

provincie
groningen

Gedeputeerde Staten

De Minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
De heer dr. R.H.A. Plasterk
Postbus 20.011
2500 EA DEN HAAG

Datum : 17 JUL 2016
Briefnummer : 2016-28.457/20/A.15, BJC
Zaaknummer : 633408
Behandeld door :
Telefoonnummer :
Antwoord op :
Bijlagen : 2 + 3 raadsbesluiten
Onderwerp : zienswijze op herindelingsadvies gemeenten Hoogezand-
Sappemeer, Menterwolde en Slochteren (Midden-Groningen)

Geachte heer Plasterk,

Hierbij zenden wij u het herindelingsadvies tot vrijwillige samenvoeging van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren. De raden van de betrokken gemeenten hebben op 26 april 2016 het herindelingsadvies vastgesteld. Volledigheidshalve hebben wij de gelijklopende raadsbesluiten bijgevoegd.

Het herindelingsadvies is gericht op een samenvoeging van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren per 1 januari 2018. De naam van de nieuw te vormen gemeente is Midden-Groningen. Wij beoordelen de vrijwillige samenvoeging van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren als positief. In het vervolg van deze brief geven wij aan hoe wij tot dit oordeel zijn gekomen.

1. Versterking lokaal bestuur

Het onderhavige voorstel tot vrijwillige samenvoeging van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren kan niet worden losgezien van de context van het provinciebrede proces tot vernieuwing van de bestuurlijke organisatie in de provincie Groningen. Onderdeel van dat proces behelst versterking van het lokaal bestuur in onze provincie.

In onze provincie zijn de Groninger gemeenten al enige jaren bezig met een oriëntatie op de vraag hoe zij hun bestuurskracht kunnen versterken en wat dat betekent voor hun bestuurlijke toekomst. De meeste Groninger gemeenten hebben in de periode 2006-2008 hun bestuurskracht laten onderzoeken. Vervolgens hebben de gemeenten geprobeerd geconstateerde en verwachte bestuurskrachtproblemen te ondervangen door middel van intergemeentelijke samenwerking in zogeheten clusters en provincie-brede samenwerking tussen gemeenten. In 2012 hebben de meeste Groninger gemeenten deze clustersamenwerking geëvalueerd. Mede op basis van de uitkomsten van dit proces hebben de gemeenten actief inbreng geleverd aan de 'Visitatiecommissie Bestuurlijke Toekomst Groningen', die was ingesteld door de provincie samen met de Vereniging van Groninger Gemeenten (VGG) om te adviseren over de toekomstige bestuurlijke organisatie in de provincie Groningen.

Op 28 februari 2013 presenteerde de commissie het advies 'Grenzeloos Gunnen'. De Visitatiecommissie concludeerde dat de huidige en toekomstige maatschappelijke en sociaal-economische opgaven in onze provincie vragen om versterking van het lokaal bestuur door middel van bestuurlijke opschaling van de

Groninger gemeenten. In reactie op het advies 'Grenzeloos Gunnen' gaf het vorige college van Gedeputeerde Staten aan het van groot belang te vinden dat de gemeenten in onze provincie in goed onderling overleg en in afstemming met elkaar een gewenst perspectief op hun bestuurlijke organisatie ontwikkelden.

De gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren zijn gelegen in het oostelijk deel van de provincie Groningen, bestaande uit in totaal negen gemeenten. Ten aanzien van de bestuurlijke organisatie van deze negen gemeenten adviseerde de Visitatiecommissie de vorming van:

- een nieuwe gemeente 'De Compagnie', die wordt gevormd voor samenvoeging van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren (exclusief grenscorrectie Meerstad), Menterwolde, Veendam en Pekela;
- en nieuwe gemeente 'Oost-Groningen', die wordt gevormd door samenvoeging van de gemeenten Oldambt, Stadskanaal, Vlagtwedde en Bellingwedde.

De nadere oriëntatie van de negen gemeenten op hun eigen bestuurlijke toekomst leidde echter niet tot overeenstemming over de gewenste toekomstige gemeentelijke indeling in deze regio. Op verzoek van de gemeenten hebben het vorige college van Gedeputeerde Staten en de Vereniging van Groninger Gemeenten (VGG) de Visitatiecommissie gevraagd een aanvullend advies uit te brengen. De Visitatiecommissie bracht op 6 februari 2014 het advies, getiteld 'Grenzeloos Gunnen II', uit waarin zij kwam tot de aanbeveling tot vorming van twee nieuwe gemeenten:

- een 'A7-gemeente': een samenvoeging van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde, Slochteren en Oldambt;
- een gemeente 'Zuidoost-Groningen': een samenvoeging van de gemeenten Veendam, Pekela, Stadskanaal, Bellingwedde en Vlagtwedde

2. Provinciale Arhi-procedure

Op 28 januari 2014, vóór het verschijnen van het aanvullende advies, stelden de raden van de gemeenten Bellingwedde en Vlagtwedde het herindelingsontwerp voor beide gemeenten vast. Het vorige college van Gedeputeerde Staten was van oordeel dat deze ontwikkeling qua tempo niet aansloot bij het lopende proces en de dialoog in de regio en daarmee een wezenlijke belemmering vormde om te komen tot een door de gemeenten gedragen, samenhangend en regionaal evenwichtige toekomstige bestuurlijke indeling in het oostelijk deel van onze provincie. Om die reden zag het vorige college zich genoodzaakt een open overleg, als bedoeld in artikel 8, eerste lid, van de Wet arhi, met de negen gemeenten in het oostelijk deel van de provincie Groningen te starten. Ook de gemeente Groningen maakte deel uit van het open overleg in verband met de voorgenomen grenscorrectie met de gemeente Slochteren (Meerstadgebied). Doel van het open overleg was te verkennen op welke wijze een door de gemeenten gedeeld beeld tot stand kon worden gebracht over een samenhangende en regionaal evenwichtige, nieuwe gemeentelijke indeling in de regio. De inzet van het open overleg was erop gericht dat gemeenten alsnog zelf de Arhi-procedure konden overnemen.

In de fase van het open overleg hebben de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren elkaar gevonden in het voornemen een nieuwe gemeente te vormen op de schaal van deze drie gemeenten. Het vorige college van Gedeputeerde Staten oordeelde in zijn brief van 18 november 2014 dat "bij de vorming van een gemeente op deze schaal er naar onze mening sprake is van een robuuste nieuwe gemeente. Een dergelijke gemeente moet in staat geacht worden als zelfstandige entiteit in zowel de regionale context als in relatie tot haar maatschappelijke partners een speler van formaat te zijn".

Op 4 maart 2015 heeft het vorige college van Gedeputeerde Staten de artikel 8-procedure - op hun verzoek - voor de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren beëindigd evenals voor de gemeenten Groningen en Oldambt. Het college gaf daarbij aan de visie en uitgangspunten in het "Startdocument gemeentelijke herindeling" van de drie betrokken gemeenten te onderschrijven en tevens dat de vorming van een nieuwe gemeente uit deze drie gemeenten voldoet aan de criteria en uitgangspunten van de visie van het provinciebestuur op de bestuurlijke organisatie in de provincie Groningen.

- Mede gelet op deze ontwikkeling streeft de gemeente Oldambt, ontstaan per 1 januari 2010, op dit moment niet actief een herindeling na en richt zich op krachtige samenwerking en een gezamenlijk optrekken op regionaal-strategische vraagstukken met andere sterke spelers in de provincie en de regio, met name ook langs de A7. De drie betrokken gemeenten geven in het herindelingsadvies aan deze samenwerking met de gemeente Oldambt als een belangrijk speerpunt te zien voor de nieuw te vormen gemeente.

3. Totstandkoming herindelingsadvies

In het collegeprogramma 2015-2019 van ons college wordt gemarkeerd dat gemeenten in eerste instantie zelf verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit van het lokale bestuur en zelf aan zet zijn als het gaat om het vinden van oplossingen om hun huidige en toekomstige maatschappelijke opgaven goed op te kunnen blijven pakken. Wij laten het in beginsel aan de gemeenten over om hun eigen keuzes te maken met betrekking tot hun bestuurlijke toekomst en voorstellen tot gemeentelijke herindeling te doen. In die gevallen waarin een dergelijk initiatief van onderop leidt tot een door betrokken gemeenten gedragen herindelingsvoorstel, is dit een zwaarwegend element in onze beoordeling.

Zoals aangegeven, hebben de gemeenten Hogezaand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren elkaar in de periode van het open overleg gevonden in het voornemen een nieuwe gemeente te vormen op de schaal van deze drie gemeenten. Deze stap kreeg haar beslag met de bespreking van het "Startdocument gemeentelijke herindeling" in een gezamenlijke bijeenkomst van de drie betrokken raden op 27 januari 2015. Nadat de procedure ingevolge artikel 8 van de Wet arhi op 4 maart 2015 op hun verzoek werd beëindigd, hebben de drie betrokken gemeenten zelf de Arhi-procedure ter hand genomen. Dit resulteerde in december 2015 tot vaststelling door de drie betrokken raden van het herindelingsontwerp, dat van 30 december 2015 tot en met 24 februari 2016 ter inzage heeft gelegen. Op 26 april 2016 is het herindelingsadvies door de drie betrokken raden vastgesteld en vervolgens aan ons college aangeboden.

Grenscorrectie Meerstad

Voorafgaande aan de vaststelling van het onderhavige herindelingsadvies hebben de gemeenten Groningen en Slochteren een Arhi-procedure tot grenscorrectie betreffende het gebied Meerstad doorlopen. Dit is in goed overleg gegaan met de gemeenten Hogezaand-Sappemeer en Menterwolde; binnen deze beide gemeenten is draagvlak voor deze grenscorrectie. Met deze grenscorrectie, die werd geadviseerd door de Visitatiecommissie, gaat het gebied Meerstad over van de gemeente Slochteren naar de gemeente Groningen.

De herindelingsregeling tot de grenscorrectie Meerstad is in maart 2016 vastgesteld door de raden van de gemeenten Groningen en Slochteren met het oog op effectuering van de grenscorrectie per 1 januari 2017.

Op 19 april 2016 hebben wij de grensbeschrijving Meerstad vastgesteld en gepubliceerd (Provinciaal Blad, nr. 2339, 22 april 2016). Dit betekent dat de grenzen van de nieuw te vormen gemeente Midden-Groningen op basis van onderhavig herindelingsadvies zal bestaan uit de huidige buitengrenzen van de gemeenten Hogezaand-Sappemeer en Menterwolde alsmede uit de buitengrenzen van de gemeente Slochteren, zoals die worden gevormd met ingang van 1 januari 2017.

4. Toets aan Beleidskader gemeentelijke herindeling

In het Beleidskader gemeentelijke herindeling van 28 mei 2013 worden vijf criteria genoemd, waaraan herindelingsvoorstellen dienen te worden getoetst. Hieronder geven wij per criteria aan hoe wij deze voor het voorstel tot samenvoeging van de gemeenten Hogezaand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren beoordelen.

4.1. Draagvlak

a. Lokaal bestuurlijk

Op 26 april 2016 hebben de drie betrokken raden het herindelingsadvies vastgesteld. Het herindelingsadvies is door de raad van Slochteren unaniem, door de raad van Hogezaand-Sappemeer nagenoeg unaniem (1 stem tegen) en door de raad van Menterwolde in ruime meerderheid (9 voor, 6 tegen) vastgesteld.

Wij stellen hiermee vast, dat de beoogde herindeling kan rekenen op breed bestuurlijk draagvlak in de drie betrokken gemeenten.

b. Regionaal

In de periode van de terinzagelegging van het herindelingsontwerp zijn alle omliggende gemeenten uitgenodigd een zienswijze te geven. Elf gemeenten hebben een zienswijze gegeven. De zienswijzen waren overwegend positief.

Tevens hebben de drie betrokken gemeenten op 21 januari 2016 bestuurlijk overleg gevoerd met de colleges van de gemeenten Oldambt, Groningen, Haren, Appingedam, Veendam en Delfzijl over de eerste opzet van het zogeheten 'Kompas van de nieuwe gemeente' (de strategische visie op de nieuwe gemeente en haar omgeving). Ook daarop waren de reacties overwegend positief.

Het regionaal bestuurlijk draagvlak voor het onderhavige herindelingsvoorstel beoordelen wij daarmee als ruim voldoende.

De gemeenten Bellingwedde, Vlagwedde en Veendam hebben in hun zienswijzen aangegeven ook in de toekomst intergemeentelijke samenwerking met de nieuw te vormen gemeente van belang te vinden, hetgeen door de drie betrokken gemeenten in het herindelingsadvies wordt onderschreven. De gemeente Veendam heeft daarnaast gevraagd om een heroverweging van de grenzen van de nieuw te vormen gemeente (kernen Muntendam, Meeden e.o., Borgercompagnie) en geeft daarbij aan dat een deel van de inwoners van deze kernen is georiënteerd op Veendam en derhalve in deze gemeente opgenomen zou moeten worden. Daarnaast vraagt Veendam om een grenscorrectie bij Groningen Railport. Deze zienswijze heeft evenwel niet geleid bij de drie betrokken gemeenten tot aanpassing van het onderhavige voorstel. Ons college stelt zich op het standpunt dat wijziging van gemeentegrenzen geschiedt op basis van voldoende draagvlak onder de betrokken gemeenten.

c. Maatschappelijk

De drie betrokken gemeenten hebben op diverse wijzen geïnvesteerd in het maatschappelijk draagvlak voor de beoogde herindeling, onder via inwonersbijeenkomsten, informatie op de website en de gelegenheid voor de inwoners om te stemmen over de naam van de nieuw te vormen gemeente. In het afgelopen half jaar is door inwoners, ondernemers en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en instellingen meegedacht en gesproken over de toekomst van de nieuwe gemeente.

Het herindelingsontwerp heeft van 30 december 2015 tot 24 februari 2016 ter inzage gelegen. Er zijn naast de zienswijzen van 11 gemeenten, in totaal 10 zienswijzen ingediend door overheidsorganisaties en maatschappelijke organisaties. De zienswijzen van deze organisaties waren overwegend positief. Er zijn door burgers geen zienswijzen ingediend op het herindelingsontwerp. Hieruit leiden wij af dat het voorstel kan rekenen op breed maatschappelijk draagvlak.

4.2. Interne samenhang/dorps- en kernenbeleid

De gemeenschappelijke visie van de drie betrokken gemeenten op de identiteit, ambities en opgaven van de nieuw te vormen gemeente, zoals verwoord in het "Kompas" – samengevat: 'grootschaligheid met oog en ruimte voor kleinschaligheid' - en de ambities ten aanzien van de aanwezige complementaire economische functies (industrie; transport, distributie en logistiek; landbouw en agribusiness; recreatie en toerisme, en health care) – dragen bij aan verdere versterking van de interne samenhang.

De nieuw te vormen gemeente kenmerkt zich door een combinatie van inwoners van wijken en buurten met een meer stedelijk georiënteerd leefpatroon en inwoners van dorpskernen waar zelfredzaamheid en nabuurschap de meest voorkomende leefstijl is. Dat maakt het mogelijk, zo geven de gemeenten aan, om te differentiëren in het wijk- en dorpenbeleid: meer doen waar dat nodig is (in het stedelijk gebied) en aan de andere kant ruimte scheppen voor eigen initiatief door inwoners en organisaties in wijken en dorpen die (mee)bouwen aan de kwaliteit van de ruimte, het voorzieningenniveau en de leefbaarheid.

In beleidsmatig opzicht werken de drie betrokken gemeenten al samen op het gebied van de drie decentralisaties op het sociale domein, op het terrein van financiën en (de programmatische) aanpak van de gevolgen van de gaswinning.

Door haar geografische ligging aan de rijksweg A7, vervult de nieuw te vormen gemeente een belangrijke corridorfunctie tussen de gemeenten Groningen en Oldambt en Duitsland. Door intensivering van de samenwerking met Oldambt, zo geven de drie gemeenten aan, zal de nieuwe gemeente nog beter in staat zijn de corridor verder te ontwikkelen ten behoeve van de bedrijvigheid en werkgelegenheid. Daarnaast draagt ook de voorgenomen continuering van de samenwerking in het verband van de Regio Groningen-Assen bij aan de interne samenhang van de nieuwe gemeente.

Wij concluderen op basis van het bovenstaande dat de nieuw te vormen gemeente voldoende interne samenhang zal hebben en sprake is van een benadering van het dorps- en kernenbeleid, die goed aansluit bij het karakter van de nieuwe gemeente als het gaat om de meer stedelijk georiënteerde wijken en de meer zelfvoorzienende kernen en dorpen.

4.3. Bestuurskracht

Met de beoogde herindeling wordt een nieuwe gemeente gevormd die naar ons oordeel beter in staat zal zijn haar huidige en toekomstige opgaven, taken en ambities op te pakken, waarbij de afhankelijkheid van samenwerkingsverbanden afneemt. Door de herindeling ontstaat, zo geven de gemeenten aan, een robuuste ambtelijke organisatie die in staat is de gedecentraliseerde taken in het sociale domein en de overige taken adequaat en professioneel uit te voeren, minder kwetsbaar is en een sterkere positie op de arbeidsmarkt heeft.

De nieuwe gemeente kan ook slagkracht ontwikkelen om beter in te spelen op gemeenschappelijke vraagstukken, zoals bevolkingsdaling, vergrijzing en ontgroening en bij de programmatische aanpak van de gevolgen van de gaswinning.

4.4. Evenwichtige regionale verhoudingen

De nieuw te vormen gemeente draagt naar ons oordeel in ruim voldoende mate bij aan evenwichtige bestuurlijke verhoudingen in de provincie Groningen. Met de beoogde herindeling ontstaat een nieuwe gemeente van ruim 60.000 inwoners, die bij kan dragen aan een betere balans in de samenwerking tussen de gemeente Groningen en de omliggende gemeenten. Tevens zien de drie gemeenten voor de nieuw te vormen gemeente een faciliterende rol weggelegd bij versterking van de samenwerking tussen de provincie Groningen en de gemeente Groningen en de regio Oldenburg-Bremen-Hamburg.

4.5. Duurzaamheid

De duurzaamheid van een nieuw te vormen gemeente wordt in onze opvatting bepaald door haar bestuurskracht in relatie tot de huidige en toekomstige lokale en regionale opgaven, taken en eigen ambities. Wij hebben er vertrouwen in dat de nieuwe gemeente voor een langere periode in staat zal zijn haar lokale opgaven, wettelijke taken en eigen ambities in zelfstandigheid adequaat te kunnen vervullen. Met deze voorgenomen herindeling wordt de oriëntatie van omliggende gemeenten op hun bestuurlijke toekomst niet ongunstig beïnvloed.

5. Toets aan provinciale criteria

Naast de criteria van het Beleidskader gemeentelijke herindeling, heeft de provincie Groningen een drietal aanvullende criteria geformuleerd waaraan herindelingsvoorstellen worden getoetst. Deze criteria zijn opgenomen in Bijlage 1, behorende bij de 'Visie op de bestuurlijke organisatie van de provincie Groningen' van 2 juli 2013, zoals vastgesteld door Provinciale Staten op 25 september 2013.

5.1. Nodale principe

Onder het nodale principe wordt begrepen de oriëntatie van inwoners op voorzieningen of stedelijke kernen en de nog levende cultuurhistorische verbanden in het gebied. De drie betrokken gemeenten geven op overtuigende wijze aan dat de schaal van de nieuwe gemeente voldoende passend is om identificatie van burgers met de gemeente en burgerparticipatie te kunnen ontwikkelen. Daarnaast beschikt de nieuw te

vormen gemeente over een stedelijke kern met bijbehorende voorzieningen waarop veel inwoners reeds al overwegend zijn georiënteerd.

5.2. Schaalniveau

Het tweede criterium is een bestuurlijke schaal van een nieuw te vormen gemeente, dat optimaal aansluit bij het schaalniveau van de regionale vraagstukken. Wij onderschrijven de conclusie van de drie gemeenten dat de nieuw te vormen gemeente met ruim 60.000 inwoners haar inwoners een compleet voorzieningenniveau kan aanbieden en daarnaast een schaal heeft waarop zij een regionale functie kan vervullen in het aanbod van voorzieningen als welzijn, zorg, sport, muziekschool, theater, kinderopvang en dergelijke. Zoals aangegeven, kan van de nieuwe gemeente worden verwacht dat zij beter in staat zal zijn een aantal regionale vraagstukken adequaat op te pakken (decentralisaties in sociale domein, bevolkingsdaling, gevolgen van gaswinning en dergelijke).

5.3 Inhoudelijk samenhangende gebiedsopgaven

Het derde criterium is de aanwezigheid van inhoudelijk samenhangende gebiedsopgaven en/of van kansen die geboden worden door transport- en logistieke assen. De nieuw te vormen gemeente, gelegen op een kruispunt van de A7 en N33 en in de nabijheid van Groningen Airport Eelde, vormt één geheel rond de A7, het Winschoterdiep en het spoor richting Duitsland. Door beleidsmatige samenwerking tussen de nieuwe gemeente en de gemeente Oldambt kan het economische potentieel langs deze logistieke assen nog beter benut worden. Ook de nabijheid van de haven in Delfzijl en Eemshaven is strategisch van belang voor de nieuwe gemeente.

6. Financiële situatie nieuwe gemeente

Het besluit tot herindeling door de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde is niet in eerste instantie genomen om financiële redenen, echter wij zien de financiële positie wel als een van de belangrijke pijlers voor een nieuw te vormen gemeente. Wij zijn dan ook van mening dat een oordeel over de financiële situatie van de drie betrokken gemeenten en over de nieuw te vormen gemeente niet mag ontbreken in onze zienswijze.

Inzet gemeenten in het herindelingsproces

Voor het herindelingstraject hebben de drie betrokken raden een projectorganisatie in het leven geroepen. Deze projectorganisatie bestaat uit een klankbordgroep een stuurgroep en een projectgroep. De projectgroep is verantwoordelijk voor de voorbereiding van de nieuwe gemeente. Wij constateren dat er binnen de projectorganisatie grote aandacht is voor de diverse financiële aspecten van herindeling. Op verzoek van de drie gemeenten heeft een 'SWOT-analyse HSSM' plaatsgevonden. Het rapport van E&E advies is in januari 2016 uitgebracht. Door verbindingen te leggen tussen de in het rapport genoemde vier elementen, de sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen zijn de belangrijkste opgaven en uitdagingen voor de nieuwe gemeente geïdentificeerd. Tevens heeft op verzoek van de drie betrokken gemeenten BDO accountants een 'smal boekenonderzoek' naar een mogelijke herindeling van de gemeenten uitgevoerd. Het rapport dateert van 5 november 2015 en gaat uit van de stand van zaken per 23 oktober 2015. In de onderzoeksresultaten als genoemd in de financiële paragrafen van het rapport kunnen wij ons vinden. Het rapport achten wij mede van belang, omdat hierin, door een onafhankelijke partij, alle aspecten van de gemeenten helder in kaart zijn gebracht waardoor bij de start van de nieuwe gemeente onaangename verrassingen tot een minimum beperkt blijven.

Wij constateren dat de gemeenten voortvarend aan de slag zijn gegaan met de gedane conclusies en aanbevelingen uit het boekenonderzoek waardoor ook de financiële positie van de nieuwe gemeente een stevige basis krijgt. Tevens constateren wij dat er een gedegen brede aanpak is om te komen tot een herindeling en hebben er alle vertrouwen in dat de professionele met nadrukkelijke aandacht voor de risico's zal leiden tot een goed resultaat.

Financieel oordeel en conclusie

Met het vaststellen door de drie betrokken raden van het herindelingsontwerp in december 2015 staan de drie betrokken gemeenten onder preventief toezicht op grond van artikel 21 van de Wet arhi. Dit houdt onder

andere in dat begrotingen en begrotingswijzigingen ter goedkeuring aan de provincie dienen te worden gezonden.

In de bijlage bij deze brief geven wij een financieel oordeel over de drie betrokken gemeenten afzonderlijk. Het oordeel is op basis van de verplichte kengetallen zoals opgenomen in het BBV en op basis van het structureel en reëel evenwicht als vermeld in de begrotingen 2016. Een oordeel over de begroting 2016 is aan de gemeenten verzonden op 15 december 2015. Aan de hand van een eerste faseonderzoek is bepaald of de gemeente voor het komende begrotingsjaar onder repressief of preventief toezicht komt. De gemeenten Hoogezand-Sappemeer en Slochteren zijn onder repressief toezicht gekomen, de gemeente Menterwolde is als gevolg van het ontbreken van structureel en reëel evenwicht onder preventief toezicht geplaatst. De beoordeling van de gemeente Menterwolde in de bijlage van deze zienswijze is op basis van de vastgestelde begroting in de raadsvergadering van 7 april 2016. De conclusies zijn getrokken op grond van de beoordelingscriteria in ons beleidskader voor het financieel toezicht 'Kwestie van evenwicht'. Het oordeel kan uitvallen als goed, voldoende of zwak.

Een financieel risico zijn de decentralisaties in het sociale domein. De jaarrekeningen 2015 alsmede latere jaren zullen uitsluitend moeten geven of het budgettair neutraal begroten op dit terrein voldoende is. Verder hebben gemeenten bezuinigingstrajecten ingezet. Het zal moeten blijken of ingezette en begrote ombuigingen bij de gemeenten gaan leiden tot resultaten.

De financiële positie van de drie gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde wordt door ons als voldoende beoordeeld. Op basis van de huidige inzichten beoordelen wij ook de financiële positie van de nieuw te vormen gemeente Midden-Groningen als voldoende.

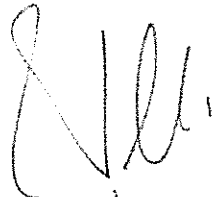
7. Tot slot

Samenvattend, beoordelen wij de vrijwillige samenvoeging van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren als positief en verzoeken u op basis van het herindelingsadvies en onze zienswijze een voorstel te doen voor een herindelingsregeling en dit voorstel te zenden aan de Ministerraad.

Tot slot verzoeken wij u een spoedige behandeling van het wetsvoorstel te bevorderen, opdat de beoogde herindeling van de twee gemeenten op 1 januari 2018 kan ingaan.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Groningen:

, voorzitter.

, secretaris.

Bijlage.

Financiële positie gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde

Gemeente Hoogezand-Sappemeer

Op basis van het structureel een reëel evenwicht voor het begrotingsjaar 2016 is de gemeente Hoogezand-Sappemeer voor het begrotingsjaar 2016 onder het repressief begrotingstoezicht geplaatst. Het laatste jaar van de meerjarenraming 2019 laat een negatief begrotingssaldo zien. In zijn totaliteit wordt de financiële positie van de gemeente als voldoende beoordeeld. Met betrekking tot de financiën zijn er nog verbeterpunten om ook in de toekomst met een positief begrotingssaldo te kunnen blijven werken.

Op basis van de gepresenteerde kengetallen kan worden geconcludeerd dat de beheersbaarheid van de risico's ruim voldoende is. De schuldenlast is zeer acceptabel en op basis van de solvabiliteitsratio kan gesteld worden dat aan de verplichtingen kan worden voldaan. De grondexploitaties zijn actueel en in die gevallen waarin tekorten worden geprognosticeerd zijn voorzieningen getroffen. De belastingcapaciteit ligt onder het niveau van het landelijk gemiddelde waardoor nog ruimte is voor verhoging van de inkomsten.

a. Verloop van de kengetallen

	Rekening 2014	Begroting 2015 2016	
Netto schuldquote	G	G	G
Netto schuldquote gecorrigeerd	G	G	G
Solvabiliteitsratio	V	V	V
Structurele exploitatieruimte	G	Z	V
Grondexploitatie	G	G	G
Belastingcapaciteit	G	G	G

G = goed (minst risicovol)

V = voldoende (gemiddeld risicovol)

Z = zwak (meest risicovol)

Met betrekking tot de begroting 2016 geven de kengetallen een lager dan gemiddeld risico weer.

b. Structureel evenwicht

De door de raad op 9 november 2015 vastgestelde primaire begroting 2016 vertoont een structureel en reëel evenwicht voor het begrotingsjaar 2016 op grond waarvan de gemeente Hoogezand-Sappemeer voor het jaar 2016 onder het repressieve begrotingstoezicht is geplaatst. De meerjarenraming laat tekorten zien. Bij de kengetallen is het structureel evenwicht aan de orde geweest in termen van risico's. In onderstaand overzicht het door de gemeente becijferde (meerjarig)structureel evenwicht in euro's. Het eerste begrotingsjaar is structureel en reëel in evenwicht met een positief saldo van ruim € 1 miljoen. Het laatste jaar van de meerjarenraming laat een negatief begrotingssaldo zien.

Hoogezand-Sappemeer (bedragen in euro's)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Structurele begrotingssaldi	1.059.001	-1.339.702	485.186	-1.317.965

Het structureel evenwicht van de gemeente Hoogezand-Sappemeer wordt als voldoende beoordeeld.

Gemeente Slochteren

Op basis van het structureel een reëel evenwicht voor het begrotingsjaar 2016 is de gemeente Slochteren voor het begrotingsjaar 2016 onder het repressieve begrotingstoezicht geplaatst. Het laatste jaar van de meerjarenraming 2019 geeft slechts een gering positief saldo weer. In zijn totaliteit wordt de financiële positie van de gemeente als voldoende beoordeeld. Met betrekking tot de financiën zijn er nog verbeterpunten om ook in de toekomst met een positief begrotingssaldo te kunnen blijven werken.

Op basis van de gepresenteerde kengetallen kan worden geconcludeerd dat de beheersbaarheid van de risico's voldoende is. De schuldenlast is zeer acceptabel, maar op basis van de solvabiliteitsratio 2016 moet gesteld worden dat aan de verplichtingen matig kan worden voldaan. De grondexploitatie is actueel en in die gevallen waarin tekorten worden geprognosticeerd zijn voorzieningen getroffen. De belastingcapaciteit ligt op het niveau van het landelijk gemiddelde waardoor nog maar weinig ruimte is voor verhoging van de inkomsten.

a. Verloop van de kengetallen

	Rekening	Begroting	
	2014	2015	2016
Netto schuldquote	G	G	G
Netto schuldquote gecorrigeerd	G	G	G
Solvabiliteitsratio	V	V	Z
Structurele exploitatieruimte	Z	V	V
Grondexploitatie	G	G	G
Belastingcapaciteit	V	V	V

G = goed (minst risicovol)
 V = voldoende (gemiddeld risicovol)
 Z = zwak (meest risicovol)

Met betrekking tot de begroting 2016 geven de kengetallen een gemiddeld risico weer.

b. Structureel evenwicht.

De op 29 oktober 2015 vastgestelde primaire begroting 2016 vertoont een structureel en reëel evenwicht voor het begrotingsjaar 2016 op grond waarvan de gemeente Slochteren voor het jaar 2016 onder het repressieve begrotingstoezicht is geplaatst. Bij de kengetallen is het structureel evenwicht aan de orde geweest in termen van risico's. In onderstaand overzicht het door de gemeente becijferde (meerjarig)structureel evenwicht in euro's. Het eerste en het laatste jaar van de begroting laten slechts geringe positieve saldi zien van respectievelijk € 7.224 en € 18.628. De begrotingsjaren 2017 en 2018 vertonen structurele tekorten.

Slochteren (bedragen in euro's)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Structurele begrotingssaldi	7.224	-/-279.883	-/-170.139	18.628

Het structureel evenwicht van de gemeente Slochteren wordt als voldoende beoordeeld.

Gemeente Menterwolde

Op basis van het ontbreken van structureel een reëel evenwicht in de begroting 2016 is de gemeente Menterwolde voor het begrotingsjaar 2016 onder het preventief begrotingstoezicht geplaatst. Hiernaast is de rekening 2014 niet tijdig ingediend wat op zich al grond is voor preventief toezicht omdat nu niet te herleiden is of de structurele effecten zijn meegenomen in de begroting. Als gevolg van problemen met het financiële systeem in combinatie met personele problemen is het vaststellen en hiermee het indienen van de rekening verlaat. De gemeente Menterwolde is op 15 december 2015 onder preventief begrotingstoezicht geplaatst waarna bestuurlijk overleg heeft plaatsgevonden over de financiële situatie.

Op 7 april 2016 heeft de raad met aanvullende voorstellen ingestemd. Geconstateerd kan worden dat het laatste jaar van de in de begroting 2016 opgenomen meerjarenraming een structureel en reëel (positief) saldo vertoont van afgerond € 177.000. Tevens heeft de raad op 7 april 2016 de jaarrekening voor het jaar 2014 vastgesteld met een goedkeurende verklaring voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid. In zijn totaliteit wordt de financiële positie van de gemeente als voldoende beoordeeld. Met betrekking tot de financiën zijn er nog verbeterpunten om ook in de toekomst met een positief begrotingssaldo te kunnen werken.

a. Verloop van de kengetallen

	Rekening	Begroting	
	2014	2015	2016
Netto schuldquote	G	G	G
Netto schuldquote gecorrigeerd	G	G	G
Solvabiliteitsratio	V	V	Z
Structurele exploitatieruimte	G	Z	Z
Grondexploitatie	G	G	G
Belastingcapaciteit	Z	Z	Z

G = goed (minst risicovol)
 V= voldoende (gemiddeld risicovol)
 Z= zwak (meest risicovol)

Op basis van de gepresenteerde kengetallen kan worden geconcludeerd dat de gemiddelde beheersbaarheid van de risico's voldoende is. De schuldenlast is zeer acceptabel, maar op basis van de solvabiliteitsratio 2016 moet gesteld worden dat aan de verplichtingen moeilijk kan worden voldaan. De grondexploitaties zijn actueel en in die gevallen waarin tekorten worden geprognosticeerd zijn deze afgedekt. De belastingcapaciteit ligt boven het niveau van het landelijk gemiddelde waardoor weinig ruimte is voor verhoging van de inkomsten.

Met betrekking tot de begroting 2016 geven de kengetallen een gemiddeld risico weer.

b. Structureel evenwicht

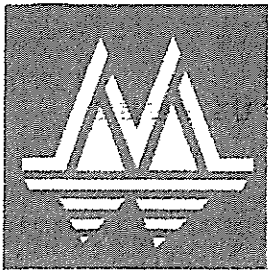
In december 2015 is de gemeente Menterwolde op basis van het ontbreken van structureel en reëel evenwicht onder het preventieve begrotingstoezicht geplaatst. In de op 7 april 2016 door de raad vastgestelde begroting 2016 wordt het structureel en reëel evenwicht in het laatste jaar van de meerjarenraming weer hersteld.

Bij de kengetallen is het structureel evenwicht al aan de orde geweest in termen van risico's. In onderstaand overzicht is het (meerjarig)structureel evenwicht weergegeven in euro's.

De eerste twee jaren van de begroting laten tekorten zien van ruim € 300.000 wat aangeeft dat de financiële positie van de gemeente aandacht verdient. De laatste twee jaarschijven laten positieve saldi zien waarbij dient opgemerkt dat dit pas bereikt wordt na forse ombuigingen. Het monitoren van de ingezette bezuinigingen is een aandachtspunt.

Menterwolde (bedragen in euro's)	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Structurele begrotingssaldi	-/- 326.000	-/-341.000	5.000	177.000

Het structureel evenwicht van de gemeente Menterwolde wordt als voldoende beoordeeld.

Gemeente
Menterwolde

No.: 4/3

De raad van de gemeente Menterwolde;

Gelezen het voorstel van het college van Burgemeester en wethouders;

Gelet op artikel 4 lid 2 van de Wet algemene regels herindeling (Wet Arhi):

BESLUIT:

Het herindelingsadvies voor de gemeente Midden-Groningen, die gevormd gaat worden door samenvoeging van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde vast te stellen en dat advies te verzenden aan Gedeputeerde Staten.

Muntendam, 26 april 2016

De raad voornoemd,

De voorzitter

(R.W. Munniksma)

De griffier

(F.A.P. Grit)

7 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

GEMEENTE SLOCHTEREN

Agendapunt: 9

Nummer: 2016/2347

De raad van de gemeente Slochteren;

Gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van de gemeente Slochteren van 5 april 2016;

Gelet op artikel 4 lid 2 van de Wet algemene regels herindeling (Wet Arhi);

besluit:

Het herindelingsadvies voor de gemeente Midden-Groningen, die gevormd gaat worden door samenvoeging van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde vast te stellen en dat advies te verzenden aan Gedeputeerde Staten.

Vastgesteld in de openbare vergadering van 26 april 2016

De raad van de gemeente Slochteren,

, voorzitter.

, griffier.

Nummer: 2016/019

De raad van de gemeente Hoogezand-Sappemeer,

Gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van de gemeente Hoogezand-Sappemeer van 5 april 2016;

Gelet op artikel 4 lid 2 van de Wet algemene regels herindeling (Wet Arhi);

Besluit:

Het herindelingsadvies voor de gemeente Midden-Groningen, die gevormd gaat worden door samenvoeging van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde vast te stellen en dat advies te verzenden aan Gedeputeerde Staten.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering van 26 april 2016.

De raad voornoemd,

Voorzitter,

De heer P.M.M. de Jonge

Raadsgriffier,

Mevrouw C.A.M. Bodewes

Voorstel behorende bij de agenda voor de raadsvergadering

Datum besluitvormende raadsvergadering:	26 april 2016
Voordracht nummer:	019
Afdeling:	Projectbureau Herindeling
Steller voordracht:	Els Jonker/Frank Wiertz
Telefoonnummer steller:	
Email steller:	fjg.wiertz@hoogezand-sappemeer.nl
Portefeuillehouder:	P.M.M. de Jonge
Onderwerp:	Herindelingsadvies

Beslispunten:

- Vaststellen van het bijgevoegde herindelingsadvies en deze aanbieden aan de provincie.

NB: In het herindelingsadvies is de naam van de nieuwe gemeente opgenomen: Midden-Groningen. Dit is onder voor behoud van vaststelling van deze naam door de individuele raden.

1. Aanleiding

- Voorstel wordt aan de raad voorgelegd in zijn kaderstellende en controlerende rol.

2. Historische context

Op 27 januari 2015 hebben de gemeenteraden van Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde (HSSM) in een gezamenlijke bijeenkomst het startdocument "gemeentelijke herindeling HSSM" besproken en daarmee de intentie om één gemeente te vormen onderschreven. Het herindelingsadvies maakt onderdeel uit van de formele procedure om tot een herindeling te komen (de wet algemene regels voor herindeling = de wet Arhi). In deze inleiding gaan we in op deze procedure. Vervolgens gaan we in op inspraakperiode en nota van zienswijzen en tot slot benoemen we de belangrijkste wijzigingen in het herindelingsadvies ten opzichte van het herindelingsontwerp.

Procedure volgende wet algemene regels voor herindeling (Arhi)

Het herindelingsontwerp maakt onderdeel uit van de formele Arhi-procedure die nodig is om tot een herindeling te komen. De Arhi-procedure ziet er als volgt uit.

- Vaststelling startdocument in gezamenlijke bijeenkomst drie raden (heeft plaatsgevonden op 27 januari 2015).
- Opstellen plan van aanpak voor een herindelingsontwerp.
- Besluitvorming over herindelingsontwerp.
- Herindelingsontwerp ter inzage.
- Besluitvorming over herindelingsontwerp in raden, met verwerking van zienswijzen.
- Na deze vaststelling herindelingsontwerp door raden, krijgt het de status van een herindelingsadvies.
- Toesturen herindelingsadvies aan Gedeputeerde Staten voor advies.
- Gedeputeerde Staten geeft zienswijze en stuurt ontwerp door naar minister van Binnenlandse Zaken.

- Minister besluit binnen 4 maanden of een wetsvoorstel wordt voorgelegd aan ministerraad.
- Na akkoord ministerraad voorleggen aan raad van State voor advies.
- Wetsvoorstel wordt behandeld in Eerste en Tweede Kamer.
- Publicatie in Staatsblad.
- Verkiezingen nieuwe gemeente.

Inhoud herindelingsadvies

In het herindelingsadvies wordt de huidige situatie van de drie gemeenten beschreven en de argumenten voor een herindeling aangegeven. Daarnaast wordt ingegaan op het Kompas (toekomstvisie voor de nieuwe gemeente) en komen de toetsingskaders van Rijk en provincie aan bod. In het herindelingsadvies wordt vervolgens stil gestaan bij het aspect financiën en de vervolprocedure. Tot slot zijn de volgende bijlagen bij het herindelingsadvies gevoegd:

- Bijlage 1: Kaart grenscorrectie Meerstad
- Bijlage 2: Beschrijving individuele gemeenten
- Bijlage 3: Kompas
- Bijlage 4: Nota van zienswijzen
- Bijlage 5: Maatschappelijk logboek
- Bijlage 6: Activiteitenplan voortvloeiende uit het boekenonderzoek BDO

Inspraakperiode en nota van zienswijze

Op 30 december 2015 is het herindelingsontwerp HSSM vrijgegeven voor de inspraak. Inwoners, organisaties, bedrijven en andere belanghebbenden hebben van woensdag 30 december 2015 tot en met woensdag 24 februari 2016 de gelegenheid gehad om hun zienswijzen op het voornemen tot het samenvoegen van de gemeenten kenbaar te kunnen maken.

Het herindelingsontwerp is uitgebreid onder de aandacht gebracht bij onze inwoners. Het heeft in de lokale en regionale kranten gestaan, er is getwitterd en het ontwerp heeft op de websites gestaan. Er zijn geen inspraakreacties binnengekomen van inwoners. Tijdens de inspraakperiode was ook de stemperiode voor de nieuwe naam van de gemeente. 16.570 mensen hebben een stem uitgebracht, waarvan 48% (7.978) voor de naam Midden-Groningen. Daaruit kunnen we concluderen dat de voorgenomen herindeling breed bekend is bij onze inwoners en dat deze herindeling voor inwoners geen aanleiding heeft gegeven om een zienswijze naar voren te brengen.

Van de gemeenten/organisaties die we hebben aangeschreven hebben 21 gemeenten/organisaties een zienswijze ingediend. Overwegend waren de inspraakreacties duidelijk positief ten opzichte van de voorgenomen herindeling tussen de gemeenten Hogeveen-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde. De inspraakreacties hebben niet geleid tot het overwegen van onze voorgenomen herindeling, wel heeft het tot een drietal kleine wijzigingen geleid in het herindelingsadvies. Voor de samengevatte zienswijzen en onze reactie daarop verwijzen wij u verder naar de nota van zienswijzen die te vinden is in bijlage 4 van het herindelingsadvies.

Bestuurlijke consultatie over Kompas

Naast de officiële inspraakperiode hebben we bestuurlijk overleg gevoerd met een vertegenwoordiging van de colleges van B&W van Oldambt, Groningen, Haren, Appingedam, Veendam, Aa en Hunze en Delfzijl over met name het Kompas.

Dit overleg werd enorm gewaardeerd door onze buurgemeenten en kan gezien worden als eerste stap om naar een bestuurlijk evenwichtig speelveld te komen, richting 2020. Onderwerpen zoals samenwerking langs de A7, nieuwe bestuurlijke verhoudingen, kansen voor toerisme en economische

ontwikkeling kwamen aan de orde. De uitkomsten van dit bestuurlijk overleg met de omliggende gemeenten is als input verder verwerkt in het Kompas.

Tot slot heeft op 9 februari 2016 bestuurlijk overleg plaatsgevonden met de provincie. Daarin kwamen onder andere , het perspectief op Duitsland, recreatie en toerisme en nieuwe bestuurlijke verhoudingen aan de orde. Ook de uitkomsten van dit gesprek zijn als input meegenomen bij het opstellen van het definitieve Kompas.

Belangrijkste wijzigingen in het herindelingsadvies ten opzichte van het herindelingsontwerp

De belangrijkste wijzigingen in het herindelingsadvies ten opzichte van het herindelingsontwerp zijn:

- Het kompas is ingevoegd (hoofdstuk 4).
- Reacties uit inspraakperiode zijn verwerkt in nota van zienswijzen (zie bijlage 4) en de uitkomsten van de inspraak zijn integraal verwerkt in hoofdstuk 5 bij het onderdeel draagvlak.
- Het hoofdstuk financiën en personeel (H6) is geactualiseerd op basis van het huiswerk naar aanleiding van het boekenonderzoek van BDO.

3. Argumenten

1. *Vaststellen van het bijgevoegde herindelingsadvies en deze aanbieden aan de provincie.*

1.1 Op 27 januari 2015 hebben de gemeenteraden van Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde **te kennen gegeven de intentie te hebben om met elkaar een herindelingstraject in te gaan.**

1.2 De inspraakreacties hebben niet geleid tot het heroverwegen van onze voorgenomen herindeling, wel heeft het tot een drietal kleine wijzigingen geleid in het herindelingsadvies.

1.3 Het herindelingsontwerp is besproken in de klankbordgroep van 28 maart 2016. De opmerkingen uit deze bespreking zijn verwerkt in het bijgevoegde advies.

1.4 De gemeenteraad is bevoegd om het herindelingsontwerp vast te stellen.

4. Financiële paragraaf

De financiële en personele gevolgen van de voorgenomen herindeling staan beschreven in hoofdstuk 6 van het herindelingsadvies.

5. Betrokkenen

Het herindelingsadvies is besproken in de stuurgroep herindeling van 15 maart 2016 en de tussenstand van het advies is gepresenteerd aan de gezamenlijke raadsleden op 15 maart 2016. Daarnaast is het herindelingsadvies besproken in de colleges van 22 maart 2015 en in de klankbordgroep van 28 maart 2016. De opmerkingen uit deze groepen zijn verwerkt in het bijgevoegde advies. Het herindelingsadvies wordt ter vaststelling aangeboden aan de individuele raden op 26 april 2016. Na vaststelling wordt het herindelingsadvies verzonden aan Gedeputeerde Staten. Zij verzenden het advies inclusief hun zienswijze aan de minister van binnenlandse Zaken.

6. Vervolg

In onderstaande tabel is de vervolgprocedure weergegeven.

	Bespreking /presentatie concept herindelingsadvies	Datum
1	Stuurgroep herindeling	15 maart 2016
2	Presentatie in gezamenlijke raden	15 maart 2016
3	Drie colleges	22 maart 2016

4	Klankbordgroep HSSM	29 maart 2016
5	Vaststellen herindelingsadvies individuele colleges	5 april 2016
6	<i>Opiniërend bespreken in raden</i>	<i>April 2016</i>
7	<i>Vaststellen herindelingsadvies individuele raden</i>	<i>26 april 2016</i>
8	Verzenden herindelingsadvies aan GS	1 mei 2016
9	Vaststellen zienswijze door Gedeputeerde Staten en verzenden herindelingsadvies met zienswijze aan minister door Gedeputeerde Staten (art. 5, lid 3)	Uiterlijk 1 september 2016

7. Openbaarheid

De stukken zijn openbaar.

Gemeente Hoogezand-Sappemeer, 26 april 2016

het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Hoogezand-Sappemeer

P.M.M. de Jonge

, burgemeester

J. Vos

, waarnemend secretaris

Voorwoord

Voor u ligt het herindelingsadvies tot de vrijwillige herindeling van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde tot één nieuwe gemeente per 1 januari 2018. Deze nieuwe gemeente heet Midden-Groningen. Het herindelingsadvies maakt onderdeel uit van de formele Arhi-procedure die nodig is om tot een herindeling te komen.

De gemeenten Hoogezand-Sappemeer en Slochteren en Menterwolde zijn gemeenten die al een tijd samenwerken, elkaar daarin versterken en opereren vanuit gelijkwaardigheid. Aan gemeenten worden steeds meer eisen gesteld, de omgeving waarin zij opereren wordt steeds complexer. Dan is die goede samenwerking alleen niet meer voldoende, maar kan die samenwerking wel een goede basis zijn om te komen tot een herindeling.

Door de herindeling ontstaat een sterke gemeente die op een kwalitatief goede en krachtige wijze de dienstverlening voor de burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties kan vormgeven, een gemeente die voorbereid is op een toekomst waarin steeds meer taken bij de gemeentelijke overheid worden neergelegd en die een sterke rol kan gaan spelen in de regio.

Wanneer de gemeenteraden van Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde instemmen met dit herindelingsadvies zal het herindelingsadvies worden doorgezonden naar het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen, met het verzoek om dit met een positief advies door te leiden naar de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (artikel 5 lid 3 en 4 Wet algemene regels herindeling (Wet arhi)).

Indien de minister op basis van dit advies en de zienswijze van Gedeputeerde Staten een voorstel voor een herindelingsregeling wil doen, legt hij deze binnen vier maanden na ontvangst voor aan de Ministerraad. Indien de Ministerraad instemt met het voorstel wordt het om advies toegestuurd naar de Raad van State. Daarna zal het formele wetgevingstraject worden gestart, dat uiteindelijk moet leiden tot goedkeuring van het wetsvoorstel door de Tweede en Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Dit herindelingsadvies heeft als doel om een succesvolle herindeling tussen de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde te bewerkstelligen.

Inhoud

Voorwoord	2
1 Inleiding.....	5
1.1 Achtergrond.....	5
1.2 Doel herindelingsadvies	6
1.3 Inhoud (ontwerp)besluit	6
1.4 Relatie grenscorrectie Meerstad en herindeling.....	7
1.5 Leeswijzer.....	8
2 Beschrijving huidige gemeenten	9
2.1 Historie Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde	9
2.2 Kengetallen.....	10
3 Van samenwerking naar herindeling: argumenten.....	13
4 Samen kom je verder, Kompas voor de nieuwe gemeente Midden-Groningen.....	15
4.1 Kompas voor de nieuwe gemeente.....	15
4.1.1 Proces totstandkoming Kompas.....	15
4.2 Wat leeft er in de gemeente: toekomstbeelden, wensen en aandachtspunten	16
4.2.1 Wat voor gemeente willen we zijn: bouwstenen nieuwe gemeente.....	16
4.2.2 Gemeente als bondgenoot.....	17
4.3 Bestuurlijke agenda.....	17
4.4 Naamgeving van de nieuwe gemeente.....	17
5 Toetsing aan Beleidskader gemeentelijke herindeling en provinciale criteria	19
5.1 Draagvlak.....	19
5.1.1 Lokaal bestuurlijk.....	19
5.1.2 Regionaal.....	19
5.1.3 Maatschappelijk	20
5.2 De interne samenhang / dorps- en kernenbeleid	23
5.3 Bestuurskracht.....	24
5.4 Evenwichtige regionale verhoudingen	25
5.5 Duurzaamheid	25
5.6 Provinciale criteria.....	26
5.6.1 Het nodale principe	26
5.6.2 Het schaalniveau van de regionale vraagstukken	26
5.6.3 Samenhangende gebiedsopgaven en/ of kansen door transport-logistieke assen	26
5.7 Conclusie	26

6	Financiën & personeel.....	27
6.1	Begrotingsresultaat en meerjarenperspectief	27
6.2	Afspraken inzake investeringen voor de herindeling.....	28
6.3	Financiële gevolgen van de herindeling	28
6.3.1	Daling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds	28
6.3.2	Friciekosten	29
6.3.3	Tijdelijke verdeelmaatstafherindeling.....	29
6.3.4	Preventief toezicht op grond van de Wet Arhi.....	30
6.3.5	Harmonisaties.....	30
6.4	Personele gevolgen van de herindeling	31
6.5	Lokale lasten.....	32
7	Procedure	33

Bijlage 1: Kaarten grenscorrectie Meerstad

Bijlage 2: Beschrijving individuele gemeenten

Bijlage 3: Kompas

Bijlage 4: Nota van zienswijzen

Bijlage 5: Logboek gemeentelijke samenwerking / herindeling

Bijlage 6: Activiteitenplan voortvloeiende uit het boekenonderzoek BDO

1 Inleiding

Op 27 januari 2015 hebben de gemeenteraden van Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in een gezamenlijke bijeenkomst "het startdocument gemeentelijke herindeling" besproken en daarmee de intentie om één gemeente te vormen onderschreven. Na dit startdocument volgde een plan van aanpak, een projectplan met financiële consequenties en een herindelingsontwerp. Dit heeft ter inzage gelegen en uiteindelijk heeft dit geresulteerd in dit herindelingsadvies.

In dit herindelingsadvies geven we de redenen voor herindelen weer, de nieuwe geografisch grenzen, het draagvlak en hoe vorm gegeven wordt aan de nieuwe gemeente. In deze inleiding blikken we eerst even terug en gaan we in op de achtergrond met name op de Visitatiecommissie Bestuurlijke Toekomst Groningen (hierna: commissie Jansen) en dan komt het doel van dit herindelingsadvies aan de orde. Tot slot volgt het daadwerkelijke (ontwerp)besluit.

1.1 Achtergrond

Vanaf 2006 zijn er in Groningen diverse onderzoeken verricht naar bestuurskracht van gemeenten en provincie, mogelijkheden tot verbeteren van bestuurskracht en effectiviteit van samenwerkingsverbanden. Hieruit bleek dat de bestuurskracht van een aantal gemeenten – zeker op termijn – onvoldoende was.

Op basis van het rapport 'Steeds krachtiger besturen in Groningen' (Vereniging Groninger Gemeenten/BMC) hebben gemeenten in 2009 aangegeven te willen gaan samenwerken in clusters vanuit autonomie. Deze samenwerking moest niet vrijblijvend zijn. Om dat te borgen hebben de Groninger Gemeenten met elkaar afgesproken in 2010 en 2011 de clustervorming verder te ontwikkelen en in 2012 de balans op te maken en verantwoording af te leggen over de bereikte resultaten.

Uit de evaluatie hiervan door de gemeenten bleek dat deze samenwerking niet effectief was en vaak meer tijd en inspanning kostte dan dat het voordeel opleverde. In het proces werd duidelijk dat het van belang en ook heel wenselijk is om zo veel mogelijk in te zetten op goed partnerschap tussen gemeenten en provincie. Dat heeft geresulteerd in een vervolgproces dat voor de Vereniging van Groninger Gemeenten (VGG) en de provincie gezamenlijk is vormgegeven. Dit proces betrof het opstellen van een 'vlekkenkaart' en het ontwikkelen van een ontwerpvisie bestuurlijk Groningen door de provincie. Parallel hieraan evalueerden de Groninger gemeenten hun clustersamenwerking.

Beide sporen vormden de input voor de visitatiecommissie "Bestuurlijke Toekomst Groningen", die op 28 februari 2013 haar rapport 'Grenzeloos Gunnen' presenteerde. In dat advies wordt een aantal conclusies getrokken ten aanzien van de bestuurlijke organisatie in de provincie Groningen.

De commissie heeft geconstateerd dat Groningen te maken heeft met complexe en hardnekkige maatschappelijke opgaven die de schaal en capaciteiten van de meeste gemeenten ver overstijgen. Datzelfde kan gezegd worden van de sociale en economische kansen die Groningen rijk is. Om die reden hebben de gemeenten en provincie elkaar wel opgezocht in allerlei samenwerkingsvormen maar dat is niet toereikend gebleken. Ook los van de decentralisatiedossiers is een samenwerking nodig waarin krachten gebundeld worden en vervolgens uitbundig benut. Een samenwerking waarin vernieuwende zienswijzen en werkwijzen zich kunnen ontploegen, waarin inspirerende en renderende resultaten worden bereikt samen met burgers, maatschappelijke organisaties en publieke en private ondernemingen en waar de innovatiekracht in Groningen ten volle wordt ontdekt en aangewend. Dat alles is er niet of onvoldoende, aldus de commissie. De commissie voegde daar aan toe dat de gemeenten elkaar niet veel gunnen en elkaar onderling beconcurreren, zelfs als dat in het nadeel van het geheel is.

De commissie adviseerde om over te gaan naar een bestuurlijke schaalvergroting en heeft daarvoor een aantal belangrijke argumenten.

Schaalvergroting leidt tot meer focus op urgente strategische opgaven in gemeente en regio en de inzet van organiserend vermogen daarvoor. Het leidt ook tot een verbetering van de democratische legitimatie vanwege het ontwarren van de kluwen van allerlei samenwerkingen. Er is meer slagkracht te verwezenlijken met minder bestuurlijke drukte. De bestuurlijke en ambtelijke kwaliteit krijgt impulsen en er ontstaat een beter bestuurlijk en inhoudelijk evenwicht tussen de stad Groningen en de omliggende gemeenten en het vermogen om dit evenwicht constructief en productief te maken. Tenslotte geeft een andere schaal ook mogelijkheden voor een andere en betere verhouding tussen de provincie en die nieuwe grotere gemeenten.

Naast een visie op de structuur heeft de commissie ook een aantal opmerkingen gemaakt over de noodzakelijke cultuur. In een "cultuur van grenzeloos gunnen" ziet de commissie bestuurders en ambtenaren van gemeenten en provincie die in bestuurlijk volwassen (ver-) houdingen onder andere:

- hetzelfde gevoel van urgentie ervaren rond de aan de orde zijnde opgaven;
- vanuit eigen kracht, mogelijkheden en verantwoordelijkheden willen bijdragen aan het grotere geheel vanuit de gedachte "wat goed is voor het geheel is doorgaans ook goed voor de delen";
- elkaar vertrouwen, aan elkaar gewaagd zijn, gemaakte afspraken nakomen en elkaar succes en voorspoed gunnen;
- gericht zijn op het mogelijk maken en bevorderen van de samenwerking met burgers, organisaties, private en publieke ondernemingen die evenzeer een bijdrage aan het welzijn en de welvaart van Groningen in het algemeen en de nieuwe gemeente in het bijzonder willen leveren.

We constateren dat het rapport van de commissie Jansen een vergaande bestuurlijke discussie en proces in Groningen op gang brachten. Na verschillende varianten in overweging te hebben gehad, en die ook afgezet tegen de Groninger context, hebben de gemeenten Hogeveen-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde de handen ineen geslagen.

1.2 Doel herindelingsadvies

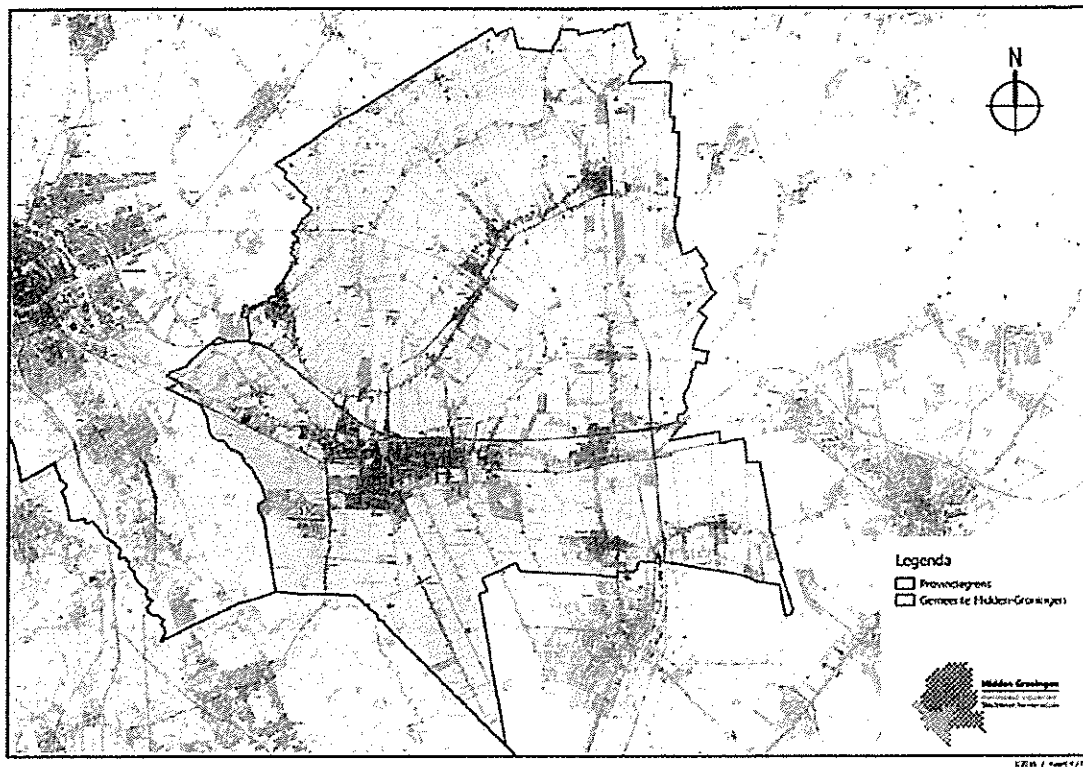
Met dit herindelingsadvies verklaren de gemeenteraden van Hogeveen-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde formeel samen één nieuwe gemeente te willen vormen. Voor de drie gemeenten is hiermee sprake van een onomkeerbaar besluit dat vervolgens in het voorjaar 2016 wordt aangeboden aan het college van Gedeputeerde Staten, dat dit - samen met zijn zienswijze - nog voor de zomer 2016 doorzendt aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Daarna start het wetgevingstraject. Uiteindelijk wordt op basis van een voorstel van een herindelingswet, goed te keuren door de Tweede en Eerste Kamer der Staten- Generaal de herindeling per 1 januari 2018 een feit.

1.3 Inhoud (ontwerp)besluit

De gemeenteraden van Hogeveen-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde besluiten:

1. Vast te stellen het herindelingsadvies van de gemeenten Hogeveen-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde tot vorming van een nieuwe gemeente Midden-Groningen conform onderstaande kaart per 1 januari 2018.

In de figuur op de volgende pagina geven we de grenzen van de nieuwe gemeente weer.

Figuur 1: Gemeentegrens nieuwe gemeente*

* We zijn in gesprek met de gemeente Veendam om op een later moment de grens bij Groningen Railport te herzien. Op dit moment loopt de grens namelijk dwars over terrein van Groningen Railport.

1.4 Relatie grenscorrectie Meerstad en herindeling

Voorafgaande aan de vaststelling van dit herindelingsadvies hebben de gemeenten Groningen en Slochteren een procedure tot grenscorrectie betreffende het gebied Meerstad doorlopen. Dit is in goed overleg gegaan met Hoogezand-Sappemeer en Menterwolde, binnen beide gemeenten is draagvlak voor deze grenscorrectie. Het effect van deze grenscorrectie - gericht op effectuering per 1-1-2017 - is in bovenstaande figuur ook weergegeven. In deze paragraaf geven we de stand van zaken weer van deze grenscorrectie en hoe beide ontwerpen zich tot elkaar verhouden en hoe inwoners van het gebied zorgvuldig worden meegenomen in deze beide procedures. In bijlage 1 is een kaart opgenomen van de grenscorrectie.

Stand van zaken grenscorrectie Meerstad

De raden van de gemeenten Groningen en de gemeente Slochteren hebben het herindelingsontwerp voor de grenscorrectie Meerstad vastgesteld op respectievelijk 25 en 26 november 2015. Het ontwerp is verzonden naar Gedeputeerde Staten. Burgemeesters en wethouders hebben het herindelingsontwerp gedurende 8 weken ter inzage gelegd, van 3 december 2015 tot en met 27 januari 2016. Op basis van de ingediende zienswijzen en toelichtende keukentafelgesprekken is het herindelingsontwerp uitgewerkt tot een herindelingsregeling. In deze regeling zijn passende maatregelen getroffen om tegemoet te komen aan onderwerpen die zijn aangedragen in zienswijzen tijdens de periode van inspraak.

Relatie grenscorrectie Meerstad en herindelingsadvies

De herindelingsregeling van de grenscorrectie Meerstad is in maart 2016 vastgesteld door de raden van de gemeenten Groningen en Slochteren met het oog op effectuering van de grenscorrectie per 1 januari 2017. Dit is voordat er sprake is van vaststelling van het herindelingsadvies tot samenvoeging een herindeling van Slochteren met Hoogezand-Sappemeer en Menterwolde per 1 januari 2018. Deze definitieve besluitvorming staat gepland voor april 2016. Dit om te voorkomen dat er niet gelijktijdig met dit ontwerpvoorstel een besluitvormingsproces voor een grenswijziging loopt. Het is namelijk wettelijk niet toegestaan dat één gemeente betrokken is bij twee gelijktijdige procedures tot wijziging van gemeentegrenzen (artikel 5 lid 4 Wet arhi).

NB. Het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen heeft de grensbeschrijving Meerstad op dinsdag 19 april vastgesteld. De grensbeschrijving is gepubliceerd in het Provinciaal Blad van 22 april 2016 (Nr. 2339) en de dag na publicatie in werking getreden.

Communicatie met inwoners

De grenscorrectie Meerstad betekent voor inwoners van Meerstad en een beperkt deel van de woonplaatsen Harkstede en Lageland dat zij naar de gemeente Groningen overgaan. Dit vereist een duidelijke communicatie over de gevolgen van de grenscorrectie. Dit is onder meer gedaan door middel van een directe bewonersbrief, een informatiebijeenkomst en toegankelijke informatie (in vraag en antwoord vorm), ook voor mensen die niet op de bijeenkomst aanwezig konden zijn.

Het herindelingsontwerp heeft gedurende 8 weken ter inzage gelegen, van 3 december 2015 tot en met 27 januari 2016. Gedurende deze periode zijn 32 zienswijzen ingediend. Op 3 december is in het gebied een brief huis aan huis verspreid waarin mensen de mogelijkheid is geboden om een keukentafelgesprek te voeren met ambtenaren van de gemeenten Slochteren en Groningen. Hiervan is door 14 mensen gebruik gemaakt.

Op basis van de ingediende zienswijzen en toelichtende keukentafelgesprekken is het herindelingsontwerp uitgewerkt tot een herindelingsregeling.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we de huidige situatie van de drie gemeenten en hun positie in de regio. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 3 in op de argumenten voor herindeling en in hoofdstuk 4 gaan we in op de toekomstvisie voor de nieuwe gemeente. De toetsingskaders van Rijk en provincie hebben een plek gekregen in hoofdstuk 5. In hoofdstuk 6 behandelen we het aspect financiën en in. Tot slot wordt in hoofdstuk 7 de vervolgpprocedure weergegeven.

2 Beschrijving huidige gemeenten

In dit hoofdstuk geven we allereerst de historie van Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde weer. Vervolgens geven we een aantal kengetallen van de drie gemeenten gezamenlijk en gaan we in op de werkgelegenheid, pendel en arbeidsparticipatie om een beeld te geven van de gemeenten. In bijlage 2 geven we een nadere beschrijving van de individuele gemeenten. Als basis voor de gegevens gebruiken we met name de sociaal economische foto "Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren in beeld" van CAB Onderzoek en Advies (mei 2015).

2.1 Historie Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde

De nieuw te vormen gemeente valt van oudsher onder drie verschillende streken: Hoogezand-Sappemeer viel onder Gorecht en Menterwolde grotendeels onder het Wold-Oldambt. Beiden vielen na verloop van tijd onder het bewind van de stad Groningen. Slochteren behoorde bij het Duurswold; de invloed van de stad bleef hier beperkt.

Ontwikkeling van het veen, landbouw en industrie

Het gebied van de nieuw te vormen gemeente is sterk bepaald door de ontginning van het hoogveengebied, al vanaf de 17^e eeuw. Het kerngebied van wat nu Hoogezand-Sappemeer en Slochteren heet, is op zandruggen gebouwd. Van hieruit werd in de late middeleeuwen het hoogveen ontgonnen en kwam de karakteristieke lintbebouwing tot stand, ook in wat later Menterwolde zou worden is dat het geval.

In de 17^e eeuw werd een kanaal gegraven vanuit de stad Groningen om van daaruit het gebied te ontginnen en turf te steken; het Winschoterdiep liep tot Zuidbroek. Langs het kanaal kwam de nijverheid tot bloei. Het begon met scheepswerven en toeleverende bedrijvigheid en zette in het midden van de 19^e eeuw door met aardappelmeel- en strokartonproductie.

In de eerste helft van de 20^e eeuw kwamen ook de land- en tuinbouw tot bloei in het gebied. In de tweede helft van de 20^e eeuw werden langs de snelweg de A7 industrie- en bedrijvenparken ontwikkeld zoals "De Gouden Driehoek" en "Bedrijvenpark Rengers".

Door de eeuwen heen vonden immigranten een nieuw bestaan in ons gebied. Eerst waren dat migranten uit eigen land voor de vervening, en later werden dat vooral mannen en vrouwen uit Mediterrane landen voor de industrie.

In Slochteren en Menterwolde ontwikkelde zich daarnaast landbouw. In Menterwolde leidde dat op de ontgonnen veengronden tussen 1850 en 1950 tot een toename van grootschalige landbouwbedrijven. Er werd overwegend voor de aardappelmeel- en strokartonfabrieken geproduceerd. In Slochteren ontstond kleinschalige landbouw, die vanaf 1800 door betere bemaling en ruilverkaveling na de Tweede Wereldoorlog een schaalvergroting doormaakte.

Het jaar 1959 is een belangrijk moment in de geschiedenis van het gebied. In dat jaar werd in Slochteren aardgas in de bodem aangetroffen: het grootste gasveld ter wereld.

Levensbeschouwing en politieke overtuiging

Lange tijd was het calvinisme de enige officiële geestelijke stroming in het gebied, maar in de 19^e en 20^e eeuw veranderde de religieuze kaart enigszins. De katholieke gemeenschap kwam tot bloei, de doopsgezinden manifesteerden zich in het openbare leven en een enkele synagoge werd gesticht. Met de buitenlandse immigranten deden vanaf de jaren zestig in de vorige eeuw ook de islam en het hindoeïsme hun intrede.

In de 19^e eeuw ontstond een kloof tussen de leef- en denkwereld van zowel de industriëlen en arbeiders als de boeren en landarbeiders. Zeker in tijden van economische crises. Met de strijd voor het algemeen kiesrecht eind 19^e eeuw kwam het socialisme op. Concentratiepunten bevonden zich in de kernen Hoogezand, Sappemeer en Meeden. De Sociaal-Democratische Bond werd opgericht, en toen deze steeds anarchistischer trekjes begon te vertonen, splitste de Sociaal Democratische Arbeiderspartij zich af. Na de invoering van het algemeen kiesrecht in 1919 kleurden de gemeenteraden in Hoogezand, Sappemeer en wat nu Menterwolde is, dan ook behoorlijk rood. In Slochteren, waar landbouwbedrijven waren gevestigd, hadden de christelijke en liberale partijen de meerderheid in de raad.

2.2 Kengetallen

In onderstaande tabel zijn de drie gemeenten in kentallen gevat.

Omschrijving	Sociaal maatschappelijk	Economisch		Ruimtelijk
	Aantal inwoners*	Aantal banen*	Aantal bedrijven*	Oppervlakte in ha**
Hoogezand-Sappemeer	34.304	11.607	1.910	7.299
Slochteren	15.548***	4.099***	1.390***	15.887***
Menterwolde	12.258	2.335	825	8.162
Totaal	62.110	18.041	4.125	31.348

Tabel 1: Kentallen Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde.

*Bron: CAB: Een sociaal economische foto: Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in beeld, mei 2015 (oorspronkelijke bron: LISA en CBS)

**Bron: CBS, 1 januari 2014

*** Dit betreft de cijfers van gemeente Slochteren waarin nog geen rekening is gehouden met de grenscorrectie Meerstad. De oppervlakte van de grenscorrectie is 1771 hectare en er wonen circa 900 inwoners in dit gebied. Op het moment van schrijven zijn er geen cijfers beschikbaar over het aantal bedrijven en banen in het gebied.

Werkgelegenheid

In onderstaande tabel is het aantal banen in 2014 per sector en per gemeente weergegeven. In het percentage per gemeente is de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de periode van 2009-2014 uitgedrukt.

Sector	Hoogezand-Sappemeer		Slochteren		Menterwolde		Totaal
	2014	'09-'14	2014	'09-'14	2014	'09-'14	
Landbouw ¹	266	-16.9%	429	-7.1%	369	31.3%	1.064
Industrie	4.692	-10.3%	904	-2.9%	216	-16.0%	5.812
Bouw	363	-27.1%	494	-4.3%	392	1.6%	1.249
Handel	1.785	8.3%	523	26.6%	290	11.5%	2.598
Transport	418	-17.1%	300	-33.0%	151	25.8%	869
Horeca	217	36.5%	102	12.1%	101	8.6%	420
Financiële	142	11.8%	35	45.8%	15	0.0%	192

¹ In de periode 2008-2011 geven de ontwikkelingen in de werkgelegenheid in de landbouw een vertekend beeld (trendbreuk). Dit heeft als oorzaak een andere methode van dataverzameling bij LISA. Aangezien de landbouw een kleine sector is zijn de aanpassingseffecten op het totaalbeeld van de werkgelegenheid te verwaarlozen.

instellingen							
Zakelijke dienstverlening	656	-12.5%	496	82.4%	191	-6.8%	1.343
Overheid	438	-14.8%	100	-18.0%	96	26.3%	634
Onderwijs	660	-14.5%	177	29.2%	150	13.6%	987
Zorg	1.611	20.9%	319	37.5%	246	8.8%	2.176
Overige dienstverlening	359	78.6%	220	22.9%	118	28.3%	697
Totaal	11.067	-3.7%	4.099	7.1%	2.335	9.0%	18.041

Tabel 2: Aantal banen per sector en per gemeente.

Bron: CAB: Een sociaal economische foto: Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in beeld (oorspronkelijke bron LISA)

In de industrie zien we de meeste banen (5.812 banen, 32%). Andere belangrijke sectoren zijn handel (2.598 banen, 14%) en zorg (2.176 banen, 12%). In de sector handel zit zowel de detailhandel als de groothandel. De grootste groei zien we in de sectoren zorg, handel en dienstverlening. Relatief zijn de sectoren overige dienstverlening, horeca, handel, financiële instellingen en zorg het meest toegenomen. Afname zien we in de sectoren industrie, bouw en transport.

Pendel

Pendelgegevens zijn belangrijk om de werkgelegenheid in gemeenten goed te kunnen beoordelen. Niet iedereen werkt in de gemeente waarin hij woont. Een lage werkgelegenheid in een gemeente betekent niet direct dat mensen geen werk hebben. Ze kunnen ook heel goed in een andere gemeente werken. Dit is een pendel. In onderstaande tabel is de regio waar men woont en werkt (2011) weergegeven.

Woont in	Werkt in							Banen
	HS	Mw	Sl	Gn stad	Rest Gn	Drenthe	Elders	
HS	6.000	100	400	4.000	1.600	1.100	1.300	14.600
Menterwolde	600	1.000	100	1.000	2.100	300	600	5.800
Slochteren	1.200	100	1.400	2.100	1.000	400	700	7.100
Groningen stad	1.100	100	200	67.300	5.400	6.100	11.600	92.100
Rest Groningen	3.600	800	700	30.700	75.500	12.100	14.900	140.600
Drenthe	1.200	100	100	16.000	9.800	150.800	39.300	217.300
Elders	400	0	0	10.200	5.100	28.400		
Totaal	14.000	2.300	3.300	131.200	104.000	199.300		

Tabel 3: Pendel Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde.

Bron: CAB: Een sociaal economische foto: Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in beeld (oorspronkelijke bron CBS, bewerking door CAB)²

² Het aantal genoemde banen in deze tabel kijkt af van de werkgelegenheid in de tabel 2. Dat heeft een aantal redenen, zoals:

- Verschillende bronnen (hier CBS 2011, daar LISA 2009-2014)
- Andere definitie (in tabel 2 betreft het alle banen, in tabel 1 alleen de banen van 12 uur of meer per week)
- Afrondingsverschillen (in tabel 2 zijn het aantal banen afgerond op 100-tallen, in tabel 1 geen afronding)

De tabel kan als volgt geïnterpreteerd worden:

Horizontaal wordt weergegeven waar de mensen vanuit een bepaalde woonregio werken. Bijvoorbeeld van de 14.600 van inwoners van Hoogezand-Sappemeer met een baan, werken er 6.000 (41%) in de eigen gemeente, 500 (4%) in de buurgemeenten Slochteren en Menterwolde, 4.000 (27%) in de stad Groningen, 1.600 (11%) in de rest van de provincie en 1.100 (8%) in Drenthe.

Verticaal wordt weergegeven wat de woonplaats is van mensen die in een bepaalde regio werken. Bijvoorbeeld van de 14.000 banen in Hoogezand-Sappemeer wordt er 43% bezet door mensen vanuit deze gemeente, 13% door mensen uit de buurgemeenten Slochteren en Menterwolde, 26% door mensen uit de rest van de provincie, 9% door Drenthe en 8% door mensen uit de stad Groningen.

Veel inwoners van de gemeenten werken buiten het gebied, wat betekent dat er veel arbeidspotentieel is. Als er meer werkgelegenheid ontstaat, kunnen de gemeenten daarin voorzien door mensen die dichterbij huis willen werken. Dat is voor nieuwe bedrijven en bestaande bedrijven die uitbreiden een belangrijke vestigingsfactor.

Arbeidsparticipatie

De potentiële beroepsbevolking is iedereen tussen de 15 en 65 jaar. Een deel van deze bevolking heeft een uitkering. Dit kan komen doordat iemand zijn baan verloren heeft en een uitkering krijgt. Iedereen die kan werken maar daarbij ondersteuning nodig heeft, valt sinds 1 januari 2015 onder de Participatiewet. De wet is er om zoveel mogelijk mensen met of zonder arbeidsbeperking werk te laten vinden. De Participatiewet vervangt de Wet werk en bijstand (WWB), de Wet sociale werkvoorziening (WSW) en een groot deel van de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wajong). In onderstaande tabel geven we het aantal uitkeringen in de gemeenten weer (met nog een uitsplitsing naar de voorgaande WSW, WWB, WW, Wajong en WAO/WIA).

	WSW	WWB	WW	Wajong	WAO/WIA
HS	373	1260	1.070	1.080	1.400
Menterwolde	148	320	410	240	530
Slochteren	74	200	410	210	490
Groningen	6.316	19.400	15.580	12.130	18.570

Tabel 4: Uitkeringen Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde .

Bron: CAB: Een sociaal economische foto Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in beeld (oorspronkelijke bron CBS, POR, WSW).

De gemeenten Hoogezand-Sappemeer en Menterwolde zitten boven het gemiddelde van de provincie. Het aantal uitkeringen, uitgedrukt als percentage van de inwoners tussen 15 en 64 jaar, is in Hoogezand-Sappemeer het hoogst. Dit wordt veroorzaakt door het grote aandeel bijstandsuitkeringen. De gemeente Slochteren is een goed voorbeeld van het beeld van een plattelandsgemeente: het aandeel van mensen met een uitkering is bijna de helft van dat in Hoogezand-Sappemeer.

In dit hoofdstuk hebben we de gemeenten in een aantal kentallen gevat. In bijlage 2 worden de gemeenten individueel nader beschreven. Deze bijlage geeft een nader beeld van de gemeenten.

3 Van samenwerking naar herindeling: argumenten

De drie gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde hebben een reeks van argumenten om, na een periode van intensieve samenwerking, door te ontwikkelen naar één heringedeelde gemeente. De argumenten geven we hieronder weer:

- a) Al een reeks van jaren werken Slochteren en Hoogezand-Sappemeer op steeds meer gebieden met elkaar samen. Dat heeft geleid tot:
  - een betere dienstverlening tegen lagere kosten;
  - minder kwetsbare gemeenten;
  - meer taken die in eigen beheer uitgevoerd kunnen worden;
  - aantrekkelijker werkgeverschap;
  - het beter kunnen werven van kwalitatief goed personeel.Om dezelfde redenen heeft Menterwolde zich in een later stadium bij deze samenwerking aangesloten. Een herindeling stelt het bestuur in staat dit verder te optimaliseren.
- b) De ervaring leert dat de drie gemeenten grotendeels te maken hebben met dezelfde sociaal-maatschappelijke, fysieke en economische opgaven en beschikken over een economische ontwikkelingsfunctie op het kruispunt van de N33 en A7.
- c) Gemeenten krijgen steeds meer taken. Aan de te leveren producten en diensten worden steeds hogere eisen gesteld: kwaliteitsnormen van andere overheden, verwachtingen van inwoners die de gemeente vergelijken met andere dienstverleners, digitale beschikbaarheid, altijd en overal. De drie afzonderlijke gemeenten kunnen met hun schaal niet meer in zelfstandigheid aan al die verwachtingen blijven voldoen, zeker niet als de stijging van de lokale lasten voor hun inwoners binnen reële perken moet blijven.
- d) Niet opschalen betekent dat er nog veel intensiever samengewerkt moet worden. Dat gaat ten koste van de bestuurlijke legitimiteit en deze oplossingen vertonen doorgaans ook een democratisch tekort. Gemeenten die met elkaar samenwerken hebben de neiging om qua bedrijfsvoering en qua beleid naar eenvormigheid te streven (denk aan bijvoorbeeld de drie decentralisaties) wat ten koste gaat van de eigen politiek-bestuurlijke ruimte. Daarnaast vertonen samenwerkingsverbanden in een Gemeenschappelijke Regeling doorgaans een democratisch tekort, zeker wanneer veel gemeenten daar aan deelnemen.
- e) We constateren dat de wens tot herindeling van de drie gemeenten duidelijk draagvlak heeft. Enerzijds is dat lokaal bestuurlijk aan de orde (zie paragraaf 5.1.1), en anderzijds wordt dat ook maatschappelijk (zie paragraaf 5.1.3) steeds meer geaccepteerd (zie het proces van de drie decentralisaties).
- f) De drie gemeenten voelen zich ook aangesproken door wat door de commissie Jansen over de noodzakelijke bestuurscultuur is opgemerkt en willen dit soort waarden ook in de nieuw te vormen gemeente (zowel in de politieke-bestuurlijke omgeving als in de te bouwen nieuwe gemeentelijke organisatie) terug laten keren.
- g) Ook is het belangrijk om te beseffen dat niet alleen het Rijk taken afstoot, maar dat ook Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen indachtig het advies van de commissie Jansen tot een andere taakverdeling en rolinvulling met gemeenten willen komen, mits gemeenten over voldoende schaal en bestuurskracht beschikken. De nieuwe schaalgrootte en versterking van de bestuurskracht kunnen een nieuwe taakverdeling en andere rolinvulling tussen de provincie Groningen en de nieuw te vormen gemeente helpen mogelijk te maken.

- h) Tenslotte kan via de herindeling ten oosten van de stad Groningen een sterkere partner voor die stad ontstaan en kan beter invulling gegeven worden (samen met bijvoorbeeld Oldambt en andere grensgemeenten) aan de brugfunctie tussen de stad en Duitsland.

Kortom, gezien de grote sociaal-maatschappelijke, ruimtelijke en economische opgaven op lokaal niveau en regionaal niveau, die op de gemeenten afkomen is schaalvergroting noodzakelijk. Ook de tendens van "meer taken, minder geld" gecombineerd met de goede ervaringen op het terrein van samenwerking en het verminderen van het democratische tekort zijn argumenten voor deze schaalvergroting.

Dit heeft er toe geleid dat de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde zich uitgesproken hebben om per 1 januari 2018 met elkaar een nieuwe gemeente te willen vormen.

Naast alle bovenstaande gesprekken is er ook een SWOT analyse uitgevoerd, waarin de trends ontwikkelingen en feiten van de nieuw te vormen gemeente naar voren zijn gekomen. Deze analyse in combinatie met de gesprekken heeft geleid tot het Kompas waarin we de richting waarin de nieuwe gemeente zich wil gaan ontwikkelen beschrijven. Het Kompas gaat over doelen en intenties, want die inspireren en binden.

4.2 Wat leeft er in de gemeente: toekomstbeelden, wensen en aandachtspunten

Stugge trots is de mentaliteit in het gebied. De kunst is om die trots om te zetten in een krachtig zelfbewustzijn. Wij kunnen door samen te werken zelf de toekomst van dit gebied bepalen.

In de gesprekken en in de analyse van de ontwikkelingen in het gebied is veel aandacht besteed aan wat er nu gaande is. Wat speelt er allemaal en wat zijn de wensen van inwoners, bedrijven en organisaties voor de toekomst en voor nieuwe gemeente.

De nieuwe gemeente kent een aantal constanten die door de hele geschiedenis heen terugkeren. Zoals de relatie tussen stad en ommeland, de scheepsbouw, de landbouw en de kloof tussen arm en rijk. Dwars daar doorheen loopt een mentaliteit die het best kan worden omschreven als 'stugge trots'. Inwoners zijn opvallend trots op het gebied en haar geschiedenis. Alleen: ze laten dat niet makkelijk zien.

De kunst is om die trots om te zetten in de zelfbewuste overtuiging dat het de inwoners, ondernemers, organisaties, politici en bestuurders zelf zijn die de toekomst van dit gebied bepalen. Dat begint met elkaar te vertellen over dromen en ambities, over ervaringen, over wat iedereen wil en voor mogelijk acht. De kaarten op tafel leggen. Wat leeft er allemaal aan toekomstbeelden, wensen en aandachtspunten? De volgende punten kwamen naar voren:

- *Aandacht voor veel sterktes:* De leefbaarheid en economische kracht kunnen beter voor het voetlicht komen;
- *Erkenning van eigenheid en vitaliteit:* De eigenheid en vitaliteit van dorpen en wijken behouden. Inwoners willen meer zeggenschap over de leefbaarheid;
- *Zorg over tweedeling:* Er is zorg over de tweedeling in de samenleving. Kinderen in kwetsbare gezinnen moeten meer kansen krijgen;
- *Economische uitdagingen:* een sterke regionale ontwikkeling vraagt om versterking van de economische basis, betere aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en overal snel internet;
- *Er zijn veel kansen te benutten:* Kansen voor recreatie en toerisme, kansen door vergrijzing en krimp. Zelfs de gaswinningsproblematiek levert kansen op;
- *Meer dialoog en wederzijdse waardering:* Permanente dialoog tussen gemeente, inwoners en organisaties. Het ideaal is dat mensen structureel met elkaar optrekken in allerlei netwerken;
- *Verbindende rol voor gemeente:* De gemeente vormt een bindende kracht tussen mensen, initiatieven en middelen.

4.2.1 Wat voor gemeente willen we zijn: bouwstenen nieuwe gemeente

Wat voor gemeente willen wij zijn? In het Kompas beschrijven we drie bouwstenen voor een gezamenlijke maatschappelijke agenda: groots in kleinschaligheid, ieder mens telt en de economie van de toekomst. De drie bouwstenen bevatten de gemeenschappelijke doelen waar inwoners, ondernemers, organisaties en gemeentebestuur de komende jaren aan gaan werken. Hoe de route er precies uitziet en waar we precies uitkomen, gaan we de komende jaren ontdekken, op basis van voortschrijdend inzicht en gezamenlijke lessen. Samen met alle partners in de samenleving zetten we de schouders eronder. De drie bouwstenen zien er als volgt uit:

- *Groots in kleinschaligheid*: De nieuwe gemeente wordt een gemeenschap waarin inwoners medeverantwoordelijk zijn voor de leefbaarheid. Gemeente en inwoners worden steeds meer gelijkwaardige partners. Maatwerk binnen een overkoepelende visie, want geen dorp is gelijk. Verschil mag er zijn.
- *Ieder mens telt*: Iedereen heeft betekenis voor zichzelf en zijn omgeving en komt tot zijn recht om wie hij is. Ons uitgangspunt is 'eigen kracht': alle inwoners - van jong tot oud, met of zonder beperking - nemen zelf de 'regie' over hun leven en zijn zelf verantwoordelijk voor hun leven. Het is niet altijd gemakkelijk om de regie in eigen handen te nemen. Een relatief grote groep inwoners is laag opgeleid en soms al jarenlang werkloos of arbeidsongeschikt. Armoede, ouderdom, ziekte en eenzaamheid zijn andere oorzaken van maatschappelijk kwetsbaarheid.
- *Economie van de toekomst*: De nieuwe gemeente heeft een stevige economische basis. De maakindustrie en de landbouw kunnen worden verstrekt. Nieuwe kansen bieden de energietransitie en de vrijetijdseconomie. We werken samen met lokale en regionale partners om de arbeidsmarkt en economie te innoveren.

4.2.2 Gemeente als bondgenoot

De samenleving verandert in hoog tempo en daardoor verandert ook de rolinvulling en opstelling van de overheid. De fusie is een gelegenheid bij uitstek om onszelf te veranderen, om te innoveren en het beter te doen. De gemeente wil open en toegankelijk zijn. De gemeente is eerst en vooral bondgenoot van inwoners, bedrijven en organisaties. We willen meer samenwerken en minder voorschrijven. Wij zien de rol van onze nieuwe gemeente als volgt:

- *Eerst en vooral bondgenoot*. Mensen en maatschappelijke doelen gaan in principe voor gemeentelijke procedures en interne processen.
- *Rol als verbinder*: Een aanjager kan vaak net het verschil maken en zorgen dat de samenwerking vleugels krijgt en waarde houdt.
- *Schakelen op meerdere niveaus*: De gemeente hecht aan kleinschaligheid, maar zoekt ook de samenwerkingsverbanden op, gemeentelijk en regionaal.
- *Rollen van raad, college en ambtenaren*: De gemeenteraad stelt de maatschappelijke agenda vast en ziet toe op het bestuur. Het college van burgemeesters en wethouders zorgt ervoor dat de doelen worden bereikt. De ambtenaren leveren excellente dienstverlening.

4.3 Bestuurlijke agenda

Het Kompas is de basis voor de nieuwe gemeente straks, maar ook voor de bestuurlijke agenda tot 2018. Ook burgers en organisaties kunnen actief aan de slag met de opgaven. De drie colleges maken op basis van het Kompas een bestuurlijke agenda voor de komende twee jaar. Hierin staan de maatregelen en activiteiten die al van start kunnen gaan. De bestuurlijke agenda wordt door de drie gemeenteraden goedgekeurd. De gemeenten werken in de aanloop naar de nieuw te vormen gemeente zoveel mogelijk alsof er al één bestuurlijke en ambtelijke organisatie bestaat.

4.4 Naamgeving van de nieuwe gemeente

Om te komen tot een naam voor de nieuwe gemeente is het volgende proces doorlopen.

Alle inwoners zijn in de periode tussen 1 december 2015 en 17 januari 2016 in de gelegenheid gesteld om gemotiveerde voorstellen voor een naam voor de nieuwe gemeente in te sturen. Er kwamen in totaal 410 suggesties binnen, waarin 271 unieke namen zaten. Een onafhankelijke adviescommissie heeft uit deze 271 unieke namen 3 namen geselecteerd. De adviescommissie is samengesteld met een marketing deskundige, een hoogleraar Plattelandsontwikkeling, een universitair docent Economische- en Sociale Geschiedenis en de gemeentesecretaris van Oldambt, als ervaringsdeskundige. De burgemeester van Slochteren is, als voorzitter van de stuurgroep, de technisch voorzitter. De adviescommissie heeft drie namen gekozen aan de hand van een aantal

criteria. Zo mag de naam niet elders voorkomen of lijken op een al bestaande naam. Ook moet de naam herkenbaar zijn, passen bij de identiteit van de nieuwe gemeente en makkelijk te onthouden zijn. De adviescommissie heeft de volgende namen geselecteerd:

❖ De Hogewolden

Twee van de gebieden worden met wold aangeduid. Slochteren ligt in de Woldstreek en Menterwolde is een deel van het Wold Oldambt. Er zit reliëf in het landschap met hogere gebieden in alle streken. Het hoger gelegen deel van Hoogezand-Sappemeer is het Gorecht. De naam De Hogewolden heeft een positieve uitstraling, een gebied waar het fijn vertoeven is. Landelijkheid, rust en natuurbeleving voor de nieuwe gemeente spreken eruit.

❖ Midden-Groningen

Een krachtige naam die direct staat voor dit gebied. Duidelijk waar de gemeente ligt, ook voor een buitenstaander. Geeft een groot gebied weer met meerdere belangrijke plaatsen erin. Een positieve associatie met alle mogelijkheden om een nieuwe identiteit en uitstraling op te bouwen.

❖ Woldmeren

Een mooie beschrijving van het landschap vanuit historisch perspectief met wolden en meren. Een positieve uitstraling gebaseerd op natuur, recreatie en toerisme. Een naam met de ambitie naar een toekomst met de wind in de zeilen!

Vervolgens hebben alle inwoners van 18 jaar en ouder een stemkaart gekregen en konden in de periode tussen 8 en 18 februari 2016 hun stem uitbrengen op hun favoriet. Van de 48.808 inwoners die mochten stemmen, hebben 16.570 hun stem uitgebracht. Op 15 maart is bekend geworden welke naam de meeste stemmen heeft gekregen, te weten: Midden-Groningen met 7.978 stemmen, dat is 48%. In april, tegelijkertijd met het Kompas, bekrachtigen de drie gemeenteraden deze naam formeel als nieuwe naam voor de gemeente.

5 Toetsing aan Beleidskader gemeentelijke herindeling en provinciale criteria

In dit hoofdstuk geven we toetsingscriteria van het kabinet en provincie weer. Deze kaders bieden voor achtereenvolgens Gedeputeerde Staten, de minister, de Ministerraad en de Tweede en Eerste Kamer handvatten en toetsingscriteria om herindelingsvoorstellen te beoordelen. Eerst zullen we het herindelingsvoorstel toetsen aan de criteria van het Beleidskader gemeentelijke herindeling van het kabinet (draagvlak, de interne samenhang/dorps- en kernenbeleid, bestuurskracht, evenwichtige regionale verhoudingen en duurzaamheid) en we eindigen met enige aanvullende criteria van de provincie Groningen.

5.1 Draagvlak

5.1.1 Lokaal bestuurlijk

In het collegeprogramma van de gemeente Slochteren dat op 3 juli 2014 door de gemeenteraad werd besproken, staat dat gekoerst wordt op een herindeling op 1 januari 2018, met in elk geval Hoogezand-Sappemeer en Menterwolde. Slochteren had een duidelijke voorkeur voor zo'n nieuwe gemeente met meer dan 60.000 inwoners (overigens is dat in het aangepaste collegeakkoord "Grenzen verleggen en krachten bundelen" van 26-10-2015 nog eens bevestigd).

Op 25 september 2014 heeft de gemeenteraad van Menterwolde besloten om te komen tot een herindeling waarbij de gemeenten Hoogezand-Sappemeer en Slochteren als herindelingspartners werden gezien.

De gemeenteraad van Hoogezand-Sappemeer heeft vervolgens op 17 november 2014 de voorkeur uitgesproken voor een herindeling van Hoogezand-Sappemeer met Slochteren en Menterwolde.

In aansluiting hierop hebben op 6 januari 2015 de colleges van Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde het startdocument gemeentelijke herindeling vastgesteld en daarmee uitgesproken om per 1 januari 2018 met elkaar een nieuwe gemeente te willen vormen. Op 27 januari 2015 hebben de gemeenteraden in een gezamenlijke bijeenkomst het startdocument en daarmee de intentie om één gemeente te vormen onderschreven. In het startdocument is een gezamenlijk inhoudelijk perspectief beschreven.

Op basis van het startdocument is er gewerkt aan het "Plan van Aanpak Herindeling" en daarna aan het "Projectvoorstel Herindeling", inclusief een projectbegroting vergezeld van een voorstel om voorfinanciering mogelijk te maken. De drie gemeenteraden hebben in de eerste helft van 2015 unaniem of met grote meerderheid ingestemd met deze voorstellen.

In december 2015 hebben de drie individuele gemeenten het herindelingsontwerp vastgesteld. In Hoogezand-Sappemeer is het in meerderheid aangenomen. Alleen de fractie van Roodgewoon (1 zetel in de raad) was tegen. In Slochteren is het herindelingsontwerp unaniem aangenomen. Ook in Menterwolde is een en ander in de gemeenteraad besproken. Op grond van de beraadslaging trok de voorzitter de conclusie dat de gemeenteraad unaniem aangaf dat de gemeente ongedeeld de herindeling in wou en daarna heeft de raad unaniem met het herindelingsontwerp ingestemd.

5.1.2 Regionaal

In deze paragraaf gaan we in op het regionale draagvlak waarbij we eerst ingaan op de provincie en vervolgens op onze buurgemeenten.

Provincie Groningen

Uit een aantal brieven en rapportages van de provincie³ is te destilleren dat het college van Gedeputeerde Staten van de provincie vorming van een nieuwe gemeente uit de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde vindt voldoen aan de criteria en uitgangspunten van de visie van de provincie op de bestuurlijke organisatie.

Buurgemeenten: bestuurlijk overleg over Kompas

Op 21 januari 2016 hebben we bestuurlijk overleg gevoerd met een vertegenwoordiging van de colleges van B&W van Oldambt, Groningen, Haren, Appingedam, Veendam, Aa en Hunze en Delfzijl. De eerste opzet van het Kompas voor de nieuwe gemeente is gezonden aan deze buurgemeenten met de volgende vragen:

- Herkent u ons in de beschreven toekomstbeelden en ambities en vindt u deze passend?
- Sluit de geschetste ontwikkelingsrichting aan bij uw visie op de ontwikkeling van uw gemeente en die van de regio?
- Waar kunnen wij elkaar verder versterken en ligt (meer) samenwerking voor de hand?

Dit overleg werd enorm gewaardeerd door onze buurgemeenten en kan gezien worden als eerste stap om naar een bestuurlijk evenwichtig speelveld te komen, richting 2020. Onderwerpen zoals samenwerking langs de A7, nieuwe bestuurlijke verhoudingen, kansen voor toerisme en economische ontwikkeling kwamen aan de orde. De uitkomsten van dit bestuurlijk overleg met de omliggende gemeenten is als input verder verwerkt in het Kompas.

Daarnaast heeft op 9 februari 2016 bestuurlijk overleg plaatsgevonden met de provincie. Daarin kwamen onder andere het perspectief op Duitsland, recreatie en toerisme en nieuwe bestuurlijke verhoudingen aan de orde. Ook de uitkomsten van dit gesprek zijn als input meegenomen bij het opstellen van het definitieve Kompas.

Tot slot is het herindelingsontwerp aan de belangrijkste samenwerkingspartners (waaronder onze buurgemeenten) toegezonden met de uitnodiging om uiterlijk 24 februari 2016 een reactie te geven. In deze uitnodiging zijn drie vragen gesteld (dit als hulpmiddel bij het opstellen: natuurlijk was een ieder vrij in het geven van de eigen opvattingen).

- Wat vindt u van het voorgenomen fusieproces?
- Welke consequenties van de fusie ziet u voor uw gemeenten en de regio in totaliteit?
- Hoe ziet u de toekomstige samenwerking met de fusiegemeenten?

Al met al moet de herindeling leiden tot een nieuwe gemeente die zich afvraagt wat de omgeving van haar verwacht (een gezond zelfbewustzijn) en die vraagstukken ook vooral bekijkt vanuit het perspectief van de gehele regio/provincie. Zodat er ook meer evenwichtige verhoudingen ontstaan in Groningen conform de conclusies uit "Grenzeloos Gunnen".

In de volgende paragraaf komen de inspraak en binnengekomen zienswijzen verder aan bod.

5.1.3 Maatschappelijk

Een herindeling is een ingrijpende beslissing en raakt alle inwoners, bedrijven en instellingen. In de afgelopen jaren hebben wij daarom op verschillende manieren inwoners betrokken. We starten deze paragraaf met een korte impressie hiervan per gemeente. Het herindelingsontwerp heeft na

³ Brieven van 18 november 2014, 4 maart 2015, 1 september 2015 en de tussenrapportage van de Provincie van 12 januari 2016.

vaststelling door de raden 8 weken ter inzage gelegen, zodat iedere inwoner, bedrijf en organisatie een zienswijze heeft kunnen geven. In deze paragraaf gaan we vervolgens in op de inspraak en binnengekomen zienswijzen.

5.1.3.1 Impressie betrokkenheid per gemeente

Hoogezand-Sappemeer: In Hoogezand-Sappemeer is de herindeling geen bewogen onderwerp, niet in de politiek en niet onder de bevolking. Op 9 april 2013 is een bijeenkomst voor de inwoners gehouden, waar de opkomst beperkt was. Toch zijn daar wel een aantal lijnen te trekken. Centraal stond het gevoel dat de meeste mensen zich meer verbonden voelen met hun wijk of dorp dan met de gemeente. Het merendeel van de aanwezigen was van mening dat een opgeschaalde gemeente beter in staat is om de haar opgedragen taken in te vullen. Hoewel de opkomst voor deze bijeenkomst beperkt was zijn andere geluiden in Hoogezand-Sappemeer niet of nauwelijks naar voren gebracht, terwijl het onderwerp bij herhaling op het politieke toneel aan de orde is geweest en ook zeer regelmatig door de media is belicht.

Slochteren: In april 2013 heeft het gemeentebestuur van Slochteren een ronde langs de 14 dorpen van de gemeente gemaakt. Het onderwerp van deze ronde was de herindeling. Het bereik van deze ronde was circa 300 burgers. Daarnaast waren vertegenwoordigers van raad, college, ambtelijke organisatie, politieke partijen, Wmo-raad en Platform Werk en Inkomen aanwezig. Als aanvulling op de dorpenronde heeft in de plaatselijke krant een enquête gestaan, waarop door ongeveer 350 lezers is gereageerd. De uitkomsten van de enquête onderschrijven in grote lijnen de uitkomst van de dorpenronde. Conclusie van de ronde bij de meerderheid van de aanwezigen is dat er een voorkeur is voor een nieuwe gemeente met Hoogezand-Sappemeer en Menterwolde (en Haren⁴). Daarnaast werden de volgende punten door burgers meegegeven:

- Bestuur dichtbij de burger, menselijke maat;
- Kleinschaligheid naast grootschaligheid;
- Balans tussen landelijk en stedelijk gebied.

In november 2014, toen de contouren van een herindeling met Hoogezand-Sappemeer en Menterwolde steeds duidelijker werden, is een vervolg gegeven aan de dorpenronde. Er zijn drie bijeenkomsten georganiseerd in Froombosch, Harkstede en Hellum. In totaal zijn er 45 inwoners op de drie bijeenkomsten afgekomen. Tijdens de bijeenkomsten in 2014 is een terugblik gegeven op het rapport Grenzeloos Gunnen en de dorpenronde in 2013. Tijdens deze bijeenkomsten werd vooral aandacht gevraagd voor het leefbaar blijven van de dorpen en het behoud van voorzieningen. Daarnaast werden vragen gesteld over Meerstad en de financiële kant van de herindeling. Tot slot werden veel vragen gesteld over het vervolgtrajec.

Menterwolde: In april 2013 heeft ook het gemeentebestuur van Menterwolde een ronde langs de dorpen gehouden. In Tripscompagnie, Noordbroek, Meeden, Zuidbroek en Muntendam werd met bewoners over de bestuurlijke toekomst van Groningen gesproken. Die bijeenkomsten gaven een beeld dat de noodzaak om te komen tot een vorm van schaalvergroting wel onderschreven werd, maar ten aanzien van de uiteindelijke oplossing verschilden de meningen.

Op 19 maart 2014, gelijktijdig met de gemeenteraadsverkiezingen, heeft een peiling plaatsgevonden in Menterwolde over de herindeling. Circa een derde deel van de opgeroepen stemgerechtigden heeft het peilingsformulier ingevuld. Op de vraag of de kiezer voor of tegen herindeling is, heeft 52% van de deelnemers met "nee" geantwoord en 47% met "ja". Uit de antwoorden op de tweede vraag, die naar de gewenste samenstelling van de eventuele nieuwe gemeente, kan worden geconcludeerd

⁴ De gemeenteraad van Haren heeft lopende haar oriëntatie op de bestuurlijke organisatie na Grenzeloos Gunnen in oktober 2013 het besluit genomen om niet te kiezen voor de variant met de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde.

dat in elk geval zeer brede steun bestaat voor de combinatie met Hoogezand-Sappemeer en Slochteren, omdat die in de ruime meerderheid van de antwoorden (van de ja-stemmers) voorkomt.

5.1.3.2 Inspraak

Op 30 december 2015 is het herindelingsontwerp vrijgegeven voor de inspraak. Inwoners, organisaties, bedrijven en andere belanghebbenden hebben van woensdag 30 december 2015 tot en met woensdag 24 februari 2016 de gelegenheid gehad om hun zienswijzen op het voornemen tot het samenvoegen van de gemeenten kenbaar te kunnen maken.

5.1.3.3 Communicatie over inspraak

Publicatie heeft plaatsgevonden in de weekbladen binnen de drie gemeenten, te weten de Regiokrant, 't Bokkeblad en de Tussenklappen. Ook hebben we hierover gecommuniceerd op de gemeentepagina's, op de gezamenlijke website en via twitter. We hebben 245 volgers bij twitter. Doordat het bericht 7 keer is geretweet is het gezamenlijk bereik van deze actie meer dan 4.000 mensen. Tot slot is er een gezamenlijk persbericht uitgebracht op 18 december 2015. De lokale pers heeft dit opgepikt en er hebben artikelen in de lokale bladen gestaan en in het Dagblad van het Noorden en RTV Noord heeft er ook nog aandacht aan besteed.

Daarnaast is het ontwerp gepubliceerd op de gezamenlijke website en kon eenieder het ontwerp inzien bij de recepties van de drie gemeentehuizen.

5.1.3.4 Inhoud zienswijzen

In de inspraakperiode zijn 21 reacties ingediend, die in de Nota zienswijzen worden becommentarieerd (zie bijlage 4). Deze nota is gezonden aan iedereen die een inspraakreactie heeft gegeven, zodat zichtbaar is of en hoe een reactie is verwerkt. De nota wordt als onderdeel van de besluitvorming op de website van de gemeenten gepubliceerd.

Onder de 21 inspraakreactie bevinden zich 11 gemeenten, de ondernemingsraden van de gemeenten (3), en nog 7 organisaties, namelijk de provincie Groningen, Eems Dollard Regio, Kamer van Koophandel, Openbaar ministerie, de Veiligheidsregio Groningen en de Omgevingsdienst Groningen. De gemeente Groningen heeft geen formele zienswijze ingediend maar heeft wel per mail aangegeven dat het college de ingezette herindeling ondersteunt. Overwegend waren de inspraakreacties positief ten opzichte van de voorgenomen herindeling tussen de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde. Twee onderwerpen kwamen naar voren, namelijk intergemeentelijke samenwerking (gemeenten Bellingwedde, Vlagtwedde en Veendam) en een reactie ten aanzien van de gemeentegrens (gemeente Veendam).

Intergemeentelijke samenwerking

De gemeenten Bellingwedde, Vlagtwedde en Veendam gaven aan ook in de toekomst de intergemeentelijke samenwerking met de nieuwe gemeente belangrijk te vinden. In hoofdstuk 3 van het herindelingsontwerp/advies hebben we de argumenten voor een herindeling tussen de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde uiteengezet. Deze argumenten en voorgenomen herindeling hebben niet als doel om af te zien van bestaande intergemeentelijke samenwerking of nieuwe samenwerkingsverbanden uit te sluiten. Daar waar het kan willen we die wel met de herindeling van de drie gemeenten verminderen, omdat de lappendeken van samenwerkingsverbanden, niet bevorderlijk is voor de democratische legitimiteit. Deze reacties hebben niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.

Gemeentegrens

De gemeente Veendam verzoekt om de grenzen van het herindelingontwerp te heroverwegen. Veendam geeft daarbij aan dat een deel van de inwoners binnen de voorgenomen herindeling

georiënteerd is op Veendam en derhalve bij Veendam opgenomen zou moeten worden. Daarnaast vraagt Veendam om een grenscorrectie bij Groningen Railport.

In de afweging voor de gemeentegrenzen in paragraaf 1.3 zijn verschillende kaders afgewogen, namelijk het realiseren van voldoende bestuurskracht (c.q. massa) maar ook dat in de provincie in zijn geheel evenwichtige regionale verhoudingen moeten kunnen ontstaan (er mogen geen gemeenten overblijven die geen mogelijkheid meer hebben om tot schaalvergroting te komen). Met de voorgestelde gemeentegrenzen kunnen zowel gemeenten ten noorden, en ten zuidoosten komen tot eenzelfde schaalvergroting wat ten goede zal komen tot de bestuurskracht van de provincie in zijn geheel. In Menterwolde trok de voorzitter van de raad, tijdens de bespreking van het herindelingsontwerp, de conclusie dat de gemeenteraad unaniem aangaf dat de gemeente ongedeeft de herindeling in wou, vervolgens heeft de raad unaniem met het herindelingsontwerp ingestemd. Ondanks het feit dat inwoners van Meeden en Muntendam gericht zijn op bijvoorbeeld Veendam blijven we in het herindelingsadvies dezelfde gemeentegrenzen hanteren zodat de nieuwe gemeente voldoende bestuurskracht behoudt en de overige gemeenten in de provincie de mogelijkheid behouden om tot een soortgelijke schaalvergroting te komen.

5.1.3.5 Conclusie inspraak

Het herindelingsontwerp is uitgebreid onder de aandacht gebracht bij onze inwoners. Het heeft in de lokale en regionale kranten gestaan, er is getwitterd en het ontwerp heeft op de websites gestaan. Tijdens de inspraakperiode was ook de stemperiode voor de nieuwe naam van de gemeente. 16.570 mensen hebben een stem uitgebracht. Daaruit kunnen we concluderen dat de voorgenomen herindeling breed bekend is bij onze inwoners en dat deze herindeling bij inwoners geen aanleiding heeft gegeven om een zienswijze naar voren te brengen.

Van de gemeenten/organisaties die we hebben aangeschreven hebben 21 gemeenten/organisaties een zienswijze ingediend. Overwegend waren de inspraakreacties positief ten opzichte van de voorgenomen herindeling tussen de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde. De inspraakreacties hebben niet geleid tot het overwegen van onze voorgenomen herindeling, wel heeft het tot een drietal kleine wijzigingen geleid in het herindelingsadvies. Voor de samengevatte zienswijzen en onze reactie daarop verwijzen wij u verder naar bijlage 4. Daarnaast is in bijlage 5 het bestuurlijk/maatschappelijk logboek te vinden.

5.2 De interne samenhang / dorps- en kernenbeleid

Het is van betekenis dat de nieuwe gemeente een interne samenhang kent, die identiteit geeft aan de nieuwe bestuurlijke eenheid en het belang van dorpen en kernen mee neemt. Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde zijn gemeenten die elkaar in de toekomst verder kunnen versterken.

Het opgestelde Kompas (zie hoofdstuk 4 en bijlage 3) geeft de richting aan voor de nieuw te vormen organisatie met onder andere de bouwsteen "Groots in kleinschaligheid". De nieuwe gemeente wordt een gemeenschap waarin inwoners medeverantwoordelijk zijn voor de leefbaarheid. Gemeente en inwoners worden steeds meer gelijkwaardige partners. In hoofdstuk 6, paragraaf 6.4. "Personele gevolgen" wordt ook aangegeven dat dit gegeven een groot gewicht heeft bij het bouwen van de nieuwe gemeentelijke organisatie. Hieronder lichten we enkele specifieke punten ten aanzien van de interne samenhang en dorps- en kernen beleid toe.

- De nieuwe gemeente kenmerkt zich door een mix van inwoners en kernen met een meer stedelijk georiënteerd leefpatroon en de meer op elkaar gerichte, meer zelfvoorzienende kleinere dorpen, waar omzien naar elkaar en 'we lossen het samen wel op' de meest voorkomende leefstijl is. Voor de nieuwe gemeente is dat een goede mix. Dat maakt het mogelijk te differentiëren in de wijk- en kernenaanpak. Meer doen waar dat nodig is (in het stedelijk gebied) en aan de andere kant ruimte creëren voor eigen initiatief in wijken en

dorpen die bouwen aan de kwaliteit van de ruimte, het voorzieningenniveau en de leefbaarheid;

- In de nieuwe gemeente is veel gebundelde kennis voorhanden over hoe om te gaan met stad en dorp. Dat geeft een goede uitgangspositie voor een uitvoerige gedachtebepaling over grootschaligheid versus kleinschaligheid en de positie en het belang van zelfbewuste dorpen en stedelijke wijken. Hoe wil de nieuwe gemeente 'er organisatorisch uit zien' is een vraag die in dit licht beantwoord zal moeten worden;
- De nieuwe gemeente kent (deels) een sterk industrieel karakter waarvan de bedrijfsterreinen nog veel beter (thematisch) benut kunnen worden (daar waar nu een aantal topsectoren goed vertegenwoordigd zijn) en heeft een groot arbeidspotentieel, niet alleen in eigen gebied, maar ook vanuit de directe omgeving. Daarbij kan gedacht worden aan: landbouw/argibusiness; industrie; transport en logistiek en distributie en zorg/healthy ageing;
- In samenwerking met de andere gemeente aan de snelweg A7, Oldambt, heeft de nieuwe gemeente een belangrijke corridor-functie tussen de Stad Groningen en Oldambt en Duitsland. Voor veel bedrijven is de A7 een belangrijke verbinding. Door nog meer samenhang en afstemming tussen de bedrijventerreinen, wat beter mogelijk is in één gemeente, kan deze corridor nog meer bedrijvigheid en werkgelegenheid aantrekken in de toekomst. Duitsland ontwikkelt zich de laatste jaren ook als een arbeidsmarkt voor inwoners uit onze regio. Kortom, de inhoudelijke samenwerking met Oldambt zal in de komende jaren nadrukkelijk gezocht worden, dat is in het belang van de totale regio; Daarnaast willen we onze samenwerking in Regio Groningen-Assen verband ook behouden en waar mogelijk versterken.
- De sector Recreatie en Toerisme is nog in ontwikkeling en het gebied kenmerkt zich door gelijksoortig ontwikkelpotentieel. Meer samenhang en intensivering van beleid, iets dat in een grotere gemeente veel beter kan, biedt goede kansen voor groei van bedrijven en werkgelegenheid. De potentie van het Zuidlaardermeer en het Schildmeer moet dan veel beter benut worden ook in samenwerking in een groter Groninger toeristisch verband met andere gebieden, zoals het Leekstermeer en het Oldambtmeer.

5.3 Bestuurskracht

De komende jaren komen er grote ruimtelijke, economische en maatschappelijke opgaven op de gemeenten af. Het Rijk heeft complexe taken overgedragen aan de gemeenten, die een directe invloed hebben op het leven en welzijn van onze inwoners. Behalve ruimte voor eigen beleid voor de nieuwe gemeente brengt dit ook de nodige financiële risico's met zich mee.

De nieuwe gemeente zal hieraan door haar massa en potentie zelfstandig bestuurlijke sturing kunnen geven. Het gaat dan om de besluitvorming over, uitvoering van en verantwoording over beleid zonder al te veel afhankelijk te zijn van samenwerkingsverbanden. Zij zal beschikken over een robuuste ambtelijke organisatie, die in staat is de te decentraliseren taken in het sociale domein en alle andere taken adequaat en professioneel uit te oefenen, minder kwetsbaar is en een sterkere positie op de arbeidsmarkt heeft.

De gezamenlijke aanpak van de drie decentralisaties laat zien dat de nieuwe gemeente één schaal heeft, die het mogelijk maakt grote uitdagingen kunnen. In de afgelopen twee jaar is in het programma drie decentralisaties succesvol samengewerkt. De nieuwe taken op het gebied van jeugd, wmo en participatie zijn geïmplementeerd. Deze operatie was niet gelukt zonder de bundeling van capaciteit en kennis van de drie gemeenten. De samenwerking laat ook zien dat de sociaal-maatschappelijke opgaven van de drie huidige gemeenten goed vergelijkbaar zijn. Hierbij helpen overeenkomsten in de karakteristieken van gebied en inwoners, sociale structuur en de combinatie van meer stedelijk gebied met platteland.

Een gemeente van meer dan 60.000 inwoners zal derhalve over voldoende bestuurskracht beschikken om op langere termijn haar taken uit te voeren, ook in het geval van verdere decentralisaties van taken van Rijk en provincie. De omvang biedt ook voldoende waarborgen om in de regio en provincie als een volwaardig partner op te treden. Het is dan ook niet de verwachting dat de gemeente op korte termijn weer bij een herindeling betrokken raakt.

5.6 Provinciale criteria

5.6.1 Het nodale principe

Het nodale principe zegt iets over de oriëntatie van inwoners op voorzieningen of stedelijke kernen en de nog levende cultuurhistorische verbanden in het gebied. De nieuw te vormen gemeente is niet te groot en afstandelijk. Dat maakt het mogelijk om het zo te organiseren dat inwoners het gaan ervaren als een gemeente die van en voor hen is, waar ze zich mee kunnen identificeren en zich voor in willen zetten. Het gaat juist om het netwerkend verbinden van professionals en inwoners. Daarnaast beschikt de nieuwe gemeente over een stedelijke kern met bijbehorende voorzieningen waarop veel inwoners nu al overwegend gericht zijn. Aan de randen van de nieuwe gemeente zal dat wellicht wat anders liggen en zal er ook sprake zijn van oriëntatie op plaatsen als Veendam, Winschoten of Appingedam, dit is niet te voorkomen. Los van dit alles zal er altijd sprake zijn van een oriëntatie op de stad Groningen.

5.6.2 Het schaalniveau van de regionale vraagstukken

De nieuwe gemeente kan haar burgers een compleet voorzieningenniveau bieden, wetend dat de stad Groningen het voorzieningenniveau in het topsegment aanbiedt. Als totaliteit is de nieuwe gemeente met 60.000 inwoners een goede schaal als voedingsgebied voor voorzieningen als muziekschool, centrum voor de kunsten, theater, welzijnsinstelling, zorg, onderwijs, sport, kinderopvang en dergelijke. Niet te klein, niet te kwetsbaar, voldoende geprofessionaliseerd. Daarnaast is de nieuwe gemeente goed in staat haar rol op te pakken ten aanzien van een aantal regionale vraagstukken. Korte tijdshalve wordt daarvoor verwezen naar paragraaf 5.4.

5.6.3 Samenhangende gebiedsopgaven en/ of kansen door transport-logistieke assen

De nieuw te vormen gemeente is gelegen op een kruispunt van belangrijke wegen: de A7 en de N33 en in de nabijheid van Groningen Airport Eelde. De nieuwe gemeente vormt één geheel rond de A7, het Winschoterdiep en het spoor richting Duitsland. Tot slot ligt een snelle railverbinding Groningen-Bremen in het verschiet. Kortom: door inhoudelijke samenwerking tussen de nieuwe gemeente en Oldambt kan de economische potentie langs deze internationale verbinding-as nog beter benut worden. Ook dit moet gelezen worden in samenhang met het gestelde in paragraaf 5.4.

5.7 Conclusie

We concluderen dat dit herindelingsadvies naar onze inzichten ruimschoots past binnen de toetsingscriteria van het Rijk en de provincie. Er is zowel lokaal, regionaal en maatschappelijk breed draagvlak voor de vorming van de nieuwe gemeente Midden-Groningen. De voorgenomen herindeling is breed bekend bij onze inwoners en deze herindeling heeft bij onze inwoners geen aanleiding gegeven om een zienswijze naar voren te brengen. De samenvoeging van deze gemeenten leidt tot een bestuurskrachtige nieuwe gemeente van ruim 60.000 inwoners, die qua omvang van bestuur en organisatie alle kansen heeft om haar taken adequaat en professioneel uit te voeren.

6 Financiën & personeel

In dit hoofdstuk gaan we in op het begrotingsresultaat en het meerjarenperspectief. De financiële en personele gevolgen brengen we in beeld.

6.1 Begrotingsresultaat en meerjarenperspectief

Door BDO Accountant en Adviseurs is een boekenonderzoek gedaan in het kader van de aanstaande herindeling. Als ankerpunt voor het onderzoek gold het gezamenlijke uitgangspunt om financieel gezond aan de samenwerking te beginnen. Door BDO is naar een zestal aspecten gekeken wat deze betekenen voor de herindeling. Daarbij is gekeken naar de aspecten: achtergrond van de samenwerking, regionale ontwikkelingen, grondslagen en waarderingen, weerstandsvermogen, risico's en de meerjarenbegroting. Verder heeft het onderzoek zich gericht op financiën en de verbonden partijen, de kwaliteit van de organisatie en het sociaal domein. BDO komt uiteindelijk tot de conclusie dat haar onderzoek geen aanwijzingen heeft opgeleverd dat in de drie gemeenten nog ergens sprake is van zogenaamde onverwachte verrassingen. Natuurlijk zijn er wel aandachtspunten. Hier wordt volstaan met de aanbevelingen van BDO (november 2015).

- a. Om voor Menterwolde de komende jaren een sluitende begroting te realiseren zijn aanvullende bezuinigingen noodzakelijk om preventief toezicht te voorkomen en de voorwaarden voor de fusie na te komen;
- b. De risico's van krimp en aardbevingsschade in de gemeente Slochteren en Menterwolde duidelijker in kaart te brengen;
- c. Om de kwetsbaarheid van Slochteren als gevolg van aanvullende afwaarderingen in de toekomst op te kunnen vangen wordt een hoger weerstandsvermogen aanbevolen;
- d. De gemeenten op korte termijn laten komen met een inventarisatie van de onderling gewenste grondslagen en volledige harmonisatie van de onderlinge waarderingen. Daarbij is het tevens van belang om vast te stellen in hoeverre dit impact heeft op het meerjarenbeeld;
- e. Hoewel door de gemeenten de nodige bedragen zijn voorzien, na laten gaan in hoeverre vooral de ingerekende opbrengsten voor bestaande grondexploitatieprojecten reëel zijn in samenhang met de sterk ontspanden woningmarkt en de gedaalde prijzen. Bijzonder aandachtspunt hierbinnen zijn tevens de ingerekende parkeeropbrengsten Centrumplan Hoogezand-Sappemeer;
- f. In de lijn met de methodiek van Hoogezand-Sappemeer een integrale berekening van de weerstandscapaciteit op te stellen, waarbij impact en kans op risico's inzichtelijk wordt gemaakt;
- g. De voorziening riolering voor de gezamenlijke gemeenten opnieuw laten berekenen op basis van een gemeenschappelijk kwaliteitsbeleid. Aangezien hierbij sprake is van een exploitatie neutrale verwerking via de lokale heffingen wordt geen bijzonder risico's voor de gemeenten gezien behoudens de reeds aanwezige verschillen in rioolheffing die Hoogezand-Sappemeer in lijn met de forse voorziening duidelijk lager zijn dan de andere gemeenten;
- h. Naast de specifieke aandacht voor Menterwolde wordt geadviseerd om op basis van geharmoniseerde uitgangspunten de meerjarenbegroting van de deelnemende gemeente te onderzoeken en hierbij de ontwikkeling van de weerstandscapaciteit te betrekken;
- i. De verschillen binnen de lokale heffingen moeten in aanloop naar de samenvoeging bij voorkeur niet groter worden. De indruk moet worden vermeden dat de inwoners van de ene gemeente bijdragen in de tekorten van de andere(n);
- j. Professionaliseren en optimaliseren van het treasurybeleid;
- k. Beter inzicht geven in de daadwerkelijke risico's van de verbonden partijen. Dit kan via een verdere uitwerking en toelichting van de verbonden partijen binnen het jaarverslag 2015;
- l. Verdere integratie/ optimalisatie van de back office/financiële functie kan bijdragen aan de kwaliteit van de organisatie. Dit draagt volgens BDO bij aan een snellere realisatie van de

geformuleerde doelstellingen en het is ook een instrument om de kwalitatieve kwetsbaarheid van Menterwolde op dit vlak, een positieve impuls te geven.

In aansluiting op het boekenonderzoek BDO is een activiteitenplan (zie bijlage 6) opgesteld wat de drie gemeenten afzonderlijk en gezamenlijk moeten doen om het gedeelde uitgangspunt van financieel gezond aan de samenwerking beginnen te bereiken. In het activiteitenplan is weergegeven waar in de nog resterende twee jaar voor de herindeling definitief van start gaat, aandacht aan moet worden besteed. In het activiteitenplan zijn de verschillende activiteiten opgenomen waar het om gaat.

Onderzocht is welke activiteiten de nog resterende tijd voor de herindeling moeten plaats vinden om het gezamenlijke uitgangspunt "financieel gezond aan de herindeling beginnen" zoveel mogelijk te kunnen benaderen. Onder financieel gezond wordt verstaan dat sprake is van een reëel en structureel sluitende begroting en meerjarenraming en een weerstandsvermogen gelijk of groter dan één. In beeld gebracht is, welke activiteit moet worden ontplooid om een bijdrage te leveren om de gewenste situatie te kunnen bereiken. Daarnaast is nog een aantal punten opgenomen, dat het financiële inzicht verder kan optimaliseren en zaken die bij de start van de nieuwe gemeenten in steigers dienen te staan. Het opnemen is vooral bedoeld opdat deze niet aan de aandacht ontglippen. Verder is voor elke activiteit een einddatum aangeven. Voor een totaalbeeld wordt verwezen naar het overzicht van het tijdpad. Inmiddels is deze opzet door de stuurgroep herindeling geaccordeerd. Daarmee krijgen de raden van de drie huidige gemeenten volop de gelegenheid om een en ander te volgen c.q. bij te sturen.

6.2 Afspraken inzake investeringen voor de herindeling

De gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde zijn in december 2015, na het aanvaarden door drie gemeenteraden van het herindelingsontwerp, door de provincie onder "licht" toezicht geplaatst op grond van de Wet Arhi. Dit betekent dat de drie gemeenten veel meer met elkaar moeten afstemmen, maar de praktijk is dat al voor dit formele moment er afstemming plaatsvindt over de vraag of en zo ja welke, investeringen tot 1 januari 2018 gedaan worden. Eenzelfde afspraak ligt er op het terrein van de beleidsontwikkeling. Er worden geen individueel nieuwe beleidszaken meer opgepakt. Als er nieuwe onderwerpen zijn dan gelden die in een keer voor de drie gemeenten. Zo kan steeds worden bekeken of het belang van de nieuwe gemeente wordt gediend.

6.3 Financiële gevolgen van de herindeling

Inmiddels zijn de belangrijkste financiële gevolgen van de gemeentelijke herindeling in kaart gebracht.

6.3.1 Daling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds

Na de herindeling zal de algemene uitkering van de heringedeelde gemeente structureel lager zijn dan de optelsom van de algemene uitkeringen van de huidige gemeenten. Die daling van de algemene uitkering kan in belangrijke mate worden verklaard door een tweetal factoren.

Ten eerste doordat bij de nieuw te vormen gemeente het "vaste bedrag" voor iedere gemeente straks slechts eenmaal wordt ontvangen, terwijl nu de drie herindelingspartners dit bedrag nog afzonderlijk ontvangen. Hierbij gaat het om een daling van in totaal circa € 700.000,- (twee keer € 350.000,-).

Ten tweede zal de algemene uitkering worden aangepast / verlaagd als gevolg van de overgang van Meerstad naar de gemeente Groningen. Rekening gehouden moet worden met een daling van de algemene uitkering van circa € 776.000 en een daling van de integratie uitkering sociaal domein van circa € 413.000.

In totaliteit wordt op dit moment rekening gehouden met een daling van de algemene uitkering van

globaal € 1.889.000 per jaar. Het nadelige effect van de overgang van Meerstad naar Groningen wordt gecompenseerd door de lagere kosten, compensatie door de gemeente Groningen en de inzet van de bij Slochteren nog aanwezige reserve Meerstad.

De precieze en meer gedetailleerde effecten van de herindeling en de grenscorrectie Slochteren (Meerstad) op de hoogte van de algemene uitkering worden verder in beeld gebracht in het kader van de uitwerking van het BDO boekenonderzoek. In de planning opgenomen voor de periode april t/m juli 2016 (nrs. 6 en 18 activiteitenplan voortvloeiende uit het boekenonderzoek BDO).

Uitgaande van het principe dat Meerstad gecompenseerd gaat worden heeft de nieuwe gemeente circa € 700.000 tot € 800.000 minder te besteden. De nieuwe gemeente kan circa € 600.000 besparen op de kosten voor de raad en B&W ten opzichte van het totaal van de drie oude gemeenten. Daarnaast is ook in de nieuwe organisatie efficiencywinst te boeken, alleen al door de doublures er uit te halen. Al met al kan de conclusie getrokken worden dat de nieuwe gemeente de korting op de rijksuitkering verantwoord moet kunnen opvangen.

6.3.2 Fricatiekosten

Fricatiekosten zijn lasten als gevolg van de herindeling die het karakter hebben van tijdelijke extra lasten die zonder herindeling niet of nauwelijks zouden zijn voorgekomen. Tevens zijn er kosten als gevolg van de herindeling die tot het normale patroon van een gemeente horen, maar die nu in tijd naar voren worden gehaald en/of waarbij het waarschijnlijk is dat er sprake is van kapitaalvernietiging (van nog niet afgeschreven kapitaalgoederen). Deze kosten kunnen (gedeeltelijk) ook als frictiekosten worden bestempeld.

6.3.3 Tijdelijke verdeelmaatstafherindeling

Een nieuwgevormde gemeente komt in aanmerking voor een uitkering op grond van de tijdelijke verdeelmaatstaf herindeling in het gemeentefonds. Met de verdeelmaatstaf herindeling wordt een vergoeding ontvangen voor de hiervoor aangegeven frictiekosten van de herindeling. Het bedrag van de verdeelmaatstaf wordt in vier termijnen uitgekeerd. Het eerste jaar ontvangt de nieuwgevormde gemeente 40% van het toegekende bedrag. In de drie jaren daarna elk jaar 20%.

Een deel van de kosten ondervinden gemeenten echter voorafgaande aan de daadwerkelijke herindeling en daarom is de maatstaf herindeling verruimd en vervroegd. Dat wil zeggen dat een deel van de tegemoetkoming voorafgaand aan de herindeling wordt uitgekeerd. De omvang van de extra uitkering bedraagt 25% van de huidige maatstaf.

Indicatie van de te ontvangen bedragen, uitgaande van een herindeling met ingang van 2018.

Gemeente	jaar	percentage	uitkering
Hoogezand-Sappemeer	2017	25% / 3	€ 705.000
Slochteren	2017	25% / 3	€ 705.000
Menterwolde	2017	25% / 3	€ 705.000
Samengevoegde gemeente	2018	40%	€ 3.385.000
	2019	20%	€ 1.692.000
	2020	20%	€ 1.692.000
	2021	20%	€ 1.692.000
Totaal samengevoegde gemeente		100%	€ 8.461.000
Totale uitkering		125%	€ 10.576.000

NB: Bij de berekening is rekening gehouden met een grenscorrectie per 1-1-2017 van de gemeente Slochteren ten aanzien van Meerstad.

6.3.4 Preventief toezicht op grond van de Wet Arhi

Een gemeente waarvan de raad een herindelingsontwerp heeft vastgesteld komt onder preventief toezicht van de provincie te staan op grond van artikel 21 van de Wet Algemene regels herindeling (afgekort: de Wet Arhi). Preventief toezicht houdt in dat in elk geval de begroting en begrotingswijzigingen goedkeuring behoeven, maar daarnaast kan het college van Gedeputeerde Staten nog een aantal andere besluiten met een financiële strekking hiervoor aanwijzen. De financiële besluiten van de herindelingspartners moeten vooraf voorgelegd worden aan de colleges van de beide andere gemeenten en daarna ter goedkeuring aan de provincie worden aangeboden.

In het belang van de nieuw te vormen gemeente heeft het college van Gedeputeerde Staten van Groningen besloten voor de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in een "lichte variant" van deze bevoegdheid gebruik te maken. Voor de gemeente Menterwolde geldt tevens het "gewone" preventieve toezicht op grond van de Gemeentewet. Dat is opgelegd vanwege het indienen van een niet sluitende begroting en meerjarenraming en het nog niet vastgesteld hebben van de jaarrekening 2014. Zoals eerder aangegeven maakt het eerste ook deel uit van het zogeheten financiële huiswerk. Wanneer het huiswerk ten aanzien van begroting en jaarrekening tot tevredenheid uitgevoerd is dan ligt het voor de hand dat deze vorm van toezicht weer wordt opgeheven.

6.3.5 Harmonisaties

Het financiële beleid van de herindelingspartners is op onderdelen verschillend. Wanneer de nieuw te vormen gemeente van start gaat zullen de huidige gemeenten dus de noodzakelijke stappen moeten hebben gezet om hun financiële beleid te harmoniseren. Deze harmonisatie bevordert de vergelijkbaarheid van de huidige gemeenten en het verschaft ook een beter zicht op de toekomstige financiële positie van de nieuwe gemeente. Tevens vergemakkelijkt het de opstelling van de eerste begroting van de nieuwe gemeente. Dit alles wordt vormgegeven in het deelproject Financiën, Planning en Control. Het ligt voor de hand om bijvoorbeeld de klankbordgroep (bestaande uit een vertegenwoordiging van de drie individuele raden) bij de opzet van die eerste begroting te betrekken. Naast het vaker genoemde huiswerk in het kader van het boekenonderzoek zal aandacht besteed worden aan onder andere de volgende onderwerpen:

- De financiële processen zullen geharmoniseerd moeten worden. Daarbij kan helpen dat de financiële administraties al in de loop van 2016 samengevoegd worden;
- Er zal een nieuwe op de nieuwe gemeente toegespitste P&C-structuur moeten komen;
- De begrotingen van de drie gemeenten gaan geconsolideerd worden om ook de totstandkoming van de begroting voor de nieuwe gemeente te vergemakkelijken;
- Er zal een harmonisatie op vlak van financiering en geldverkeer moeten plaatsvinden;
- Hetzelfde geldt voor afschrijvingen en waarderingsgrondslagen, alsmede de rentetoekening aan kapitaalgoederen.

Belangrijk bij de harmonisatie van het financiële beleid is de vergelijking van de financiële verordeningen van de herindelingspartners en van de daaruit voortvloeiende beleidsnota's.

Het financiële beleidsveld is niet de enige die met harmonisaties te maken krijgt. Eigenlijk geldt dit het gemeente brede terrein. Dat gaat ondervangen worden in het deelproject Harmonisatie van Beleid en Regelgeving. Niet alles hoeft geregeld te zijn voor 1 januari 2018. Daarom vindt nu een inventarisatie plaats. Wat moet per sé voor 1 januari 2018 geharmoniseerd worden. De tweede categorie is hetgeen dat opgepakt moet worden en eigenlijk leidt tot nieuw beleid voor de drie gemeenten. Tenslotte blijft over wat heel goed na 1 januari 2018 opgepakt kan worden. In dit kader zal ook aandacht worden besteed aan de harmonisatie van de verbonden partijen: de gemeentelijke herindeling zal resulteren in uittreding uit de gemeenschappelijke regelingen of andere samenwerkingsverbanden waaraan de herindelingspartners deelnemen. Dit alleen al vanwege het

feit dat Menterwolde nu vaak deel uitmaakt van andere verbanden, afgezet tegen de Hoogezand-Sappemeer en Slochteren.

6.4 Personele gevolgen van de herindeling

In dit herindelingsadvies wordt aandacht besteed aan de toekomstvisie op de nieuwe gemeente. Velen van buiten de gemeentelijke organisatie hebben daar aan meegewerkt en dat schept ook verwachtingen. Vanuit die visie redenerend zal de nieuwe gemeente duidelijke accenten moeten leggen op het terrein van dorps- en wijkgericht werken (de nieuwe gemeente moet dicht tegen de burger aan georganiseerd zijn) en zou veel strategischer en meer programmatisch moeten opereren. Daarnaast zullen een aantal herindelingsargumenten vertaald moeten worden. Daarbij moet onder andere gedacht worden aan het verbeteren van de kwaliteit tegen relatief lagere kosten en het verminderen van de kwetsbaarheid. Dit alles vergt het maken van duidelijke keuzes bij het bouwen van en verder invulling geven aan de nieuwe organisatie.

De verwachtingen die geuit zijn in het Kompas maken dat er niet gekozen kan worden voor het simpel ineenschuiven van de huidige afdelingen of beleidsvelden. Ook uit de andere deelprojecten komen opgaven en consequenties voor de inrichting van de nieuwe organisatie. Al met al moet er een organisatie komen die per 1 januari 2018 goed kan functioneren en waarvan de basis voor wat betreft systemen en middelen staat. Maar de organisatie heeft ook nadrukkelijk de opdracht om door te bouwen. Immers, de organisatie moet toekomstbestendig zijn en ook in staat zijn om die in het Kompas en andere deelprojecten aangegeven verwachtingen waar te maken.

De Wet Arhi geeft aan dat er bijtijds voorbereidingen getroffen moeten worden om ook te kunnen komen tot een personele fusie. De eerste maatregelen zijn daartoe getroffen. De drie gemeenten nemen in beginsel medewerkers niet meer in vaste dienst aan. Dat betekent dat er veel met tijdelijke contracten wordt gewerkt. Dat is wellicht tijdelijk een nadeel, maar het bevordert wel dat er straks zo weinig mogelijk boventalligen zijn en het maakt per 1 januari 2018 ook nieuwe instroom mogelijk waardoor de nieuwe gemeente ook een vitale start kan maken. De omvang van de nieuwe organisatie zal nooit de optelsom van de huidige drie zal zijn. Daarvoor zijn er teveel dubblures en zijn er daarnaast ook efficiencymogelijkheden. Om een sprekend voorbeeld te noemen: de nieuwe organisatie zal geen drie gemeentesecretarissen of griffiers nodig hebben.

Bij de start van de nieuwe gemeente behouden de dan aanwezige medewerk(st)ers in vaste dienst hun dienstverband bij de nieuwe gemeente. Gelet op het bovenstaande zullen er zeer waarschijnlijk wel veranderingen in organisatie-indeling en functies komen en dat betekent dat er geen garantie kan worden gegeven ten aanzien van het behoud van de huidige functies. In samenspraak met het Bijzonder Georganiseerd Overleg (BGO) zal er gewerkt moeten worden aan een modern sociaal statuut dat aansluit op eerdergenoemde visie en de overstap van de medewerkers naar de nieuwe organisatie goed regelt. Natuurlijk zullen instrumenten als mobiliteit, personeelsontwikkeling, om- en bijscholing gekoppeld aan een modern pakket arbeidsvoorwaarden de medewerkers de nodige kansen geven en natuurlijk blijven wij de regels van de CAR/UWO hanteren. Uiteraard zullen wij vorenstaande allemaal betrekken bij het in overleg met het BGO op te stellen Sociaal Statuut. Ook wordt in het traject aandacht besteed aan de verschillende organisatieculturen. Er is sprake van een goede uitgangspositie hiervoor doordat de gemeenten al een reeks van jaren intensief met elkaar samenwerken en de medewerkers elkaar daardoor in het algemeen goed kennen.

De werknemersvertegenwoordiging is in dit proces een belangrijke speler. De OR-en en de drie GO's hebben inmiddels de krachten gebundeld. De BOR (Bijzonder Ondernemingsraad) en het BGO zijn inmiddels in functie. In hun zienswijzen hebben de drie OR-en aangegeven de plannen om tot herindeling te komen geheel te kunnen onderschrijven.

6.5 Lokale lasten

Het is niet de bedoeling dat de lokale lasten zullen stijgen ten gevolge van de nu voorliggende herindeling. Dan wordt bedoeld op de macro-bedragen, op het totale volume. Wanneer de drie gemeenten vergeleken worden dan is er sprake van verschillen, zowel wat betreft de OZB als de riool en afvalstoffenheffing. In het deelproject harmonisatie van beleid en regelgeving zal tot harmonisatie van de belastingverordeningen worden overgegaan, uiteraard op basis van een gezamenlijk vastgesteld beleid. Wanneer verschillen worden geharmoniseerd dan heeft dat uiteindelijk een middelend effect.

7 Procedure

Dit herindelingsadvies wordt 26 april 2016 ter vaststelling aan de drie raden aangeboden. Indien dit wordt vastgesteld zal het herindelingsadvies worden doorgezonden naar het college van Gedeputeerde Staten van Groningen, met het verzoek om dit met een positief advies door te leiden naar de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkszaken (artikel 5 lid 3 en 4 Wet algemene regels herindeling (wet Arhi)).

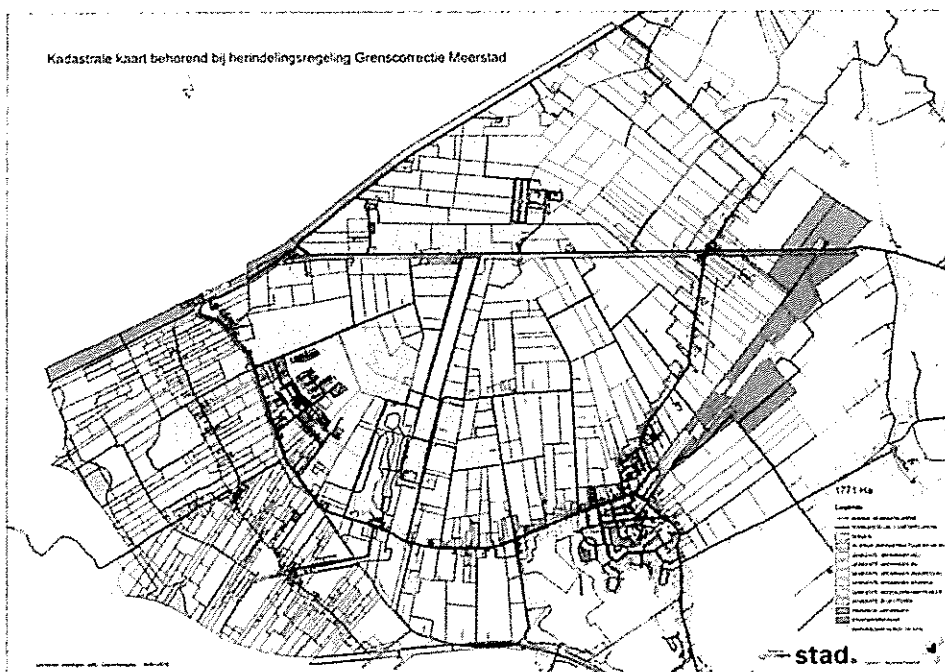
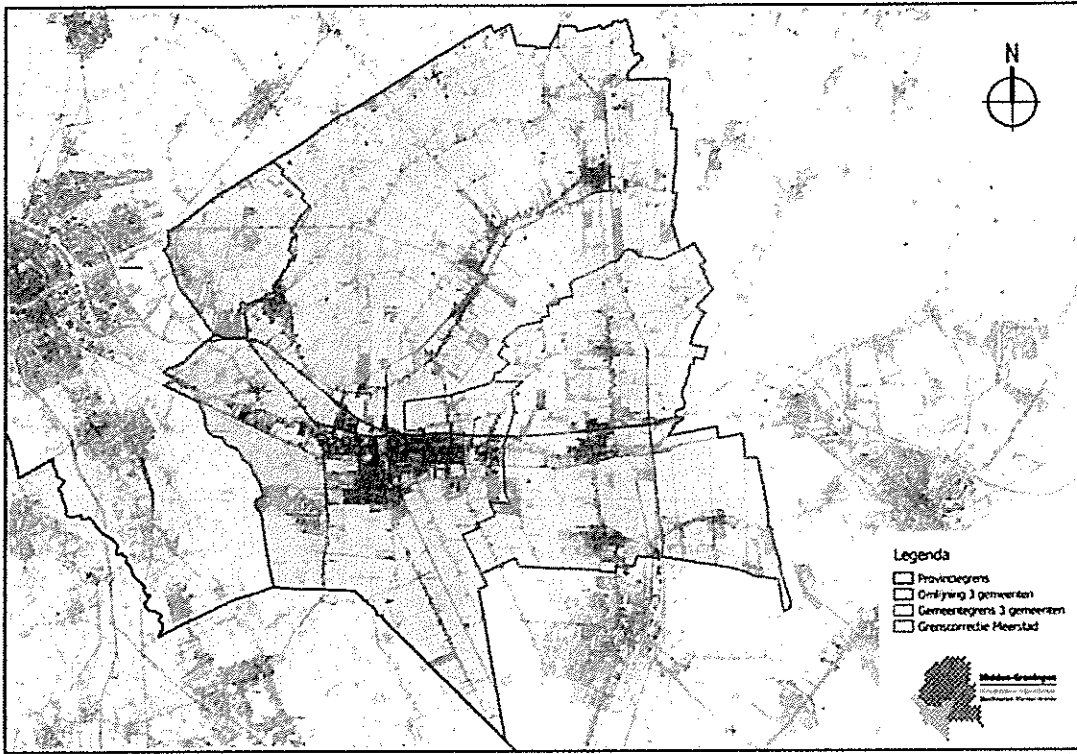
Indien de minister op basis van dit advies een voorstel voor een herindelingsregeling wil doen, verwerkt hij dat binnen vier maanden na ontvangst en stuurt dat aan de Ministerraad. De Ministerraad stuurt dit voorstel om advies naar de Raad van State. Daarna zal het formele wetgevingstraject worden gestart, dat uiteindelijk moet leiden tot goedkeuring van het wetsvoorstel door de Tweede en Eerste Kamer der Staten-Generaal. Die hele procedure duurt gemiddeld 1,5 jaar. Na de publicatie van de wet in het Staatsblad, treedt deze in werking, maar de officiële startdatum van de nieuwe gemeente is altijd op 1 januari na de datum van inwerkingtreding van de wet.

Deze planning is in onderstaande tabel samengevat.

	Omschrijving product	Wie	Planning
1	Vaststellen herindelingsontwerp (art 5, lid 1)	Raden drie gemeenten	HS: 14 december 2015 SL: 17 december 2015 Mw: 10 december 2015
2	Herindelingsontwerp 8 weken ter inzage (art. 5, lid 2)	Colleges B&W drie gemeenten	30 december 2015 t/m 24 februari 2016
3	Verwerken zienswijzen m.b.t. herindelingsontwerp	Ambtelijke projectgroep	25 februari t/m 25 maart 2016
4	Invoegen hoofdlijnen Kompas in herindelingsadvies	Ambtelijke projectgroep	18 februari t/m 25 maart 2016
5	Invoegen naam nieuwe gemeente (uit traject Kompas) in herindelingsadvies	Ambtelijke projectgroep	18 februari t/m 25 maart 2016
6	Behandeling zienswijzen en concept-raadsvoorstel herindelingsadvies	Colleges B&W drie gemeenten	5 april 2016
7	Opiniërend bespreken herindelingsadvies	Raden drie gemeenten	april 2016
8	Vaststellen herindelingsadvies	Raden drie gemeenten	26 april 2016
9	Verzenden herindelingsadvies aan GS	Ambtelijke projectgroep	1 mei 2016
10	Verzenden herindelingsadvies met zienswijze aan minister (art. 5, lid 3)	Gedeputeerde Staten	Uiterlijk juli 2016
11	Wetgevingsfase		circa 1,5 jaar
12	Herindelingsverkiezing		November 2017
13	Fusiedatum		1 januari 2018

Tabel 5: Vervolgprocedure.

Bijlage 1 Kaarten grenscorrectie Meerstad

Bijlage 2 Beschrijving individuele gemeenten

In deze bijlage beschrijven we de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde. Als basis voor de gegevens gebruiken we met name de sociaal economische foto "Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren in beeld" van het CAB (mei 2015). Doel van deze bijlage is een beeld van de individuele gemeenten te schetsen door middel van weergave van een aantal cijfers en een deel beschrijving. Hierbij ligt de nadruk om een beeld te kunnen vormen van de gemeenten en niet op een volledige beschrijving. Er valt natuurlijk veel meer te vertellen over elke gemeente dan deze beknopte weergave.

Beschrijving Hoogezand-Sappemeer

Hoogezand-Sappemeer, sociaal maatschappelijk

Bevolking

Hoogezand-Sappemeer heeft 34.304 inwoners¹. Het inwoneraantal is hiermee iets lager dan in 1990 (34.463). De bevolking is ten opzichte van 1990 sterk vergrijsd. Het aandeel van mensen boven de 45 jaar is toegenomen van 34% naar 50%.

De potentiële beroepsbevolking (het deel van de bevolking dat qua leeftijd in aanmerking komt voor deelname aan het arbeidsproces, over het algemeen de bevolking tussen 15-64 jaar) is tussen 1990 en 2014 in Hoogezand-Sappemeer met 9% (ruim 2.200 personen) sterk afgenomen.

Het opleidingsniveau van de beroepsbevolking is lager dan in de hele provincie Groningen. We zien hier de gevolgen van de demografische ontwikkeling: veel jong volwassenen trekken weg (ontgroening) en veel ouderen blijven achter (vergrijzing). Dat deel van de jong volwassenen dat vertrekt is hoger opgeleid, waardoor er een lager opgeleide bevolking achterblijft.

Dorpen en sociale verbindingen

De gemeente heeft behalve stedelijk gebied ook vier buitendorpen:

- Westerbroek/Waterhuizen, in noordwestelijke richting, met het fraaie natuurgebied Hesselinksbos;
- Foxhol, in westelijke richting, is vergroeid met het stedelijk gebied van de gemeente;
- Kropswolde, in het zuidwesten, met het woonpark Meerwijk,
- Kiel-Windeweer, in het zuidoosten, is een typisch veenkoloniaal dorp van cultuurhistorische waarde en één van de meest gave veenkoloniale nederzettingen die er nog zijn (met beschermd dorpsgezicht).

Wat betreft sociale verbindingen zijn de dorpen van Hoogezand-Sappemeer in eerste instantie grotendeels gericht op het centrumgebied van Hoogezand en in tweede instantie voornamelijk op de stad Groningen. Wellicht dat sommige delen van Kiel-Windeweer een wat grotere band met Veendam zullen hebben. Vandaar uit wordt wat makkelijker een keuze gemaakt voor het voortgezet onderwijs in die gemeente.

---

¹ Bron: CAB: Een sociaal economische foto: Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in beeld (oorspronkelijke bron CBS, 2014)

Voorzieningen

Onderwijs: De gemeente Hoogezand-Sappemeer heeft in totaal 18 basisscholen, waarvan er 14 in de kern Hoogezand-Sappemeer. Daarnaast is er een school waar speciaal basisonderwijs wordt gegeven. Speciaal basisonderwijs is onderwijs voor kinderen met een handicap, chronische ziekte of stoornis. In 2013 waren er 118 leerlingen in het speciaal basisonderwijs². In Hoogezand-Sappemeer zijn twee scholen voor Voortgezet Onderwijs (het dr. Aletta Jacobs College en CSG Rehoboth). Deze school heeft in totaal 1.432 leerlingen (1.419 reguliere leerlingen en 13 leerlingen uitbesteed aan het volwassenenonderwijs; "Rutte leerlingen"). Het Rehoboth heeft in totaal 340 leerlingen. In onderstaande tabel zijn de kerngegevens op het gebied van onderwijs samengevat, hierin is ook het aantal gastouderbureaus, kinderdagverblijven, buitenschoolse opvang en peuterspeelzalen opgenomen.

Onderwijs	Hoogezand-Sappemeer
Aantal leerlingen Basisonderwijs	2.905
Basisonderwijs: aantal scholen	18
Speciaal basisonderwijs: aantal scholen	1
Voortgezet onderwijs: aantal scholen	2
Gastouderbureaus: aantal	4
Kinderdagverblijf	13
Buitenschoolse opvang	6
Peuterspeelzaal	5

Bron: CAB: Een sociaal economische foto: Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in beeld, mei 2015 (oorspronkelijke bron Ministerie van OCW, CBS en Rijksoverheid)

Gezondheid en zorg: Kwartier Zorg en Welzijn is de organisatie voor het welzijn in Hoogezand-Sappemeer. Kwartier houdt zich bezig met zorg, vrijwilligerswerk, scholing en vrije tijd.

In Hoogezand-Sappemeer bevindt zich één verpleeghuis en er zijn twee verzorgingshuizen aanwezig. Het verpleeghuis bevindt zich in het woonzorgcentrum De Burcht. Hier kunnen mensen terecht voor meerdere vormen van zorg. De Burcht heeft circa 200 bewoners. Daarnaast wonen in Nieuw Woelwijck circa 400 mensen met een beperking.

Openbaar vervoer: De spoorlijn door Hoogezand-Sappemeer maakt onderdeel uit van staatslijn B. In Hoogezand-Sappemeer zijn vier stations: station Kropswolde, station Martenshoek, station Hoogezand-Sappemeer en station Sappemeer Oost. De spoorlijn loopt van Harlingen naar Bad-Nieuweschans (via Leeuwarden en Groningen) waarna hij de grens oversteekt naar Leer. Daarnaast vertrekt er in Hoogezand een trein naar Veendam.

Eind 2012 is er een marketingcampagne gestart voor de treinverbinding tussen Groningen en Leer: het traject de Wiederline. De campagne heeft gezorgd voor een betere verbinding tussen Groningen en Leer. Het aantal treinen op dit traject is uitgebreid en heeft gezorgd voor een grotere bezetting; er gaan meer mensen met de trein van Groningen naar Leer dan voor de uitbreiding. Daarnaast wordt er onderzocht in hoeverre het mogelijk is om in de toekomst een sneltrein van Groningen naar Bremen te laten rijden.

Er zijn daarnaast verschillende buslijnen in de gemeente, deze lijnen worden onder andere door Qbuzz verzorgd.

Winkelvoorzieningen: Gemeente Hoogezand-Sappemeer heeft drie grote winkelgebieden, namelijk de Hooge Meeren, winkelcentrum Martenshoek en Sappemeer. Winkelcentrum de Hooge Meeren is onderdeel van het stadscentrum van Hoogezand. In dit winkelcentrum bevinden zich op 23.000

² Stuurgegevens HS, 2013

vierkante meter circa 100 winkels. Daarnaast zijn er – zoals opgemerkt – twee kleinere winkelcentra in Martenshoek en in Sappemeer.

Cultuur en vrije tijd: In Hoogezand is een bioscoop met 6 zalen en 1.260 zitplaatsen. De bioscoop is onderdeel van JT bioscopen. Daarnaast is in de gemeente ook het Nationaal Bus museum gevestigd. Tot slot is er een theater (theater Kielzog) en een sportcentrum (sportcentrum de Kalkwijck) in de gemeente aanwezig.

Hoogezand-Sappemeer, economisch

Kwaliteiten en werkgelegenheid

In onderstaande tabel is de werkgelegenheid in de gemeente Hoogezand-Sappemeer af te lezen. De werkgelegenheid is gedaald met bijna 4%.

	2009	2014	2014 tov 2009	%
Hoogezand-Sappemeer	12.058	11.607	-451	-3,7%

Bron: CAB: Een sociaal economische foto: Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in beeld, mei 2015 (oorspronkelijke bron LISA)

De industrie is de grootste werkgever (met circa 40% van de banen) in Hoogezand-Sappemeer. Daarnaast zijn de Handel en de Zorg grote sectoren. De topsector Water is goed vertegenwoordigd in Hoogezand-Sappemeer³. Topsectoren zijn gebieden waar het Nederlandse bedrijfsleven en onderzoekscentra wereldwijd in uitblinken.

Pendel

Pendelgegevens zijn belangrijk om de werkgelegenheid in gemeenten goed te kunnen beoordelen. Niet iedereen werkt in de gemeente waarin hij woont. In de inleiding is een tabel opgenomen over de in en uitgaande pendel. Van de 14.600 inwoners van Hoogezand-Sappemeer met een baan, werken er 6.000 (41%) in de eigen gemeente. Van de 14.000 banen in Hoogezand-Sappemeer wordt 43% bezet door mensen uit de eigen gemeente.

Hoogezand-Sappemeer, ruimtelijk

Profiel

Hoogezand-Sappemeer is op dit moment qua inwoners de derde gemeente van de provincie Groningen. De gemeente ligt aan de A7, de snelweg van Groningen richting Bad-Nieuweschans en op ongeveer 15 kilometer van de stad Groningen. Het jaar 1628 wordt over het algemeen gezien als het "geboortjaar" van Hoogezand-Sappemeer. In de 17^e eeuw begon men met de ontginning van het hoogveengebied ten zuidoosten van de stad Groningen. Er werd een kanaal gegraven om van daaruit te ontginnen en turf te steken. Op 26 maart 1678 voer het eerste schip door dit "oud" Winschoterdiep, dat nu grotendeels gedempt is. Dit moment wordt gezien als het officiële ontstaan van de gemeente. Bij het graven van dit diep stootte men op een hoger gelegen zandstrook, het "Hooge Sant". Het diep liep vanuit Groningen in de richting van het "Sappe Meer". Zo ontstonden de namen Hoogezand en Sappemeer. Tot ver in de 20e eeuw bleven beide gemeenten apart bestaan. In 1949 werden Hoogezand en Sappemeer samengevoegd tot één gemeente. Na het winnen van turf volgde een periode waarin akkerbouw en de daarop gerichte industrie (aardappelmeel en strokarton) de ontwikkeling van de gemeente beïnvloedde. Maar belangrijk was ook de scheepsbouw, vooral langs het Winschoterdiep. Spectaculair is de tewaterlating van de imposante (zee)schepen die nog steeds hier gebouwd worden. Dit gebeurt namelijk op de ongebruikelijke zijwaartse manier en is daarmee letterlijk een spetterende ervaring. In de loop van de jaren groeide

³ Bron: CAB: Een sociaal economische foto: Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in beeld (oorspronkelijke bron LISA))

Hoogezand-Sappemeer uit tot één van de belangrijkste werkgelegenheidscentra in het noorden. Vooral na 1960 ging de ontwikkeling snel en vestigden zich onder meer bedrijven uit Amerika en Zweden in de gemeente. In 1997 werd de Japanse sojasaus fabrikant Kikkoman in Sappemeer feestelijk geopend. Ook het aantal inwoners steeg in de jaren zestig en zeventig behoorlijk. Als gevolg daarvan werd in die jaren de oorspronkelijke langgerekte vorm van de gemeente doorbroken. Ten zuiden van de oude lintbebouwing werden nieuwe woonwijken en parken aangelegd. Zo verrees een geheel nieuw stadshart met een cultureel centrum, het gemeentehuis, een overdekt winkelcentrum en een bibliotheek. De laatste jaren ontwikkelt de gemeente zich steeds meer als een woon-gemeente.

Woonomgeving

De gemeente kent een gevarieerd woningaanbod in ruim opgezette nieuwbouwwijken, sfeervolle vooroorlogse parkwijken, langs de historische linten, maar ook in de dorpen Westerbroek, Kiel-Windeweer, Foxhol en Kropswolde.

Beschrijving Slochteren

Slochteren, sociaal maatschappelijk

Bevolking

De gemeente Slochteren heeft 15.548 inwoners⁴. Ten opzichte van 1990 is het aantal inwoners toegenomen met circa 10%. De meeste groei zit in de nieuwbouw in de dorpen Harkstede, Schildwolde, Siddeburen en Meerstad (zie ook bijlage 1 voor informatie over de grenscorrectie Meerstad).

Qua leeftijdsopbouw valt op dat de groep vanaf 55 jaar en de groep tussen de 25 en 35 jaar relatief groot zijn in Slochteren. Dit kan verklaard worden door de eerder genoemde bevolkingsgroei.

De potentiële beroepsbevolking (het deel van de bevolking dat qua leeftijd in aanmerking komt voor deelname aan het arbeidsproces, over het algemeen de bevolking tussen 15-64 jaar) is tussen 1990 en 2014 in Slochteren met circa 7% toegenomen (circa 700 personen).

Het aandeel hoger opgeleiden in de beroepsbevolking is in Slochteren (ten opzichte van Hoogezand-Sappemeer en Menterwolde) het hoogst (circa 30%), maar blijft lager dan in de hele provincie.

Dorpen en sociale verbindingen

In 1811 waren er drie gemeenten: Siddeburen, Slochteren en Harkstede. In 1821 en 1826 zijn de gemeenten Harkstede en Siddeburen respectievelijk opgeheven en samengevoegd met Slochteren. De gemeente Slochteren omvat de dorpen Slochteren, Froombosch, Harkstede en Scharmer, Hellum, Kolham, Lageland, Luddeweer, Meerstad, Overschild, Schildwolde, Siddeburen, Steendam, Tjuchem en Woudbloem.

Een kernkwaliteit van de gemeente Slochteren is de sterke sociale samenhang. Inwoners zijn loyaal aan de streek of het dorp waar ze wonen, ze zijn zeer betrokken bij hun directe omgeving. Zij hechten over het algemeen aan het behoud van eigen waarden en aan het vasthouden aan "dat wat er is" en het versterken hiervan.

In bijna ieder dorp of kern is een vereniging dorpsbelangen of adviesgroep. Het dorp is verenigd en er is een aanspreekpunt voor de gemeente. De korte lijnen tussen inwoners en gemeente kenmerken Slochteren. Het 'Slochter noaberschap' is een begrip, mensen helpen elkaar, voelen zich sterk betrokken bij hun omgeving.

Voorzieningen

Onderwijs: De gemeente Slochteren heeft in totaal 12 basisscholen. In Siddeburen is een dependance van het Eemsdeltacollege (voortgezet onderwijs) gevestigd. In onderstaande tabel zijn de kerngegevens op het gebied van onderwijs samengevat, hierin is ook het aantal gastouderbureaus, kinderdagverblijven, buitenschoolse opvang en peuterspeelzalen opgenomen.

Onderwijs	Slochteren
Aantal leerlingen Basisonderwijs	1.382
Basisonderwijs: aantal scholen	12
Speciaal basisonderwijs: aantal scholen	-
Voortgezet onderwijs: aantal scholen	Dependance Eemsdeltacollege
Gastouderbureaus: aantal	2

⁴ Bron: CAB: Een sociaal economische foto: Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in beeld (oorspronkelijke bron CBS, 2014)

Kinderdagverblijf	4
Buitenschoolse opvang	4
Peuterspeelzaal	5

Bron: CAB: Een sociaal economische foto: Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in beeld (oorspronkelijke bron Ministerie van OCW, CBS en Rijksoverheid)

Gezondheid en zorg: In Slochteren bevinden zich twee verzorgingshuizen waarbij ook zelfstandig wonen mogelijk is: 't Ufkenshuis in Siddeburen en het Olderloug in Slochteren. Zonnehuisgroep Noord heeft aangekondigd het Olderloug op niet al te lange termijn te zullen sluiten. In Harkstede is een theeschenkerij van NOVO, waar mensen voor dagbesteding heen gaan. Er zijn twee zorgboerderijen in Slochteren. Kwartier Zorg en Welzijn verzorgt taken op het gebied van welzijn in Slochteren.

Openbaar vervoer: Er zijn verschillende buslijnen in de gemeente, deze lijnen worden onder andere door Qbuzz verzorgd.

Winkelvoorzieningen: Harkstede en Siddeburen kennen een gevarieerd winkelbestand. In de andere dorpen in het lint zijn her en der winkelvoorzieningen te vinden, zoals een drogisterij en supermarkt in Schildwolde.

Cultuur en vrije tijd: Slochteren is een dorp van de 'Woldstreek'. De naam heeft een associatie met bossen, die hier vroeger voorkwamen. Het dorp moet al zeer oud zijn, want in 1169 komt het reeds voor onder de naam 'Slochtra'. Dit heeft de betekenis van laag gelegen streek. Slochteren bezit een schat aan monumenten, zoals de kerk waarvan de vrijstaande toren de gehele omgeving markeert. De Fraeylemaborg met het grote en kleine Slochterbos én de bijbehorende huizen en het oude Regthuis.

In Slochteren zijn daarnaast verschillende musea gevestigd, waaronder boerderijmuseum Duurswold, geologisch en archeologisch streekmuseum Slochteren en het IPA International Police Association politiepetten museum.

In Harkstede en Siddeburen en Slochteren staat een sporthal. In Schildwolde een turnhal en in Froombosch, Kolham en Tjuchem gymzalen. Ook heeft Slochteren een openluchtwembad.

Slochteren, economisch

Kwaliteiten en werkgelegenheid

In onderstaande tabel is de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de gemeente Slochteren af te lezen. De werkgelegenheid is gestegen met ruim 7%.

	2009	2014	2014 tov 2009	%
Slochteren	3.827	4.099	272	+7,1%

Bron: CAB: Een sociaal economische foto: Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in beeld (oorspronkelijke bron LISA)

De industrie is de grootste sector qua werkgelegenheid in de gemeente Slochteren. Daarnaast zijn de handel, bouw en de zakelijke dienstverlening grote sectoren. De topsectoren High Tech en Logistiek zijn goed vertegenwoordigd in Slochteren (met name op bedrijvenpark Rengers). Topsectoren zijn gebieden waar het Nederlandse bedrijfsleven en onderzoekscentra wereldwijd in uitblinken. Ook de landbouw is belangrijk voor de werkgelegenheid in Slochteren.

Pendel

Pendelgegevens zijn belangrijk om de werkgelegenheid in gemeenten goed te kunnen beoordelen. Niet iedereen werkt in de gemeente waarin hij woont. In de inleiding is een tabel opgenomen over de in en uitgaande pendel. Van de 7.100 inwoners van Slochteren met een baan, werken er 1.200 (17%) in de eigen gemeente. Van de 3.300 banen in Slochteren wordt 12% bezet door mensen uit de eigen gemeente.

Slochteren, ruimtelijk

Profiel

De gemeente Slochteren heeft een lintbebouwing die in grote lijnen een zandrug volgt. Deze is als restant van de ijstijd overgebleven. Andere overblijfselen daarvan vindt men in de vorm van pingo's en een keileemrug in Schildwolde. Op deze laatste is de Juffertoren gebouwd, uniek vanwege haar geheel gemetselde spits.

In 1959 verkreeg de gemeente Slochteren grote bekendheid door de vondst van aardgas in de bodem. De eerste vondst werd gedaan bij het nabijgelegen Kolham. De aardgasbel van Slochteren bleek zeer groot te zijn: 2.700 miljard m³ en is de belangrijkste voor de aardgaswinning in Nederland. Deze vormt de basis voor de positie van het land als belangrijke internationale aardgasleverancier. Op 31 december 2002 was de aangetoonde reserve nog ca. 1.500 miljard m³.

Woonomgeving

Slochteren heeft voor iedereen wat te bieden: dorpen op een steenworp afstand van de steden, maar ook ruim en luxe wonen in een gebied waar nog ruimte is. Kleine rustieke dorpen maar ook grotere actieve kernen. Karakteristieke woningen aan het lint maar ook moderne architectuur. Wonen aan het water en wonen in het groen.

Beschrijving Menterwolde

Menterwolde, sociaal maatschappelijk

Bevolking

Gemeente Menterwolde heeft 12.258⁵ inwoners. Ten opzichte van 1990 is het aantal inwoners iets toegenomen (344 personen).

De potentiële beroepsbevolking (het deel van de bevolking dat qua leeftijd in aanmerking komt voor deelname aan het arbeidsproces, over het algemeen de bevolking tussen 15-64 jaar) is tussen 1990 en 2014 in Menterwolde iets toegenomen (+0,6%).

Ook in Menterwolde is (door ontgroening en vergrijzing) het aandeel hoger opgeleiden in de beroepsbevolking kleiner dan in de gehele provincie Groningen en is het aandeel lager opgeleiden groter dan in de hele provincie.

Dorpen en sociale verbindingen

De gemeente Menterwolde ontstond op 1 januari 1990 door samenvoeging van de gemeenten Oosterbroek, Muntendam en Meeden. De nieuwe gemeente droeg aanvankelijk de naam Oosterbroek, een jaar later werd de naam Menterwolde. De gemeente Menterwolde bestaat uit de volgende 4 dorpen: Meeden, Muntendam, Noordbroek en Zuidbroek en daarnaast de volgende buurtschappen: Borgercompagnie (gedeeltelijk), Tripscompagnie en Stootshorn.

Ook in Menterwolde is de sterke sociale samenhang een kernkwaliteit. Inwoners wonen vaak al generaties lang in deze omgeving en hebben een zeer sterke binding met de streek. Ook in Menterwolde is het behouden van de eigen waarde en 'couleur locale' belangrijk. De dorpen Noordbroek, Zuidbroek, Meeden en Muntendam worden vertegenwoordigd door een dorps(advisie)raad/dorpscoöperatie, waarbij de oudercommissies (in de gevallen van Noordbroek, Zuidbroek en Muntendam) een belangrijke plek innemen. Qua vervoersstromen is er, vanuit Muntendam, een wat grotere binding met Veendam.

Voorzieningen

Onderwijs: De gemeente Menterwolde heeft in totaal 8 basisscholen. Hiervan staan er 3 in de kern Muntendam. Menterwolde heeft geen scholen voor voortgezet onderwijs. In onderstaande tabel zijn de kerngegevens op het gebied van onderwijs samengevat, hierin is ook het aantal gastouderbureaus, kinderdagverblijven, buitenschoolse opvang en peuterspeelzalen opgenomen.

Onderwijs	Menterwolde
Aantal leerlingen Basisonderwijs	961
Basisonderwijs: aantal scholen	8
Speciaal basisonderwijs: aantal scholen	-
Voortgezet onderwijs: aantal scholen	-
Gastouderbureaus: aantal	-
Kinderdagverblijf	3
Buitenschoolse opvang	4
Peuterpeelzaal	4

Bron: CAB: Een sociaal economische foto: Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in beeld (oorspronkelijke bron Ministerie van OCW, CBS en Rijksoverheid)

⁵ Bron: CAB: Een sociaal economische foto: Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde in beeld (oorspronkelijke bron CBS, 2014)

Menterwolde, ruimtelijk

Profiel

De naam Menterwolde (Menterasilva (1222) of Menterawalda) is ontleend aan het middeleeuwse veenlandschap aan de oevers van het riviertje de Munter Ee, dat later het Wold-Oldambt is gaan heten. De naam Menterwolde is ook gebruikt voor een klooster dat iets ten zuiden van Nieuwolda heeft gelegen en er zijn aanwijzingen dat ook een nederzetting in de buurt van dit klooster dezelfde naam droeg. In het begin van de 16e eeuw is dit gebied voor een deel overstroomd door de Dollard. Halverwege de 16e eeuw werd het verdronken land al weer ingepolderd. De dorpen lagen als langgerekte streekdorpen rond de tijdelijke Dollardboezem. De langgerekte vorm is ontstaan door de veenontginningen aan het eind van de middeleeuwen. Alle vroegere gemeenten van Menterwolde maakten deel uit van het Oldambt. In het achterland bevindt zich een ontgonnen hoogveengebied, dat gedeeltelijk tot de Veenkoloniën wordt gerekend.

Landschap en bebouwing worden vooral bepaald door grootschalige landbouwbedrijven, die tussen 1850 en 1940 een bloeitijd kenden. In die periode kenmerkte het gebied zich door grote sociale tegenstellingen, die ook daarna in de politieke verhoudingen doorwerkten.

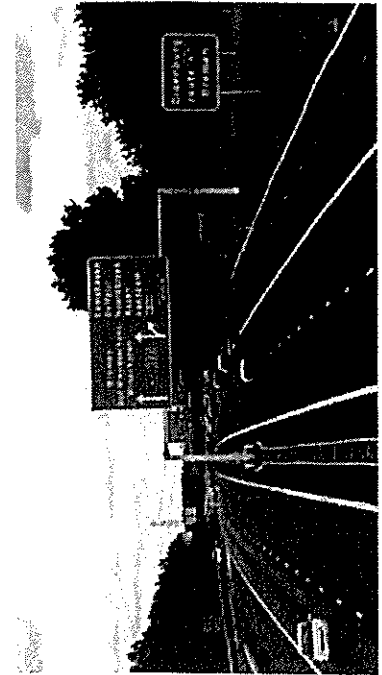
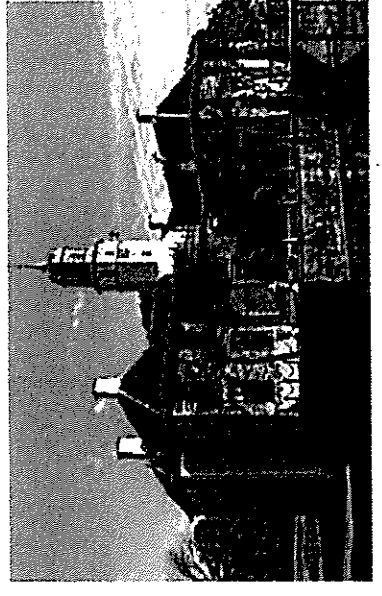
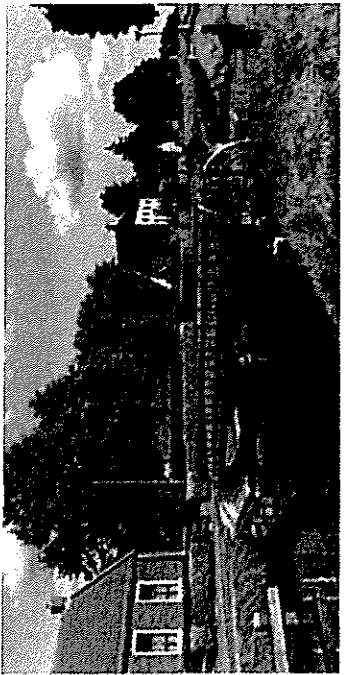
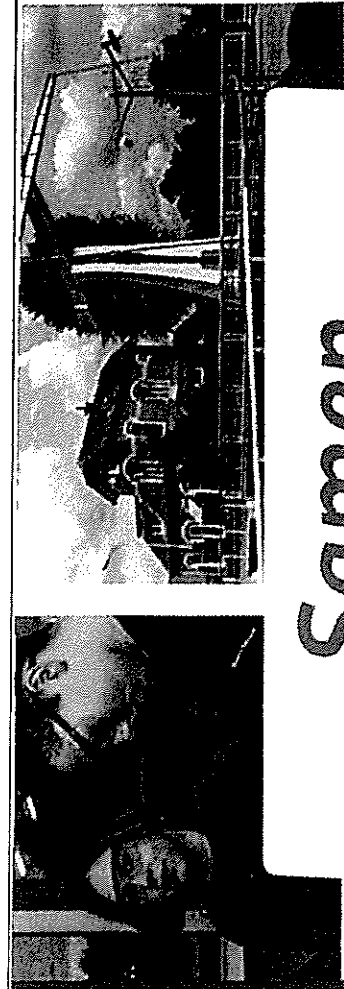
Woonomgeving

De ontwikkeling in de woonlocaties in Menterwolde bevinden zich met name in het koop segment vrijstaand/ twee-onder-een kap hoofdzakelijk in Muntendam en op kleinere schaal in Meeden. Menterwolde is een plattelandsgemeente met bijbehorende landelijke en laagbouw bebouwing.

Samen kom je verder

Kompas voor de nieuwe
gemeente Midden-Groningen

Samen kom je verder (kompas voor de nieuwe gemeente Midden-Groningen)

Samen kom je verder

Kompas voor de nieuwe gemeente Midden-Groningen

Tekst waar drie colleges mee ingestemd hebben op 23 februari.

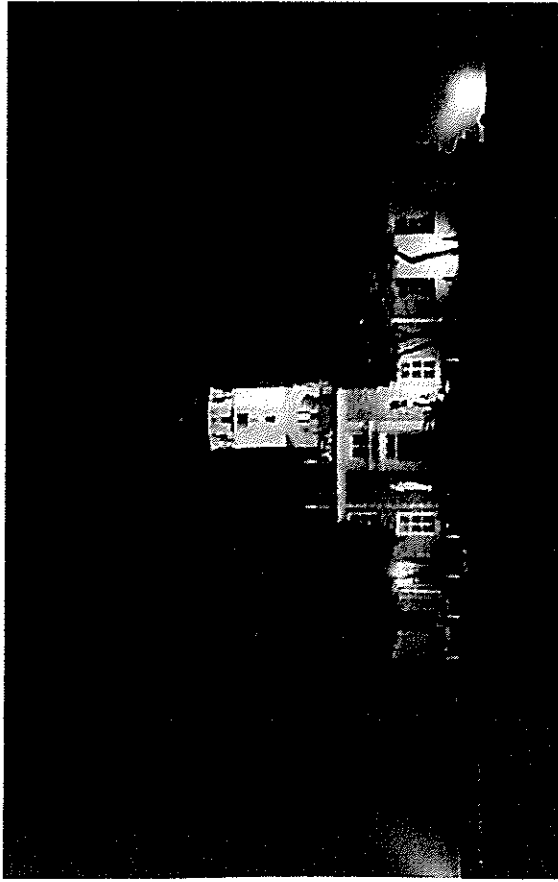
April 2016

Inhoud

Dank aan u	4
Inleiding	7
1 Verleden: waar komen we vandaan?	13
2 Heden: wat speelt er allemaal?	23
3 Toekomst: hoe bouwen we daar aan?	39
Bouwsteen 1: Groots in kleinschaligheid	40
Bouwsteen 2: Ieder mens telt	48
Bouwsteen 3: Economie van de toekomst	54
4 Gemeente als bondgenoot	67
5 Hoe nu verder?	77

Prijswinnaars fotowedstrijd

Eerste prijs: Wilco van der Laan

Tweede prijs: Jannie Warmolts

Derde prijs: Frans de Boer

Dank aan u

Ruim 200 inwoners, ondernemers, vertegenwoordigers van organisaties en instellingen en bestuurders van buurgemeenten en provincie hebben in het afgelopen half jaar meegedacht en gesproken over de toekomst van onze nieuwe gemeente. Dat gebeurde in buurt- en dorpshuizen, in werkkamers van bestuurders en in allerlei vergaderruimtes. De gesprekken waren inspirerend en leerzaam. Ze leverden een rijke oogst op van wensen, verwachtingen en mogelijkheden, maar ook zorgen en kritische kanttekeningen.

Het toekomstbeeld dat uit dit alles duidelijk naar voren kwam, is dat van een gemeente met een vitale gemeenschap van 25 zelfredzame, actieve dorpen en wijken, waar mensen met plezier wonen, elkaar kennen en samen werken. Bepaalde thema's kwamen keer op keer terug, zoals maakindustrie en scheepsbouw, landbouw, recreatie en toerisme, armoede en werkloosheid, energietransitie, samenwerking en rol van de gemeente.

U leest er meer over in dit Kompas. Dit document is gebaseerd op de vele gevoerde gesprekken en op een analyse van de trends, ontwikkelingen en feiten over de nieuwe gemeente. Het Kompas schetst de richting waarin wij ons de komende jaren willen bewegen.

Wij willen alle gespreksdeelnemers danken voor hun waardevolle bijdrage. Veel dank ook aan de honderden inwoners die de afgelopen maanden hun mooiste foto's hebben ingestuurd en voorstellen hebben gedaan voor een naam voor de nieuwe gemeente. Het was inspirerend!

De toekomst is onvoorspelbaar, maar wel te beïnvloeden. Dat vraagt een bundeling van krachten en een eensgezind optreden. Het Kompas laat zien dat we daarvoor niet tot 2018 hoeven te wachten. Wij nodigen iedereen uit om nu al samen met ons op weg te gaan in de richting die het Kompas wijst. Onder het motto: 'Alleen ga je sneller, maar samen kom je verder!'

Inwoners, ondernemers, organisaties en overheid gaan het de komende jaren samen doen. Daar verheugen wij ons op.

Namens de besturen van de drie gemeenten,

Peter de Jonge, burgemeester Hoogezand-Sappemeer
Geert-Jan ten Brink, burgemeester Slochteren
Rein Munniksma, burgemeester Menterwolde

Inleiding

We kiezen voor *herindeling* vanwege de eisen die de toekomst stelt en de mogelijkheden die de toekomst biedt.

Waarom *herindeling*? Die vraag is ons de afgelopen tijd vaak gesteld. Het antwoord is eenvoudig: vanwege de mogelijkheden die wij zien voor de toekomst en ook vanwege de eisen die de toekomst aan ons stelt.

Inleiding

Per 1 januari 2018 telt onze nieuwe gemeente ruim 60.000 inwoners. Wij willen een gemeente zijn waar iedereen heel goed kan wonen, leven, ondernemen en werken. Het geluk zal de nieuwe gemeente echter niet vanzelf komen aanwaaien. Wij zullen daar hard voor moeten werken. En dat kan ook.

In 2018 zijn we in bevolkingsomvang de zesde gemeente van Noord-Nederland; een centraal gelegen gemeente van formaat en een robuuste, aantrekkelijke partner voor onze omgeving.

Gemeenten zijn in hun eenjete te klein en te kwetsbaar om grote veranderingen te bereiken.

Tijd van voorbereiding

In 2013 kwam de kwestie van de herindeling concreet op tafel te liggen, door het adviesrapport 'Grenzeloos gunnen'. Dit rapport ging over de herindeling van de gemeenten in de provincie Groningen. De conclusie: gemeentebesturen in Groningen zijn te klein en te kwetsbaar en missen ook de kwaliteit en middelen om doorslaggevende veranderingen te bereiken. Daar waren de gemeentebesturen zichzelf ook van bewust. Hoogezand-Sappemeer Slochteren en later ook Menterwolde vierften al nauw samen toen het rapport uitkwam. Het was duidelijk dat de huidige vraagstukken, zoals onderwijs en arbeidsmarkt, (jeugd-)zorg, aardbevingen, leefbaarheid en economische ontwikkeling, een structurele bundeling van krachten vergen.

Eind 2014 is na een periode van onderzoek en bestuurlijke gesprekken met verschillende gemeenten besloten dat Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde de meest logische partners zijn om per 1 januari 2018 één nieuwe gemeente te vormen. Dit besluit werd met een intentieovereenkomst op 6 januari 2015, ondertekend door de drie burgemeesters, bekrachtigd. Met elkaar kunnen wij meer bereiken dan elk afzonderlijk. We kunnen meer investeren in bestuurlijke en ambtelijke kwaliteit en meer betekenen in de regionale samenwerking, met andere gemeenten en met grote organisaties. Omringende gemeenten bereiden zich eveneens voor op schaalvergroting. Wij lopen daarin voorop.

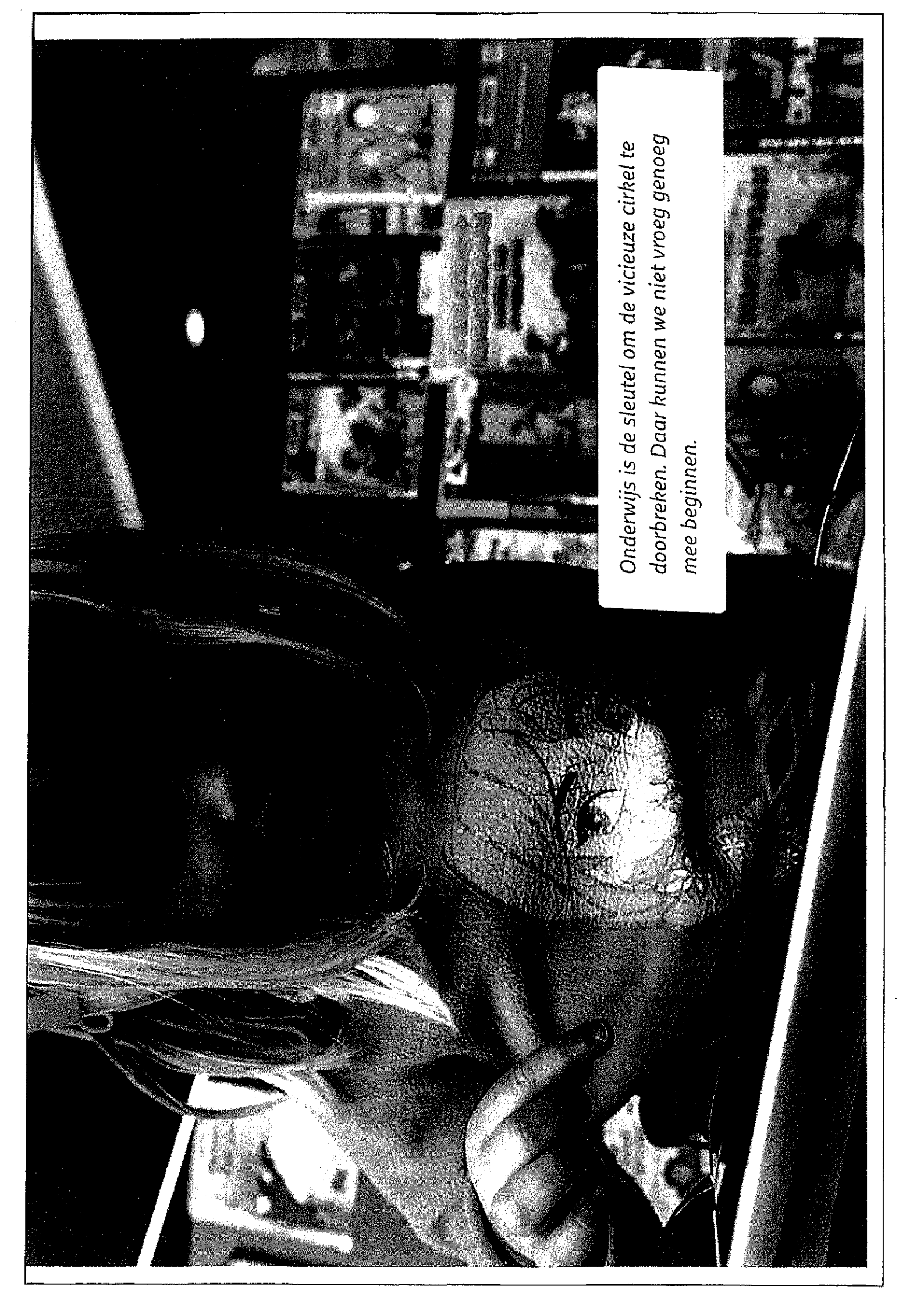
Het Kompas gaat over doelen en intenties, want die inspireren en binden samen.

Kompas voor de toekomst

In dit Kompas beschrijven wij de richting waarin onze gemeente zich wil gaan ontwikkelen. Dit Kompas is gebaseerd op vele gevoerde gesprekken en op een analyse van trends, ontwikkelingen en feiten. Het Kompas benoemt ook drie bouwstenen voor een maatschappelijke agenda die daarbij past. Voor de duidelijkheid: dit is dus geen beleidsplan, het Kompas gaat puur over doelen en intenties. De uitwerking in acties en resultaten volgt later. Het Kompas wil inspireren en samenbinden.

Leeswijzer

Het Kompas kijkt naar de toekomst, maar die toekomst hangt natuurlijk samen met verleden en heden. Daarom maken we in hoofdstuk 1 eerst een uitstapje naar het verleden: waar komt de nieuwe gemeente uit voort en wat heeft ons gevormd? In hoofdstuk 2 kijken we naar het heden: wat is er gaande in onze gemeenschap, wat zijn de aandachtspunten? Met die kennis in ons achterhoofd hoe bouwen wij onze gemeente op? Wij hebben drie bouwstenen geformuleerd voor een gemeenschappelijke maatschappelijke agenda. Daarnaast gaan gemeentebestuur en organisatie zelf met een cultuurverandering aan de slag. De gemeente heeft verschillende rollen, maar is eerst en vooral bondgenoot van haar inwoners, bedrijven en organisaties. Die grondhouding wordt beschreven in hoofdstuk 4. Tot slot beschrijven we het 'Hoe nu verder?'.

Onderwijs is de sleutel om de vicieuze cirkel te doorbreken. Daar kunnen we niet vroeg genoeg mee beginnen.

1 Verleden: waar komen we vandaan?

*Hoogezand-Sappemeer viel onder Gorecht,
Menterwolde grotendeels onder het Wold-Oldambt,
en Slochteren onder Duurswold.*

Een fusie is een goed moment om stil te staan bij het verleden. Wat is de historie van Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde en wat hebben ze met elkaar gemeen? In de gemeentearchieven is daarover voor de liefhebber van alles te vinden. In dit hoofdstuk zijn enkele hooflijnen samengevat.

1. Verleden: waar komen we vandaan?

De nieuwe gemeente valt van oudsher onder drie verschillende streken: Hoogezand-Sappemeer viel onder Gorecht en Menterwolde grotendeels onder het Wold-Oldambt. Beiden vielen na verloop van tijd onder het bewind van de stad Groningen. Slochteren behoorde bij het Duurswold; de invloed van de stad bleef hier beperkt.

Ontwikkeling van het veen, landbouw en industrie

Het kerngebied van wat nu Hoogezand-Sappemeer en Slochteren heet, is op zandruigen gebouwd. Van hieruit werd in de late middeleeuwen het hoogveen ontgonnen en kwam de karakteristieke lintbebouwing tot stand, ook in wat later Menterwolde zou worden.

Het gebied van de nieuwe gemeente is sterk bepaald door de ontginning van het hoogveengebied, al vanaf de 17e eeuw.

In de 17e eeuw werd een kanaal gegraven vanuit de stad Groningen om van daaruit het gebied te ontginnen en turf te steken; het Winschoterdiep liep tot Zuidbroek. Langs het kanaal kwam de nijverheid tot bloei. Het begon met scheepserven en toeleverende bedrijvigheid en zette in het midden van de 19e eeuw door met aardappelmeel- en strokartonproductie.

In de eerste helft van de 20e eeuw kwamen ook de land- en tuinbouw tot bloei in het gebied. In de tweede helft van de 20e eeuw werden langs de A7 industrie- en bedrijvensparken ontwikkeld zoals De Gouden Driehoek en Rengers, waar zich ook internationale bedrijven vestigden.

Door de eeuwen heen vonden immigranten een nieuw bestaan in ons gebied. Eerst waren dat migranten uit eigen land voor de vervening, en later werden dat vooral mannen en vrouwen uit Mediterrane landen voor de industrie.

In Slochteren en Menterwolde ontwikkelde zich daarnaast landbouw. In Menterwolde leidde dat op de ontgonnen veengronden tussen 1850 en 1950 tot een toename van grootschalige landbouwbedrijven. Er werd overwegend voor de aardappelmeel- en strokartonfabrieken geproduceerd. In Slochteren ontstond kleinschalige landbouw, die vanaf 1800 door betere bemaling en ruitverkaveling na de Tweede Wereldoorlog een schaalvergroting doormaakte.

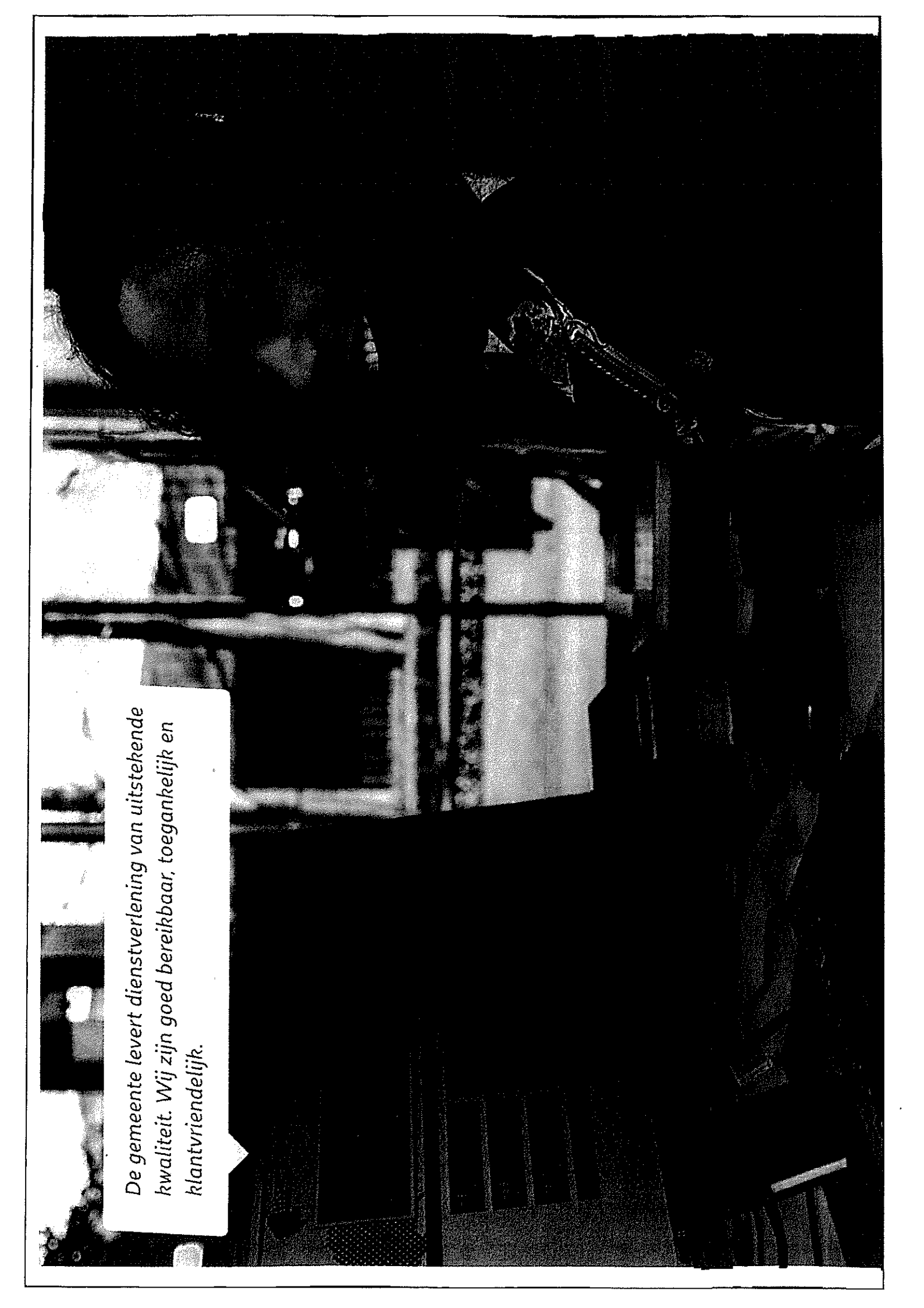
In 1959 werd in Slochteren het aardgasveld ontdekt.

Het jaar 1959 is een belangrijk moment in de geschiedenis van het gebied. In dat jaar werd in Slochteren aardgas in de bodem aangetroffen: het grootste gasveld ter wereld.

Het calvinisme was lange tijd de voornaamste geestelijke stroming; het socialisme was vooral in Hoogezand, Sappemeer en Meeden dominant.

Levensbeschouwing en politieke overtuiging

Lange tijd was het calvinisme de voornaamste geestelijke stroming in het gebied, maar in de 19e en 20e eeuw veranderde de religieuze kaart enigszins. De katholieke gemeenschap kwam tot bloei, de doopsgezinden manifesteerden zich in het openbare leven en een enkele synagoge werd gesticht. Met de buitenlandse immigranten deden vanaf de jaren zestig in de vorige eeuw ook de islam en het hindoeïsme hun intrede.

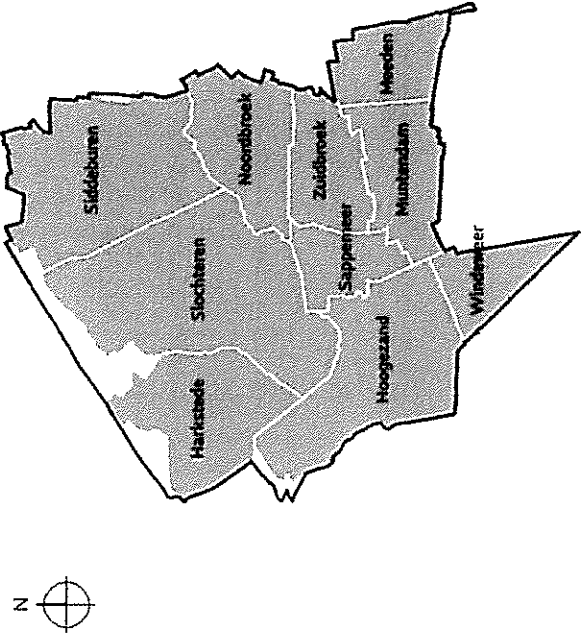
De gemeente levert dienstverlening van uitstekende kwaliteit. Wij zijn goed bereikbaar, toegankelijk en klantvriendelijk.

In de 19e eeuw ontstond een kloof tussen de leef- en denkwereld van zowel de industriëlen en arbeiders als de boeren en landarbeiders. Zeker in tijden van economische crises. Met de strijd voor het algemeen kiesrecht eind 19e eeuw kwam het socialisme op. Concentratiepunten bevonden zich in Hoogezand, Sappemeer en Meeden. De Sociaal-Democratische Bond werd opgericht, en toen deze steeds anarchistischer trekjes begon te vertonen, splitste de Sociaal Democratische Arbeiderspartij zich af. Na de invoering van het algemeen kiesrecht in 1919 kleurden de gemeenteraden in Hoogezand, Sappemeer en wat nu Menterwolde is, dan ook behoorlijk rood. In Slochteren, waar vooral grootschalige landbouwbedrijven waren gevestigd, hadden de christelijke en liberale partijen de meerderheid in de raad.

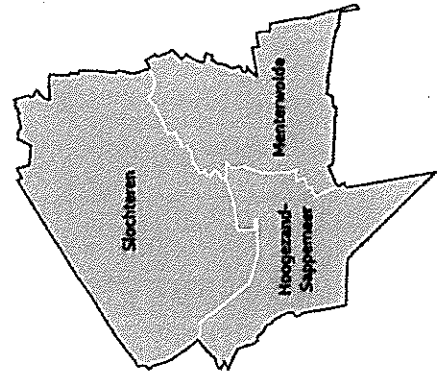
Bij de stichting van het Koninkrijk der Nederlanden telde het gebied tien gemeenten, nu blijft er één gemeente over.

Van tien naar één

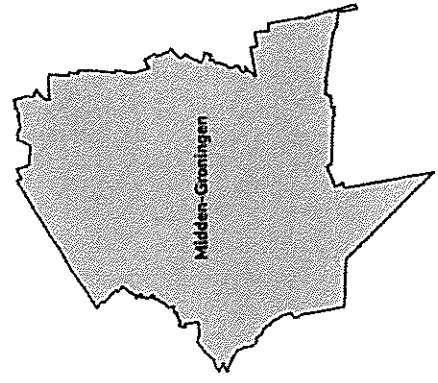
Bij de stichting van het Koninkrijk der Nederlanden in 1815 bestond het gebied uit tien gemeenten: Hoogezand, Sappemeer, Windeveer, Noordbroek, Zuidbroek, Meeden, Muntendam, Siddeburen, Slochteren en Harkstede. In de jaren twintig van de 19e eeuw ging Windeveer op in Hoogezand en werden Harkstede en Siddeburen opgeheven en samengevoegd met Slochteren. In 1949 werden Hoogezand en Sappemeer samengevoegd. In 1965 ontstond de gemeente Oosterbroek door samenvoeging van de gemeentes Noord- en Zuidbroek. De gemeente Menterwolde ontstond op 1 januari 1990 door samenvoeging van de gemeenten Oosterbroek, Muntendam en Meeden. De nieuwe gemeente droeg aanvankelijk de naam Oosterbroek, maar een jaar later koos de gemeenteraad voor Menterwolde. April 2016 besloten de drie gemeenten te fuseren tot één nieuwe gemeente Midden-Groningen.

Situatie gemeenten in 1811

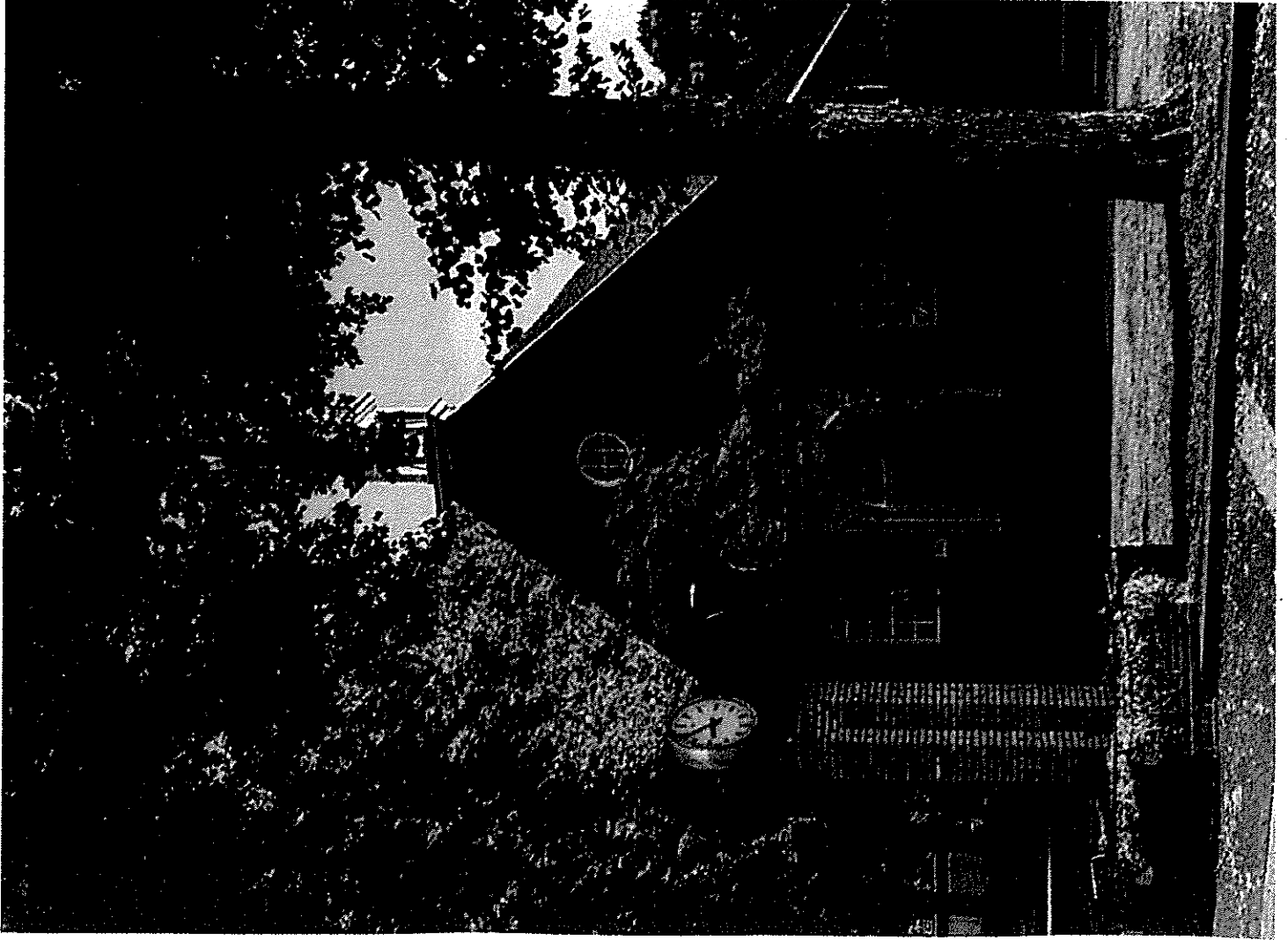
Situatie gemeenten in 2016

Situatie gemeente Midden-Groningen

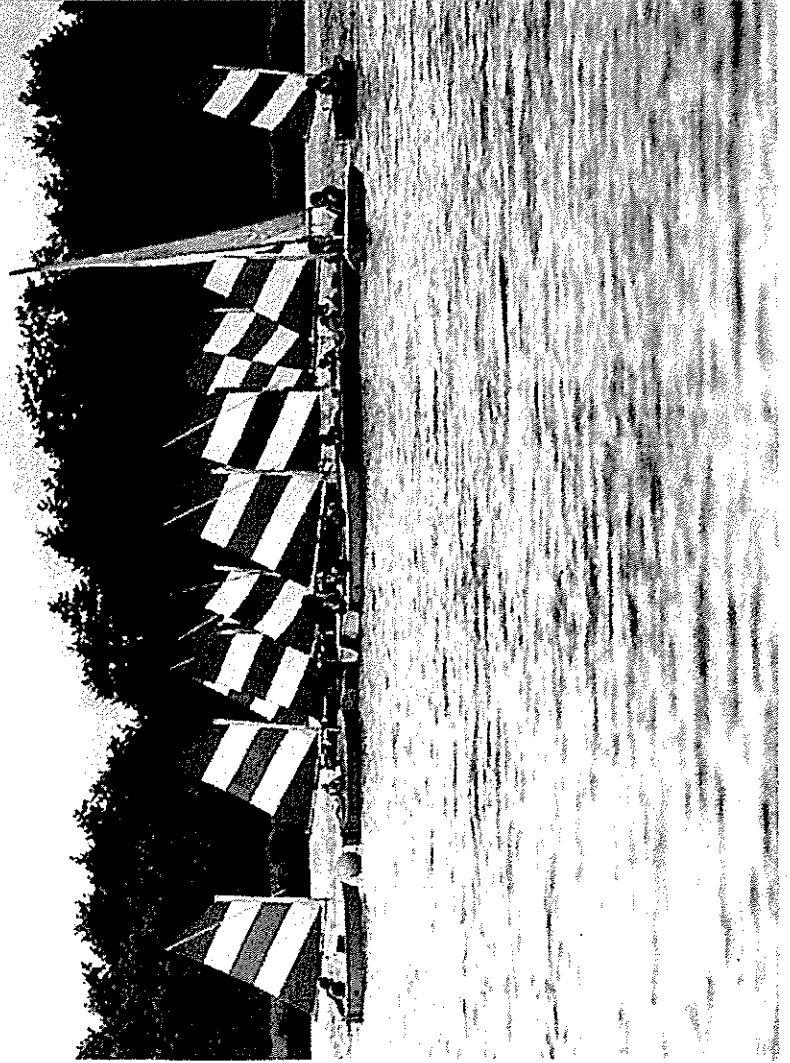
Notities

2 Heden: wat speelt er allemaal?

Stugge trots is de mentaliteit in het gebied. De kunst is om die trots om te zetten in een krachtig zelfbewustzijn. Wij kunnen daar samen te werken zelf de toekomst van dit gebied bepalen.

In de gesprekken en in de analyse van de ontwikkelingen in het gebied is veel aandacht besteed aan wat er nu gaande is. Wat speelt er allemaal en wat zijn de wensen van inwoners, bedrijven en organisaties voor de nieuwe gemeente?

2 Heden: wat speelt er allemaal?

De nieuwe gemeente kent een aantal constanten die door de hele geschiedenis heen terugkeren. Zoals de relatie tussen stad en ommeland, de scheepsbouw, de landbouw en de kloof tussen arm en rijk. Dwars daar doorheen loopt een mentaliteit die het best kan worden omschreven als 'stugge trots'. Inwoners zijn opvallend trots op het gebied en zijn geschiedenis. Alleen: ze laten dat niet makkelijk zien.

De kunst is om die trots om te zetten in de zelfbewuste overtuiging dat het de inwoners, ondernemers, organisaties, politici en bestuurders zelf zijn die de toekomst van dit gebied bepalen. Dat begint met elkaar te vertellen over dromen en ambities, over ervaringen, over wat iedereen wil en voor mogelijk acht. De kaarten op tafel leggen. Precies waar we in de afgelopen maanden mee zijn begonnen. Wat leeft er allemaal aan toekomstbeelden, wensen en aandachtspunten?

De leefbaarheid en economische kracht kunnen beter voor het voetlicht komen.

Aandacht voor vele sterktes

De drie gemeenten samen hebben veel in huis. We vormen een sterke combinatie van 25 dorpen en wijken, inclusief een stedelijke kern die met zijn regionale voorzittingen een streekfunctie vervult. De dorpen en wijken zijn vitaal, de leefbaarheid is hoog. Mensen wonen er met plezier. Er zijn veel ouderen bij het merendeel is gelukkig gezond. De verbondenheid tussen mensen is groot. Veel mensen zetten zich in voor vrijwilligerswerk. Er zijn talrijke initiatieven op het terrein van cultuur, noaberschap en sociaal ondernemerschap. Het gebied kenmerkt zich door rust en ruimte, natuur, water, een prachtig landschap, beleefbare cultuurhistorie en mooie architectuur.

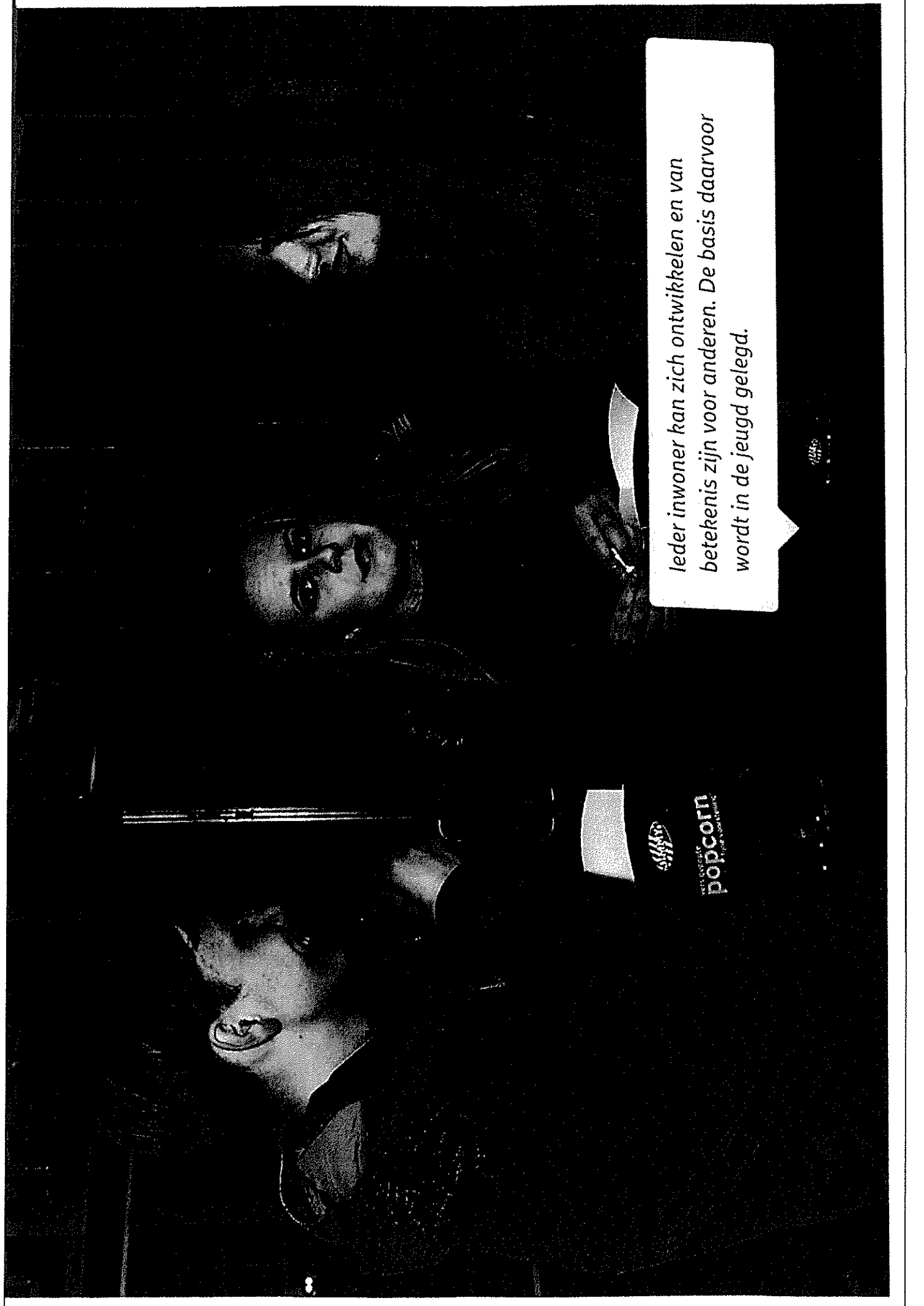
Er zijn sterke economische dragers, zoals de (maak-)industrie, landbouw, handel en energie. We kunnen ons hiermee onderscheiden. In het gebied wonen veel vakmensen met ibo- en mbo-niveau. Steeds meer mensen verruilen een vaste baan of uitkering voor zelfstandig ondernemerschap (zippers), maar niet altijd uit vrije wil. Het gebied kent een goede infrastructuur van spoor, wegen en water dichtbij de hoofdstad Groningen en vlakbij de Eemshaven, aan de A7 en op het kruispunt met de N33.

De eigenheid en vitaliteit van dorpen en wijken behouden. Inwoners willen meer zeggenschap over de leefbaarheid.

Erkenning van eigenheid en vitaliteit

De fusie van de drie gemeenten biedt kansen. Veel mensen verwachten dat er door de fusie energie vrijkomt en dat er ruimte ontstaat voor nieuwe ontwikkelingen, onder meer op het terrein van recreatie, toerisme en de energietransitie. Tegelijkertijd zijn er zorgen. Mensen zijn bang dat de nieuwe gemeente door de schaalvergroting op grote afstand komt te staan, en dat ook mensen onderling verder van elkaar afraken. Ook is er vrees dat alle aandacht en middelen vooral naar de stedelijke kern van Hoogezand-Sappemeer zullen gaan, en niet meer naar andere dorpen en wijken.

Op basis van de gesprekken hebben wij geconcludeerd dat de vitaliteit en eigenheid van de 25 dorpen een bijzondere kwaliteit zijn van de nieuwe gemeente. In elk gesprek werd steeds benadrukt dat de leefbaarheid en eigenheid van de dorpen en wijken moet worden behouden en versterkt. Ook willen inwoners meer zeggenschap en ruimte om zelf te kunnen bepalen wat nodig is voor de leefbaarheid en ontwikkeling van hun dorp of kern. Daar willen zij zich van harte voor inzetten.

ieder inwoner kan zich ontwikkelen en van betekenis zijn voor anderen. De basis daarvoor wordt in de jeugd gelegd.

popcorn
with love

4000

Zorg over tweedeling

De nieuwe gemeente kent een relatief grote groep laagopgeleide mensen die geen betaalde arbeid (kunnen) verrichten, gemakkelijk werkloos raken en/of weinig inkomen hebben. Daar is veel zorg over, zo bleek tijdens de gesprekken. En ook over de kinderen die in deze kwetsbare gezinnen opgroeien. Ook is er zorg over de kloof die ontstaat tussen mensen die profiteren van de snel veranderende wereld, de technologisering en automatisering, en mensen die dat niet kunnen.

Er is zorg over de tweedeling in de samenleving. Kinderen in kwetsbare gezinnen moeten meer kansen krijgen.

De algemene wens is om een tweedeling te voorkomen. Iedereen moet kunnen meedoen in de nieuwe gemeente. Kinderen moeten de kans krijgen om de spraafl van armoede en maatschappelijke kwetsbaarheid te doorbreken. Voor iedere inwoner is het van belang om betekenis te kunnen geven aan zijn eigen leven en om betekenis te kunnen hebben voor anderen. De basis hiervoor wordt in de jeugd gelegd.

Een sterke regionale ontwikkeling vraagt om versterking van de economische basis, betere aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en overal snel internet.

Economische uitdagingen

De nieuwe gemeente beschikt over een vitale economie met ruim 4.000 bedrijven en 22.000 banen. De maakindustrie (met name scheepsbouw), landbouw, handel en energiesector hebben een stevige positie. Bedrijven zorgen voor veel werkgelegenheid, met name voor lbo- en mbo-geschoolden. Uit de gesprekken bleek dat de nieuwe gemeente de potentie heeft om een belangrijke bijdrage te leveren aan de economische ontwikkeling in de regio. Hieronder een aantal concrete kansen en aandachtspunten

Versterking economische basis

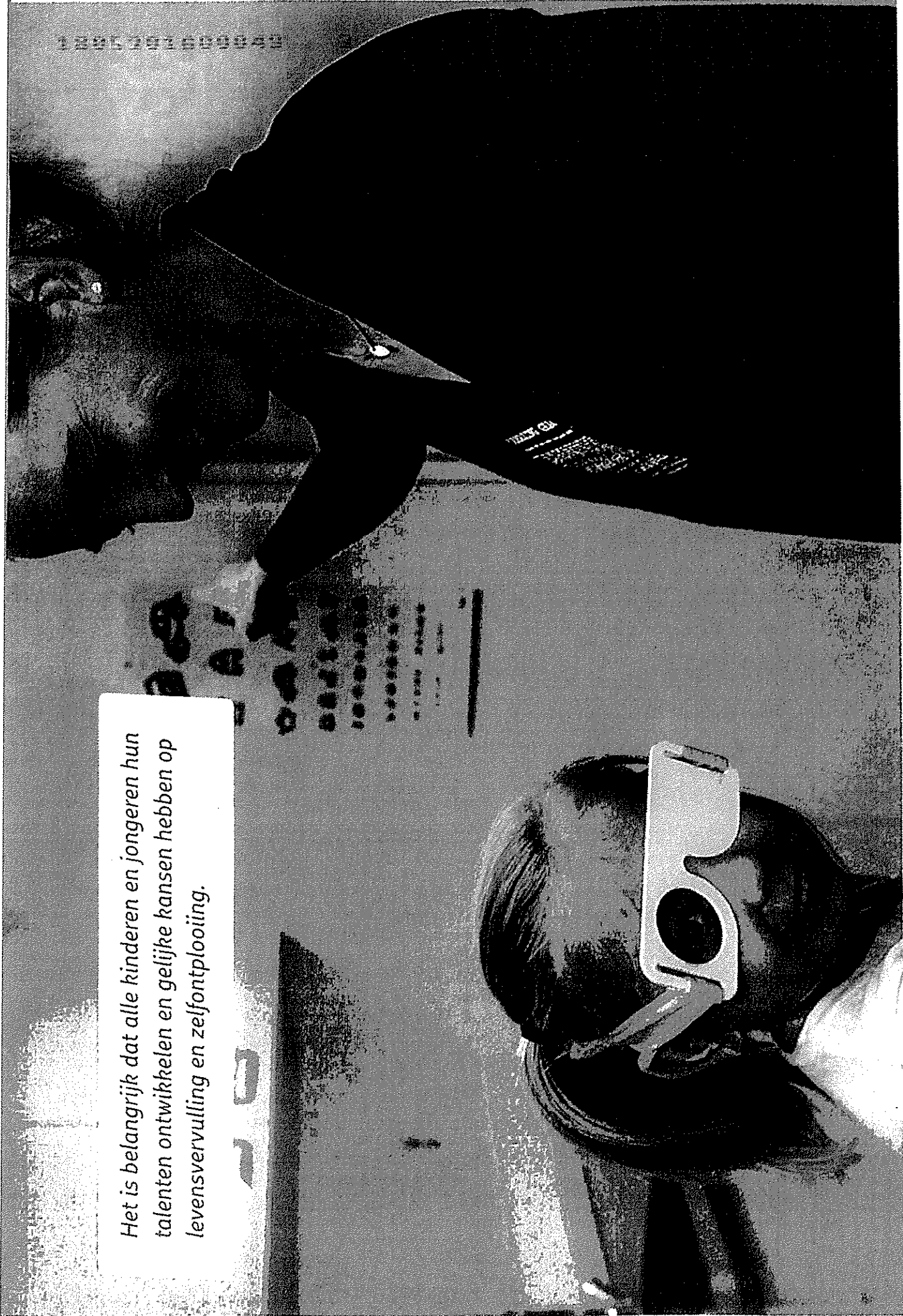
In de gesprekken kwam nadrukkelijk naar voren dat meer samenwerking tussen (clusters van) bedrijven en onderwijs- en kennisinstellingen belangrijk is. De eerste stappen zijn gezet, maar volgens vertegenwoordigers van de bedrijven en onderwijsinstellingen kan het beter. Er liggen kansen op het gebied van de transitie van de energiesector, versterking en uitbreiding van de maakindustrie en toevoeging van regionale waarde in de landbouw.

Betere aansluiting tussen vraag en aanbod op arbeidsmarkt

De grote uitdaging is om vraag en aanbod op de arbeidsmarkt bij elkaar te brengen en te houden. De gemeente telt een grote groep lbo- en mbo-opgeleiden: ambachtelijk geschoolde vakmensen. Er zijn echter relatief weinig hoogopgeleiden (hbo- en universitair niveau). De beroepsbevolking verouderd snel. Werkgevers vragen steeds meer om technisch geschoolden op mbo- en hbo-niveau. Onderwijs en werkgevers staan voor de uitdaging om starters gemakkelijk in de arbeidsmarkt te laten instromen en geïnteresseerd te krijgen voor technisch werk, (oudere) werknemers langer fit en inzetbaar te houden, en de grote groep zzp'ers goed te benutten.

Het is belangrijk dat alle kinderen en jongeren hun talenten ontwikkelen en gelijke kansen hebben op levensvervulling en zelfontplooiing.

Internet als voorwaarde

Technologische ontwikkelingen hebben grote invloed op bijvoorbeeld productieprocessen, zorgverlening, winkelkerengebieden en werkgelegenheid. De uitdaging is om die technologische vernieuwingen te benutten in plaats van ontwrichtend te laten zijn. Dit vraagt samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen. Voorwaarde is dat iedereen overal toegang heeft tot snel internet. Dat is nu niet het geval. Die opmerking werd in de gesprekken veel gehoord. Snel internet is een cruciale voorwaarde voor zowel economische als sociale innovatie

Er zijn vele kansen te benutten: kansen voor recreatie en toerisme, kansen door vergrijzing en krimp. Zelfs de gaswinningsproblematiek levert kansen op.

Kansen voor vrijetijdsector

Uit de analyse van trends en ontwikkelingen blijkt dat recreatie en toerisme een kansrijke economische sector is. Dit werd ook in gesprekken bevestigd. Er gebeurt al van alles op dit gebied, zoals natuurontwikkeling en kleinschalige culturele initiatieven, maar er is nog veel meer mogelijk. Ondernemers, inwoners en organisaties staan te popelen om bij te dragen aan de groei van een volwaardige vrijetijdsector

Kansen door vergrijzing en krimp

De nieuwe gemeente heeft te maken met een bevolking die ontgroent en vergrijsd en in de loop der jaren qua omvang zal krimpen. Uitdaging is om deze ontwikkelingen niet te vreezen, maar deze om te buigen in positieve richting. Vluchtelingen met een verblijfsstatus kunnen de bevolkingskrimp ten dele verkleinen en de lokale economie stimuleren. De groeiende groep ouderen draagt (sociale) ondernemers uit om producten en diensten te ontwikkelen die juist in deze levensfase waardevol en gewenst zijn

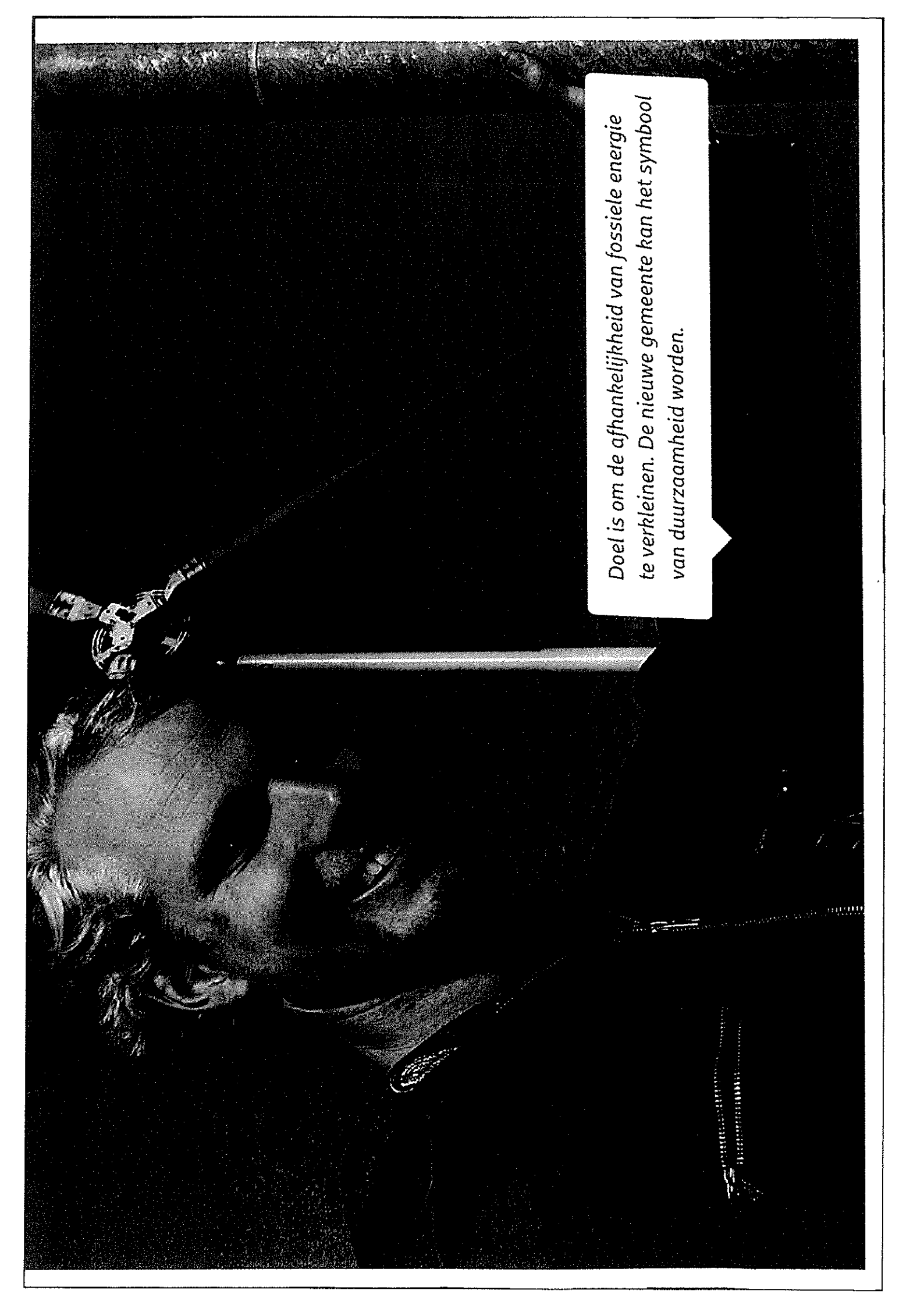
Kansen door gaswinningsproblematiek

De gaswinningsproblematiek zet de leefbaarheid en de veiligheid in de gemeente onder druk. Aardbevingen beïnvloeden de reputatie van het gebied. Ze vormen een deel van de afweging in de beslissing om in onze gemeente te komen wonen of hier als bedrijf te investeren. Aan de andere kant werd juist ook aandacht gevraagd voor de kansen die de gaswinningsproblematiek met zich meebrengt. Het probleem draagt bij aan een krachtig streven naar een betere toekomst. De komende jaren ontstaat er veel extra werkgelegenheid doordat woningen en gebouwen moeten worden hersteld en aardbevingsbestendig gemaakt. Dit geeft de bouw, industrie en aanverwante sectoren de kans zichzelf te vernieuwen en te versterken.

Permanente dialoog tussen gemeente, inwoners en organisaties. Het ideaal is dat mensen structureel met elkaar optrekken in allerlei netwerken.

Meer dialoog en wederzijdse waardering

In alle gesprekken kwam naar voren dat er veel meer dialoog, wederzijdse waardering en samenwerking nodig zijn tussen inwoners, organisaties, ondernemingen en gemeente. In het gewenste toekomstbeeld van de nieuwe gemeente bestaan er talrijke netwerken en verbanden waarin mensen samen optrekken en vanuit verschillende achtergronden bijdragen aan gemeenschappelijke doelen. Hier ligt echter ook een uitdaging, want samenwerking begint niet makkelijk, maar samenwerking volhouden is moeilijk. De gemeente krijgt de oproep hierin een rol van betekenis te spelen.

A black and white photograph of a man with short, light-colored hair, smiling broadly. He is wearing a dark, possibly leather, jacket with a zipper. The background is dark and textured. A white speech bubble is positioned in the upper right area of the image, containing text.

Doel is om de afhankelijkheid van fossiele energie te verkleinen. De nieuwe gemeente kan het symbool van duurzaamheid worden.

Notities

De gemeente vormt een bindende kracht tussen mensen, initiatieven en middelen.

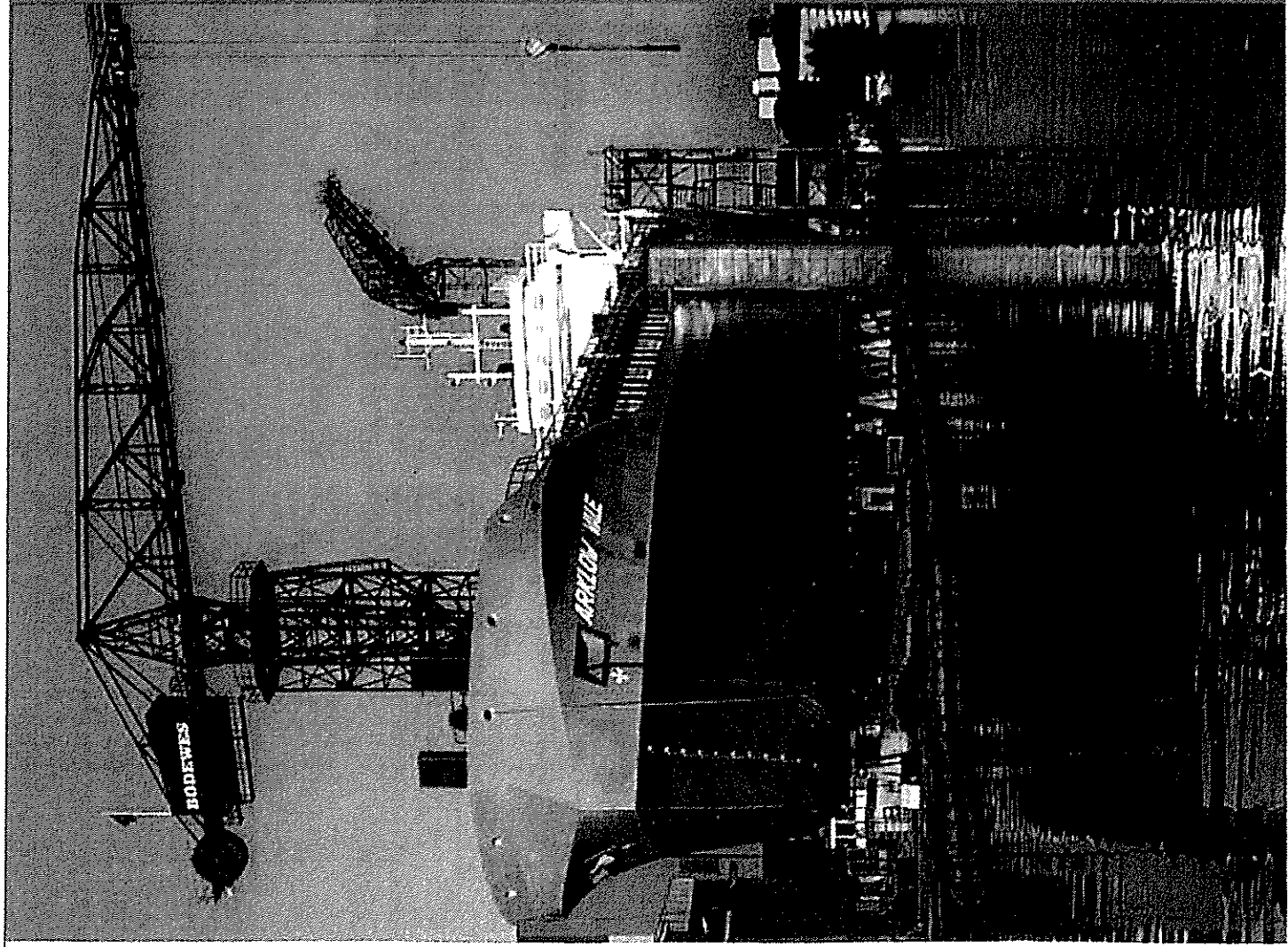
Verbindende rol voor gemeente

Inwoners, ondernemers en organisaties verwachten veel van het lokale bestuur, en zijn dus kritisch. Van het lokale bestuur wordt verwacht dat het realistisch is, keuzes maakt en duidelijk, open en betrouwbaar communiceert en handelt. De overheid moet 'de taal van de ander leren spreken'. Het lokale bestuur heeft de rol van 'verbinder': verbinden van doelen en gezamenlijke agenda's, verbinden van mensen en partijen, verbinden van initiatieven, mogelijkheden en kansen, verbinden van middelen en geldstromen. Men meent dat bestuur en organisatie hiervoor nog wel een flinke verandering moeten ondergaan.

3 Toekomst: hoe bouwen we daar aan?

De blik vanuit verleden en heden levert drie bouwstenen op voor een gezamenlijke maatschappelijke agenda: groots in kleinschaligheid, ieder mens telt en economie van de toekomst.

De drie bouwstenen bevatten de gemeenschappelijke doelen waar gemeente, inwoners, ondernemers, organisaties en bestuur de komende jaren aan gaan werken. Hoe de route er precies uitziet en waar we precies uitkomen, gaan we de komende jaren ontdekken, op basis van voortschrijdend inzicht en gezamenlijke lessen. Samen met alle partners in de samenleving zetten we de schouwers eronder.

Gemeenschap van gemeenschappen

De nieuwe gemeente is een verband van vitale, lokale gemeenschappen, bestaande uit de inwoners van dorpen, kernen en wijken. Zij ontmoeten elkaar op het sportveld, in de kerk, het dorpshuis en bij vrijwilligerswerk. Al deze gemeenschappen, die samen de nieuwe gemeente vormen, hebben hun eigen identiteit. In het ene dorp zijn de inwoners bijvoorbeeld zeer maatschappelijk actief, in het andere leven inwoners meer hun eigen leven, maar overal kennen mensen elkaar en voelen zij zich verantwoordelijk voor elkaar en voor de leefbaarheid in hun directe omgeving.

De nieuwe gemeente Midden-Groningen wordt een gemeenschap waarin inwoners medeverantwoordelijk zijn voor de leefbaarheid. Gemeente en inwoners worden steeds meer gelijkwaardige partners.

Leefbaarheid

Leefbaarheid heeft sterk te maken met 'schoon, heel en veilig'. Hoe ziet de openbare ruimte eruit, hoe is de sfeer? Kennen de mensen elkaar, kunnen zij elkaar vertrouwen? Beleven zij hun omgeving als veilig? Over het algemeen zijn inwoners goed te spreken over de leefbaarheid in hun dorpen en wijken. Maar leefbaarheid is dynamisch en aan verandering onderhevig. Bijvoorbeeld als gevolg van aardbevingen of vergrijzing. Daarom moet de leefbaarheid actief worden gekoesterd; dit vraagt de volle aandacht en inzet van zowel inwoners als gemeente.

Verschillende functies

Alle dorpen en wijken zijn anders. Niet alle lokale gemeenschappen hebben dezelfde functie voor het geheel. Daarom kiezen we nadrukkelijk voor maatwerk, binnen een overkoepelende visie. In alle dorpen en wijken kunnen mensen goed en plezierig wonen. Iedere lokale gemeenschap in de nieuwe gemeente beschikt over een gelegenheid of voorziening waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten. Daarnaast zijn alle dorpen en kernen fysiek en digitaal goed bereikbaar. Daar gaan wij ons als gemeente, inwoners en organisaties volop voor inzetten.

Bouwsteen 1: Groots in kleinschaligheid

Groots in kleinschaligheid is het wezenlijke kenmerk van de nieuwe gemeente. Wij zetten stevig in op zelfstandige en leefbare dorpen en kernen. Uiteraard in nauwe samenwerking met inwoners en organisaties.

Ons streven is om de voorzieningen die van belang zijn voor het dagelijks leven zo dicht mogelijk bij mensen te brengen of te zorgen dat deze goed bereikbaar zijn. Dit doen we in overleg met onder meer welzijns- en zorgorganisaties. Daarbij blijven we realistisch: wie in een klein dorp woont, mag een bij die schaal passend aanbod van voorzieningen verwachten. Meer gemeente-brede of regionale voorzieningen concentreren wij in de stedelijke kern van Hoogezand.

Medeverantwoordelijkheid betekent zeggenschap

Inwoners die zich medeverantwoordelijk voelen voor de kwaliteit van leven in hun dorp of wijk en daar veer voor doen, hebben ook zeggenschap over hun dorp of wijk.

Medeverantwoordelijkheid en zeggenschap van inwoners in dorpen en wijken kunnen op verschillende manieren vorm krijgen:

- zelfbeheer van de openbare ruimte door individuen of groepen burgers;
- sociaal ondernemerschap;
- structurele overdracht van zeggenschap aan bewoners in kader van gebiedsgericht werken;
- eigen initiatieven en inzet van bewoners in het kader van maatschappelijke handhaving, toezicht en veiligheid;
- eigen initiatieven en inzet van bewoners gericht op het versterken van sociale samenhang en actieve deelname van mensen aan de samenleving;
- vrijwilligerswerk en zelforganisatie om lokale voorzieningen en diensten in stand te houden;
- nieuwe netwerken en coalities – enerzijds van overheden en professionele organisaties en anderzijds van vrijwilligersorganisaties, verenigingen en burgers – gericht op slimme alternatieven en oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken.

Een Nieuw-democratie van ProfDrans

Nieuwe verbindingen

De gemeente wil een sterke, wederkerige relatie opbouwen met inwoners en hun belangenorganisaties. Wij gaan in gesprek over verantwoordelijkheid en zeggenschap. Ook het maken van afspraken hoort hierbij. Dit vraagt commitment van beide zijden. De gemeente geeft partijen vervolgens de ruimte, gaat uit de weg als zij hindert, helpt en ondersteunt waar nodig en mobiliseert andere organisaties om ook mee te doen.

Bestuurlijk en ambtelijk heeft de gemeente voor dorpen en wijken een duidelijk gezicht. We borgen in onze werkwijze de continuïteit van bestuurlijke aandacht

en betrokkenheid. Ambtelijk komen er 'mogelijkmakers', medewerkers van de gemeente met een ruim mandaat. Zij zijn ook de schakel tussen de wijk- en dorpsorganisaties en de verschillende afdelingen van de gemeente.

De gemeente reserveert voor de dorpen en wijken budget. Een deel van dit budget kan de gemeenschap in kwestie vrijelijk en naar eigen inzicht besteden. Het moet blijken hoe dit in de praktijk uitwerkt. Werkendeweg onderzoeken we samen met de dorpen en wijken welke werkwijze hen het beste past. Niet ieder gemeenschap hoeft dit aanbod aan te nemen: het kan. Want verschil mag er zijn.

Maatwerk binnen een overkoepelende visie, want geen dorp is gelijk. Verschil mag er zijn.

Ontaan met verschillen

De omstandigheden, mogelijkheden en wensen zijn op elke plek anders en vragen om specifieke initiatieven arrangementen en maatregelen. Daar houdt de gemeente zoveel mogelijk rekening mee. Door inwoners zelf meer verantwoordelijkheid en zeggenschap te geven, geven we eveneens ruimte aan de verschillen tussen dorpen en kernen. Daardoor ontstaat er niet alleen maatwerk, maar soms ook ongelijkheid.

We zijn niet gewend om met ongelijkheid in deze betekenis om te gaan, dus dat zullen we moeten leren. Dat geldt zowel voor de gemeente als voor inwoners en hun organisaties. Uiteraard houden wij hierbij goed in de gaten dat er geen groeven tussen val en schip vallen en dat ook de belangen worden meegewogen van mensen die niet of minder van zich laten horen.

Vele kleintjes maken een grote

In de lokale gemeenschappen vinden vele kleine initiatieven plaats. Door initiatiefnemers met elkaar te verbinden, kunnen vele kleintjes samen iets groots neerzetten. Kleine, lokale culturele activiteiten kunnen door het jaar heen één groot cultureel programma vormen, verschillende kleinschalige recreatieve ondernemingen kunnen samen één groot aanbod ontwikkelen. Deze beweging is al gaande, maar kan sterker worden.

Bouwsteen 2: Ieder mens telt

In onze gemeenschap telt ieder mens: iedereen heeft betekenis voor zichzelf en zijn omgeving, en komt er recht om wie hij is. Deze doelstelling bepaalt al het beleid.

Ons uitgangspunt is 'eigen kracht': alle inwoners – van jong tot oud, met of zonder beperking – nemen zelf de regie over hun leven en zijn zelf verantwoordelijk voor hun leven. Het is niet altijd gemakkelijk om de regie in eigen hand te nemen. Een relatief grote groep inwoners is laag opgeleid en soms al jarenlang werkloos of arbeidsongeschikt. Armoede, ouderdom, ziekte en eenzaamheid zijn andere oorzaken van maatschappelijke kwetsbaarheid. Vaak spelen er ook meerdere problemen tegelijk.

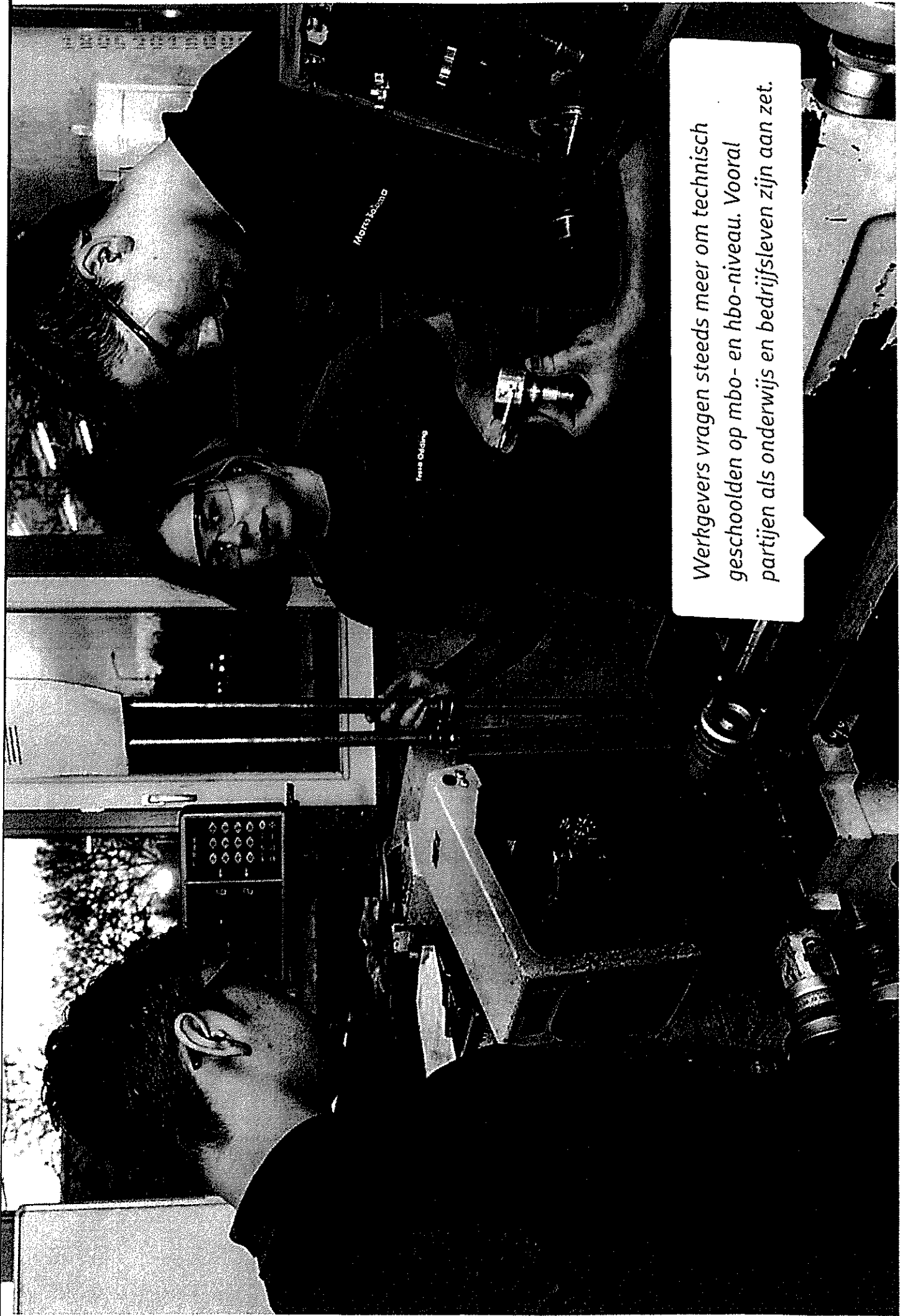
In plaats van te benadrukken wat mensen niet kunnen, waarderen we iedereen om wat hij wél kan en wil. We letten daarbij op onze woorden. We willen geen woorden gebruiken die buitensluiten of een negatief stempel zetten.

Iedere inwoner kan zich ontwikkelen en van betekenis zijn voor anderen. Voor mensen die maatschappelijk kwetsbaar zijn, is het soms moeilijk hun eigen kracht te vinden. Schooling voor kinderen is de manier om de vicieuze cirkel van maatschappelijke kwetsbaarheid te doorbreken.

Geleje kansen voor kinderen

Maatschappelijke kwetsbaarheid wordt vaak van generatie op generatie doorgegeven. Kinderen die opgroeien in armoede, bijvoorbeeld omdat ouders langdurig werkloos zijn, lopen extra kans om later in diezelfde omstandigheden terecht te komen. Deze cirkel willen we doorbreken. Het is belangrijk dat alle kinderen en jongeren hun talenten kunnen ontwikkelen en gelijke kansen hebben op levensvervulling en zelfontplooiing. Dan kunnen ook zij hun eigen kracht vinden en ontwikkelen. Dit maatschappelijke doel is een cultuuromslag die jarenlange aandacht en vereende krachten vraagt van ouders, kinderen, jongeren, scholen, peuterspeelzalen, kinderopvang, vrijwilligers, (sport)verenigingen, (culturele) ondernemers, gemeente, jeugdzorg en bibliotheek.

Onderwijs is de sleutel om de vicieuze cirkel te doorbreken. Daar kunnen we niet vroeg genoeg mee beginnen. Elke school heeft de taak om kinderen met uiteenlopende talenten, mogelijkheden, ervaringen en achtergronden aan elkaar te ver-

Werkgevers vragen steeds meer om technisch
geschoolden op mbo- en hbo-niveau. Vooral
partijen als onderwijs en bedrijfsleven zijn aan zet.

binden. De integrale kindcentra kunnen daar goed bij helpen, maar niet per se en overal. Ook hier is ruimte voor verschillen en maatwerk. Ouders en andere vrijwilligers worden actief betrokken bij de voorbereiding en uitvoering van activiteiten op of vanuit de school. Scholen moeten hiervoor voldoende 'vlees op de botten' hebben wat betreft menskracht en middelen.

Het is belangrijk dat er vanaf de vroege jeugd tot de arbeidsmarkt een ononderbroken lijn is van leren en werken. Langs deze lijn kunnen aspiraties, talenten en ervaringen zich ontwikkelen. Uit de gesprekken met scholen en professionals blijkt dat, ook als het in eerste jaren wel goed gaat, er vaak alsnog een breuk ontstaat in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar. Dus op de momenten van overgang van de ene situatie naar de andere. Daarom gaat de gemeente met basisonderwijs, voortgezet- en (voorbereidend) beroepsonderwijs in gesprek hoe jongeren tussen hun twaalfde en (voorbereidend) beroepsonderwijs in gesprek hoe jongeren toekomst kunnen vasthouden en omzetten in positieve keuzes en daden. Bij deze gesprekken zullen ook de jongeren zelf en hun ouders betrokken worden.

Sociale teams leveren maatwerk

De gemeente heeft relatief veel zeggenschap in het sociale domein. Via de sociale teams bereiken wij ouders en jongeren. De teams spelen in individuele situaties een belangrijke rol bij het vinden van oplossingen. Samen met de ouders en/of gezinnen gaan zij na hoe belemmeringen op het gebied van geld, gezondheid, onderwijs en/of werkloosheid kunnen worden weggenomen. Ze redeneren daarbij vanuit het gezin, niet vanuit de verschillende hokjes of budgetten bij de gemeente. Wat in het ene gezin wel helpt, kan in een ander gezin niet of averechts werken. Het is altijd maatwerk.

In de praktijk komt het voor dat de goede bedoelingen van overheid en maatschappelijke organisaties onvoldoende aansluiten bij de dagelijkse leefwereld en behoeften van de mensen om wie het gaat. Met de oprichting van de sociale teams begin 2015 hebben we een goede eerste stap gezet. Professionals denken nu mee met in plaats van voor de mensen om wie het gaat. De volgende stap is om mensen nog meer op te zoeken in hun eigen leefwereld en hun taal te spreken. Bijvoorbeeld door hulpaanbod te doen op plekken waar mensen al aanwezig zijn, zoals thuis, buurthuis, consultatiebureau, bibliotheek, kerk, peuterspeelzaal of sportvereniging.

Aanpak van werkloosheid

Een aanzienlijke groep inwoners verricht geen betaalde arbeid of is zeer kwetsbaar voor langdurige werkloosheid of arbeidsongeschiktheid. De gemeente wil samen met werkgevers en onderwijsinstellingen snel een concreet plan maken en uitvoeren om werkzoekenden 'fit' te maken voor werk.

In de bouw en de zorg bijvoorbeeld zijn de komende jaren veel mensen nodig. Functies in deze sectoren lenen zich vaak goed voor 'jobcarving' of 'functie-splitsing', waarbij het werk geschikt wordt gemaakt voor een specifieke persoon of doelgroep. Daarnaast gaan wij met werkgevers en onderwijsinstellingen in gesprek over de mogelijkheden om werkzoekenden toe te rusten voor andere sectoren waar in de nabije toekomst de kansen op werk groot zijn.

Bouwsteen 3: Economie van de toekomst

Digitalisering, robotisering en automatisering leiden tot ingrijpende en snelle veranderingen. De economie, winkelcentra, arbeidsmarkt, publieke diensten en organisaties veranderen in hetzelfde tempo mee. Dit biedt nieuwe kansen én uitdagingen. In de economie van de toekomst draait het om de volgende thema's: de ontwikkeling van (potentieel) sterke economische sectoren, duurzaamheid en energietransitie, onderwijs en arbeidsmarkt, de aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en (blijvende) inzetbaarheid van de beroepsbevolking.

De nieuwe gemeente heeft een stevige economische basis. De maakindustrie en de landbouw kunnen worden versterkt. Nieuwe kansen bieden de energietransitie en de vrijetijdseconomie. We werken samen met lokale en regionale partners om de arbeidsmarkt en economie te innoveren.

Goede economische basis

De nieuwe gemeente heeft een goede economische basis, dankzij de bedrijvigheid in stuwende sectoren zoals (maak-)industrie, landbouw, handel, bouw en energie. Vooral met de maakindustrie, met name scheepsbouw, onderscheiden wij ons regionaal. Voor de werkgelegenheid zijn ook de publiek gefinancierde instellingen en ondernemingen van belang. Ook daar hebben we er veel van in huis. Op het vlak van recreatie en toerisme is er nog veel potentieel te ontwikkelen.

De nieuwe gemeente kent een bovengemiddeld aantal zzp'ers: mannen en vrouwen die een vaste functie of uitkering hebben ingeruild voor zelfstandig ondernemerschap. Een deel van hen heeft dat overigens noodgedwongen gedaan, en lang niet alle zzp'ers lukt het om helemaal in een eigen inkomen te voorzien. Toch is de grote en groeiende groep zzp'ers van wezenlijk belang voor de economische ontwikkeling van de gemeente.

Daarnaast ontstaan er veelbelovende nieuwe vormen van ondernemen, zoals coöperaties en sociale ondernemingen. Bijvoorbeeld op het terrein van energie, zorg, welzijn en het weer op de rit krijgen van 'ontspoorde' jongeren.

Versterken van allianties

De gemeente heeft weinig mogelijkheden om de economie en de arbeidsmarkt te veranderen; daarvoor zijn vooral partijen als onderwijs en bedrijfsleven aan zet. We kunnen wel nieuwe partnerschappen en allianties creëren of bestaande allianties versterken: met en tussen onderwijs, bedrijfsleven, kennisinstellingen, de stad Groningen, omliggende gemeenten, de provincie, de Eems Dollard Regio (EDR) en Duitsland. Dit vraagt wel dat alle partijen zich op lange termijn aan de samenwerking committeren.

Geen overbodige regels

We willen een excellente dienstverlener zijn voor ondernemers en instellingen. Overbodige regels schaffen wij af. Bedrijven die zich hier willen vestigen of bestaande bedrijven die willen uitbreiden, faciliteren wij optimaal. Hetzelfde geldt voor bedrijven die onderling en/of met onderwijs- en kennisinstellingen willen samenwerken ten behoeve van innovatie en ontwikkeling.

Leiden een snel internet

De overheid schept de randvoorwaarden voor economische bedrijvigheid, zoals ruimte om te ondernemen, of fysieke en digitale infrastructuur. Wij zetten ons samen met andere partijen in voor de beschikbaarheid van snel internet, aangezien dit cruciaal voor verschillende partijen is.

Meer regionale waarde voor landbouw

Van oudsher kent ons gebied een sterke landbouwsector. De landbouw is steeds meer voor de internationale (massa-)markt gaan produceren. Kan deze sector grotere betekenis krijgen voor de regionale economie en werkgelegenheid? Is het mogelijk om samen met bedrijven die landbouwproducten verwerken en instellingen die veel land- en tuinbouwproducten afnemen, te komen tot vernieuwing en waardedoelvoeging, waardoor de regionale waarde van de landbouwsector stijgt? En is aansluiting bij de Agenda van de Veerkolomien een goed idee? Dit soort vragen willen wij de komende jaren samen met bedrijven en kennisinstellingen onderzoeken.

Bijvande verduurzaming maakindustrie

De maakindustrie is essentieel voor de economische toekomst van de nieuwe gemeente en van de regio. De sector kan wellicht in de samenwerking met Duitsland een sleutelfactor zijn. De vraag is wat de sector nodig heeft om zich te blijven ontwikkelen en vernieuwen en wat overheid, kennis- en onderwijsinstellingen en andere regionale partners daaraan kunnen bijdragen. Samen met enkele bedrijven nemen wij het initiatief om deze vragen beantwoord te krijgen.

Ongetwijfeld komt hierbij ook de veranderende vraag naar werknemers aan de orde. De maakindustrie biedt veel werkgelegenheid op lbo- en mbo-niveau. Door technologische ontwikkelingen zoals robotisering verandert de vraag naar arbeid echter snel. Vooral in het middensegment verdwijnen banen. Het is onzeker of daarvoor banen in de plaats komen, en zo ja, welke. De uitdaging is om deze verandering goed op te vangen, in een samenwerking tussen werkgevers, werknemers en onderwijsinstellingen

Werken aan duurzame inzetbaarheid

De beroepsbevolking in onze gemeente bestaat voor het merendeel uit mensen die ambachtelijk zijn geschoold op lbo- en mbo-niveau. Deze groep vervult banen die door technologische ontwikkelingen deels gaan verdwijnen. De verwachting is wel dat er nieuwe werkgelegenheid voor in de plaats komt. Hier en daar zien we dat ook al. Maar die nieuwe werkgelegenheid stelt andere eisen aan mensen. Een deel van onze (oudere en verouderende) beroepsbevolking kan daar nog niet aan voldoen. Jongeren zijn niet automatisch geïnteresseerd in het aangeboden werk. Daarom willen wij met werkzoekenden, werknemers, werkgevers, zzp'ers, studenten, onderwijsinstellingen en organisaties zoals de bibliotheek afspraken maken over blijvende inzetbaarheid van mensen. Doel is een duurzame aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt van met name industrie, bouw en zorg.

Investen op energietransitie

We waren trots op de aardgaswinning in Slochteren, tot de aardbevingen de schuldkaart daarvoor lieten zien. Juist daarom gaan wij ons inzetten voor de energietransitie. Doel is om de afhankelijkheid van fossiele energie te verkleinen. De nieuwe gemeente kan het symbool van duurzaamheid worden.

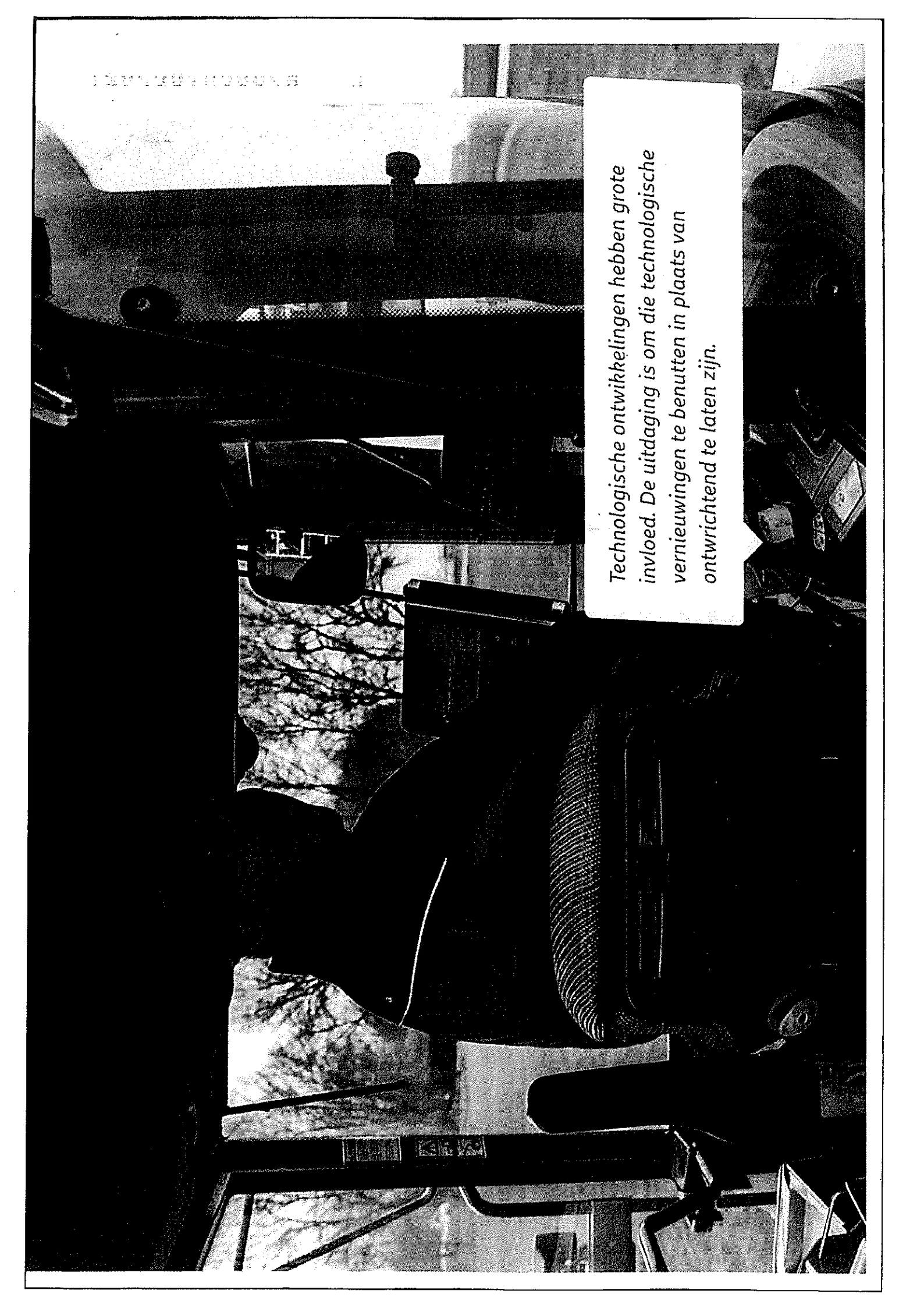
Er zijn tal van lokale initiatieven waarbij mensen zelf duurzame energie opwekken. Vele bedrijven en organisaties hebben duurzaamheid tot onderdeel van hun bedrijfsvoering gemaakt. De vraag is hoe bedrijfsleven, organisaties en overheid de beweging van verduurzaming en energietransitie naar een volgend niveau kunnen tillen, ook in samenwerking met andere aardbevingsgemeenten.

De aardbevingen leveren de bouwsector flink wat werk op. Woningen en gebouwen moeten immers worden hersteld en versterkt. Met een grootschalige aanpak kan de sector deze woningen en gebouwen meteen energieneutraal maken. In de rest van het land kunnen spin-offs van deze aanpak ontstaan.

Mensen voor vrijetijdseconomie

De nieuwe gemeente heeft op het vlak van recreatie en toerisme veel te bieden. De laatste jaren is van alles ondernomen om ons gebied aantrekkelijker te maken voor recreanten. De doelgroep bestaat niet alleen uit toeristen en dagjesmensen van ver, maar ook de eigen (oudere) inwoners en directe bureu.

We hebben in ons gebied prachtige, aaneengesloten natuur. Er zijn meren, kanalen, goed ontsloten waterwegen voor waterrecreatie en een goed fiets- en wandelnetwerk. Daarnaast is er veel en goed beleefbaar cultuurhistorisch erfgoed, zoals borgen, molens, kerken, boerderijen en architectonisch bijzondere gebouwen.

Technologische ontwikkelingen hebben grote invloed. De uitdaging is om die technologische vernieuwingen te benutten in plaats van ontwrichtend te laten zijn.

De uitdaging is om een volwaardige vrijetijdssector te ontwikkelen. Daarvoor is het nodig dat alle betrokken partijen elkaar vinden, gezamenlijk plannen maken, individuele plannen aan elkaar verbinden en die ook uitvoeren. Het gaat bijvoorbeeld om ondernemers in horeca, recreatie en toerisme, culturele ondernemers, vrijwilligers, omwonenden en organisaties zoals Groninger Landschap, Staatsbos-beheer en Marketing Groningen. Aansprekende (kleine) culturele initiatieven kun-nen samen een krachtig geheel vormen, zoals het kunstzinnig familiefestival 'Art carnivals' in Steendam en 'Watervloot' in Hoogezand

De vrijetijdsbesteding in ons gebied verbinden we met de mogelijkheden voor ver-blijf, ontspanning en vermaak in de stad Groningen, aan de Waddenzee, in Bad Nieuweschans, Klooster Ter Apel, Heiligerlee en de Veenkoloniën.

Kansen voor zilveren economie

Ouder wordende inwoners hebben andere behoeften dan jongere inwoners bij-voorbeeld op het vlak van recreatie, vrije tijd, wonen, gezondheid en welzijn. De 'zilveren economie' biedt talloze nieuwe kansen. Healthy ageing is bijvoorbeeld een speerpunt in de regio. We willen onderzoeken hoe inwoners en ondernemers deze kansen kunnen pakken.

Goede relatie met stad Groningen

Onze gemeente maakt deel uit van het Groninger 'daily urban system'. Voor op-leidingen, werk, uitgaan, amusement, winkels en voorzieningen: zoals het zieken-huis gaan onze inwoners naar de stad. Omgekeerd komen de mensen uit de stad Groningen onze kant op voor recreatie, werk of een nieuwe woonomgeving.

Voor de nieuwe gemeente is het van belang dat het de stad Groningen goed gaat, zodat onze inwoners daar nu en in de toekomst terecht kunnen voor de gewenste voorzieningen. Andersom is het voor de stad belangrijk dat het ons goed gaat, zodat wij kunnen blijven voorzien in de behoeften van de stedelijke bevolking.

Er is dus sprake van een elkaar aanvullende relatie. We willen met Groningen ver-kennen hoe we de complementariteit in de komende jaren kunnen vergroten. Dit zou goed kunnen uitmonden in een gezamenlijke ontwikkelingsagenda.

Aan de slag met een lokale agenda

Samen met bedrijven, zzp'ers, werknemers, onderwijs- en kennisinstellingen en partijen in de regio willen we tot een gezamenlijke agenda komen die betekenis-volle impulsen geeft aan de economie van de toekomst met thema's als:

- toekomst van de scheepsbouw
- verbetering aansluiting vraag en aanbod van werk in de maakindustrie
- ontwikkeling vrijetijdseconomie
- zilveren economie, waaronder healthy ageing
- energietransitie
- nieuwe ontwikkelingen in de landbouw
- samenwerking met Duitsland.

De agenda bevat concrete doelstellingen. Per doelstelling zouden we een 'thema-tafel' kunnen instellen, met mensen die direct betrokken zijn bij het thema in kwestie én concreet kunnen en willen bijdragen aan het behalen van de doelstel-lingen. De thematafels verbinden we dan uiteraard ook met de regionale agenda en samenwerkingsverbanden.

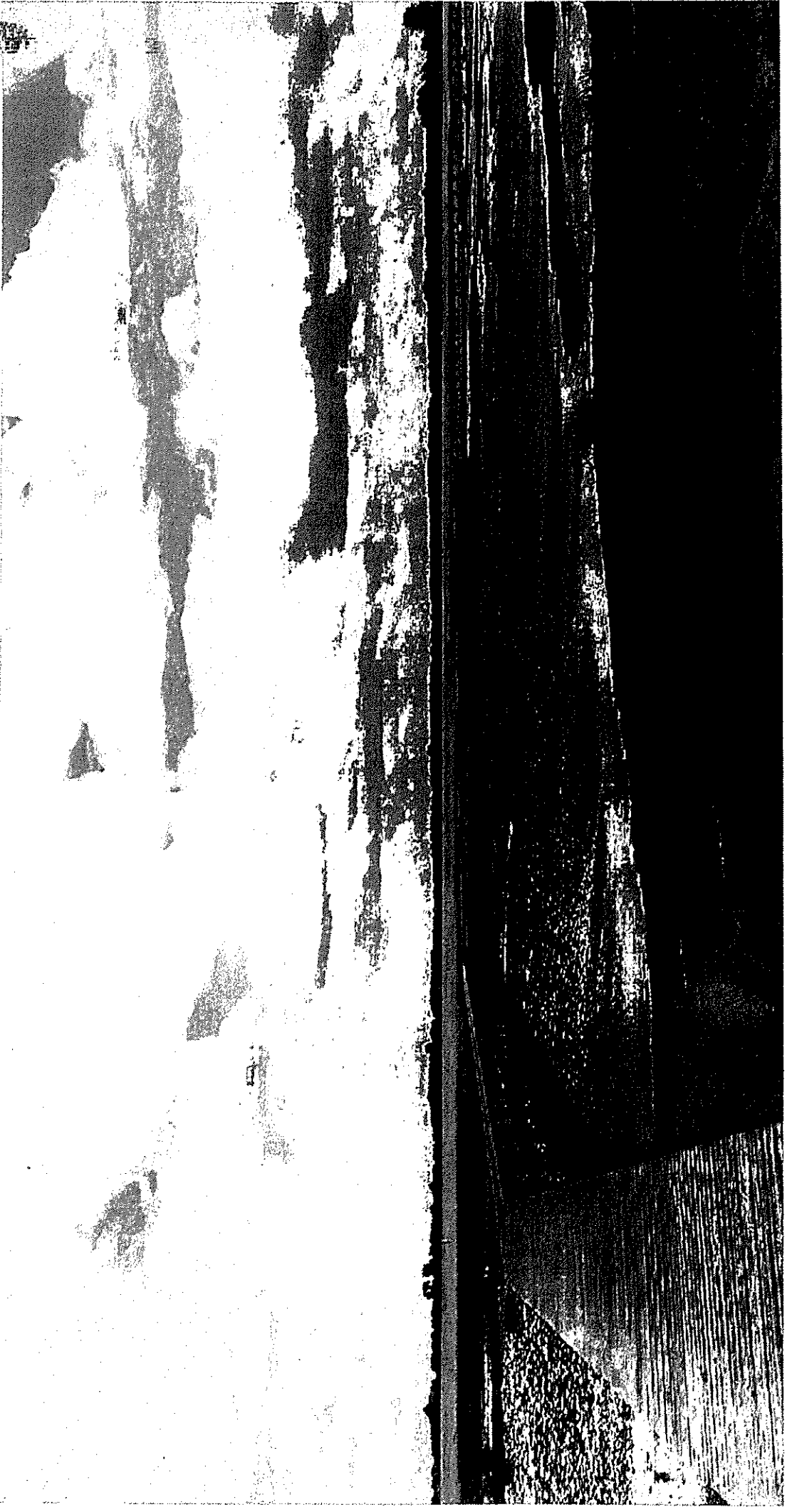
Invetten op bredere samenwerkingsverbanden

Regionale samenwerking is belangrijker dan ooit. We hebben onze omgeving hard nodig voor onze eigen economie en werkgelegenheid, en vice versa. De nieu-we gemeente wil een actieve, open en goedgehumeerde partner zijn in de regio, die andere partijen iets gunt.

Wij investeren in goede, structurele samenwerking tussen ondernemingen, on-derwijs en overheid. Vmbo-onderwijs hebben we zelf; mbo, hbo en universiteit zitten om de hoek. Op regionaal niveau werken we samen met de burgemeen-ten, werkgevers en werknemersorganisaties, de provincie, de Economic Board Energy Valley, het Samenwerkingsverband Noord-Nederland, de Regio Groningen- Assen, de Agenda voor de Veenkoloniën, de Eemshaven en de EDR. Ook Brussel is een belangrijke partner: omdat de Europese agenda veel onderwerpen bevat die voor onze regio uiterst relevant zijn, kunnen we een beroep doen op middelen uit Brussel.

Steeds meer individuele bedrijven weten deze partners te vinden, maar in bredere samenwerkingsverbanden kunnen we veel meer tot stand brengen. Bijvoorbeeld: labs en onderzoeks- en leeromgevingen, pilots en experimenten op het terrein van de maakindustrie en de scheepsbouw, gezond ouder worden, verduurzaming en energietransitie of innovatie in de landbouw.

De nieuwe gemeente heeft op het vlak van recreatie en toerisme veel te bieden. De laatste jaren is van alles ondernomen om ons gebied aantrekkelijker te maken voor recreanten.

Notities

Uitwerken regionale agenda

De regionale samenwerking is primair bedoeld om een klimaat te scheppen waarin bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen kunnen zorgen voor een veerkrachtige en toekomstbestendige arbeidsmarkt en economie. De regionale agenda bevat in elk geval de volgende thema's:

- succes maken van het programma van de Nationaal Coördinator Groningen
- (maak-)industrie en landbouw versterken en inzetten op innovatie
- recreatie en toerisme naar een hoger niveau brengen
- economische samenwerking met Duitse overheden, bedrijven en onderwijs- en kennisinstellingen versterken; ondernemers samenbrengen (Eems Dollard Business Forum); uitvoerend werk hiernaartoe halen. A7-N33 benutten
- bereikbaarheid verbeteren; spoedige uitvoering van de afspraak om de N33 richting Delfzijl te verdubbelen en een spoorverbinding tussen de railservice in Veendam en de haven in Delfzijl.

Wij streven naar lichte, open samenwerkingsstructuren en passende werkwijzen en instrumenten die niet alleen concrete maatschappelijke resultaten opleveren, maar alle betrokkenen ook inspiratie en plezier brengen. Iedereen die wil bijdragen, kan meedoen!

4 Gemeente als bondgenoot

De gemeente is eerst en vooral bondgenoot van inwoners, bedrijven en organisaties. Het motto is: minder voorschrijven, meer samenwerken.

De samenleving verandert in hoog tempo en daardoor verandert ook de rolinvulling en opstelling van de overheid. Mensen en maatschappelijke doelen gaan boven interne procedures. De gemeente wil open en toegankelijk zijn. De fusie is een gelegenheid bij uitstek om onszelf te veranderen.

4 Gemeente als bondgenoot

De samenleving verandert in hoog tempo. Technologische ontwikkelingen hebben een onvoorstelbare invloed op het dagelijks leven. Het individualisme neemt nog steeds toe: mensen richten hun leven op eigen wijze in, in wisselende verbanden. Er ontstaan nieuwe en wisselende netwerken van mensen, groepen en organisaties. Sociale media en internet versnellen dit alles.

Iedereen moet zich aanpassen aan deze snelle veranderingen. De gemeente ook. Inwoners, ondernemers en organisaties willen een gemeente die midden in de samenleving staat: die open en betrouwbaar is, minder voorschrijft en meer samenwerkt. Een gemeente die zich vooral als een bondgenoot laat kennen: een partner waarmee gezamenlijke doelen worden gerealiseerd. Dit vraagt een andere opstelling van raadsleden, collegeleden en ambtenaren. Wij staan voor een fundamentele verandering van rolopvatting, gedrag, werkwijze en organisatie-inrichting. Die verandering is nodig om de nieuwe tijd met elan tegemoet te treden: flexibel en wendbaar, competent en daadkrachtig, op basis van een vaste koers.

Mensen en maatschappelijke doelen gaan in principe voor gemeentelijke procedures en interne processen.

Eerst en vooral bondgenoot

De gemeente heeft verschillende rollen en houdt die ook. De gemeente bewaakt het algemene belang en de belangen van minderheden en kwetsbare mensen. Ze formuleert maatschappelijke doelen. Ze ondersteunt mensen die het zelf niet red- den. Ze is opsteller, uitvoerder en handhaver van wetten. Verleent vergunningen, subsidies en diensten, zoals het uitgeven van paspoorten. De gemeente is heel vaak verbinder en af en toe regisseur. En daarnaast soms ook initiator, kwartier- maker, talentscout, vliegende kiep, kwartiermaker of expeditielid. In al die rollen willen wij toegankelijk en dichtbij zijn, toegevoegde waarde creëren en in onze dienstverlening een constante hoge kwaliteit leveren. Dit doen we als bondgenoot en partner, zelfs als we handhavend optreden of geen vergunning afgeven. We zien dit als de grondhouding van de nieuwe gemeente, zowel naar binnen als naar buiten.

Kenmerken van onze grondhouding zijn:

- > luisteren – eerst de ander begrijpen, voordat je zelf kunt worden begrepen
- > openheid over onze bedoelingen en belangen
- > de ander waarderen en met respect bejegenen
- > gelijkwaardigheid en wederkerigheid
- > ruimte maken voor initiatieven en voorstellen van anderen
- > vertrouwen schenken en vertrouwen waard zijn.

Wij willen deze grondhouding in praktijk brengen en van daaruit samenwerken. We gaan er ons de komende jaren in bekwamen. Inwoners, bedrijven en organisaties mogen ons hierop aanspreken.

De nieuwe gemeente is als bondgenoot loyaal aan mensen en maatschappelijke doelen. Dit betekent dat interne gemeentelijke procedures, doorlooptijden en be- sluitvorming daaraan in principe ondergeschikt zijn.

Een aanjager kan vaak net het beste samen- en zorgen dat de samenwerking vleugels krijgt.

Rol als verbinder

De gemeente heeft zeker ook een rol als 'verbinder'. Mensen zeggen: 'Samen ge- spreken of projecten beginnen, is nog best makkelijk. Maar de samenwerking volhouden, dat is moeilijk'. Dat komt doordat samenwerking altijd extra inzet vraagt, naast de gebruikelijke bezigheden. Een aanjager, coördinator of secretaris kan vaak net het verschil maken en zorgen dat samenwerking vleugels krijgt. Veel inwoners en organisaties hopen dat de gemeente die rol kan vervullen.

De gemeente verbindt inhoud en doelen, mensen en organisaties, ideeën en in- tiatieven, verschillende schaalniveaus, middelen en geldstromen. Vaak vervullen wij in maatschappelijke veranderingsprocessen een stimulerende rol, wij 'casten' mensen en brengen hen bijeen. Dit vraagt wel een sterk strategisch vermogen: het vermogen om hardnekkige en complexe vraagstukken, rap veranderende omstandigheden en onverwachte ontwikkelingen flexibel, snel en oplossingsge- richt tegemoet te treden.

st centrum · ruilersnorm

In al onze rollen willen wij toegankelijk en dichtbij zijn. Dit doen we als bondgenoot en partner.

De gemeente hecht aan gemeenschapsgevoel, maar zoekt ook samenwerkingsverbanden op gemeentelijk en regionaal.

Schakelen op meerdere niveaus

De nieuwe gemeente maakt in omvang en aantal inwoners een forse schaal-sprong. Maar binnen die grote gemeenschap van ruim 60.000 inwoners organiseren we nadrukkelijk de kleinschaligheid waar iedereen aan hecht. Op overlopend niveau bieden we gemeente-brede voorzieningen of voorzieningen met een streekfunctie aan, en werken we samen met anderen aan maatschappelijke doelen die het niveau van een dorp of wijk overstijgen.

Ook op regionaal niveau blijven we samenwerken. De doelen die we in dit Kompas hebben beschreven, kunnen niet zonder goede regionale samenwerking worden bereikt. Inwoners trekken zich niets van grenzen aan; zij winkelen en werken in omliggende gemeenten, kinderen gaan er naar school. Daar houden we rekening mee. We blijven deelnemen aan bestaande samenwerkingsverbanden zoals de veiligheidsregio en GGD.

Wij zullen dus op verschillende niveaus verbinding zoeken met anderen: vanuit de nieuwe grondhouding. Zo worden wij ook door onze buurgemeenten, de provincie, regionale organisaties en instellingen gekend als bondgenoot.

Uitstekende dienstverlening

De gemeente levert dienstverlening van uitstekende kwaliteit. Wij zijn fysiek en digitaal goed bereikbaar, toegankelijk, klantvriendelijk, doeltreffend en kostenbewust. Waar mogelijk en zinvol bieden we onze dienstverlening dichtbij burgers en ondernemers aan. Gemeentevervoorzieningen zijn van hoge kwaliteit, goed bereikbaar en op alle fronten duurzaam. Dat laatste wil zeggen: milieuneutraal ze kunnen een poos mee en zijn voor iedereen toegankelijk.

De gemeenteraad stelt de maatschappelijke vast en ziet toe op het bestuur. Het college van burgemeester en wethouders zorgt ervoor dat de worden bereikt. De ambtenaren leveren excellente

Rollen van raad, college en ambtenaren

In de nieuwe gemeente krijgen gemeenteraad, college en ambtenaren nieuwe rollen en taken.

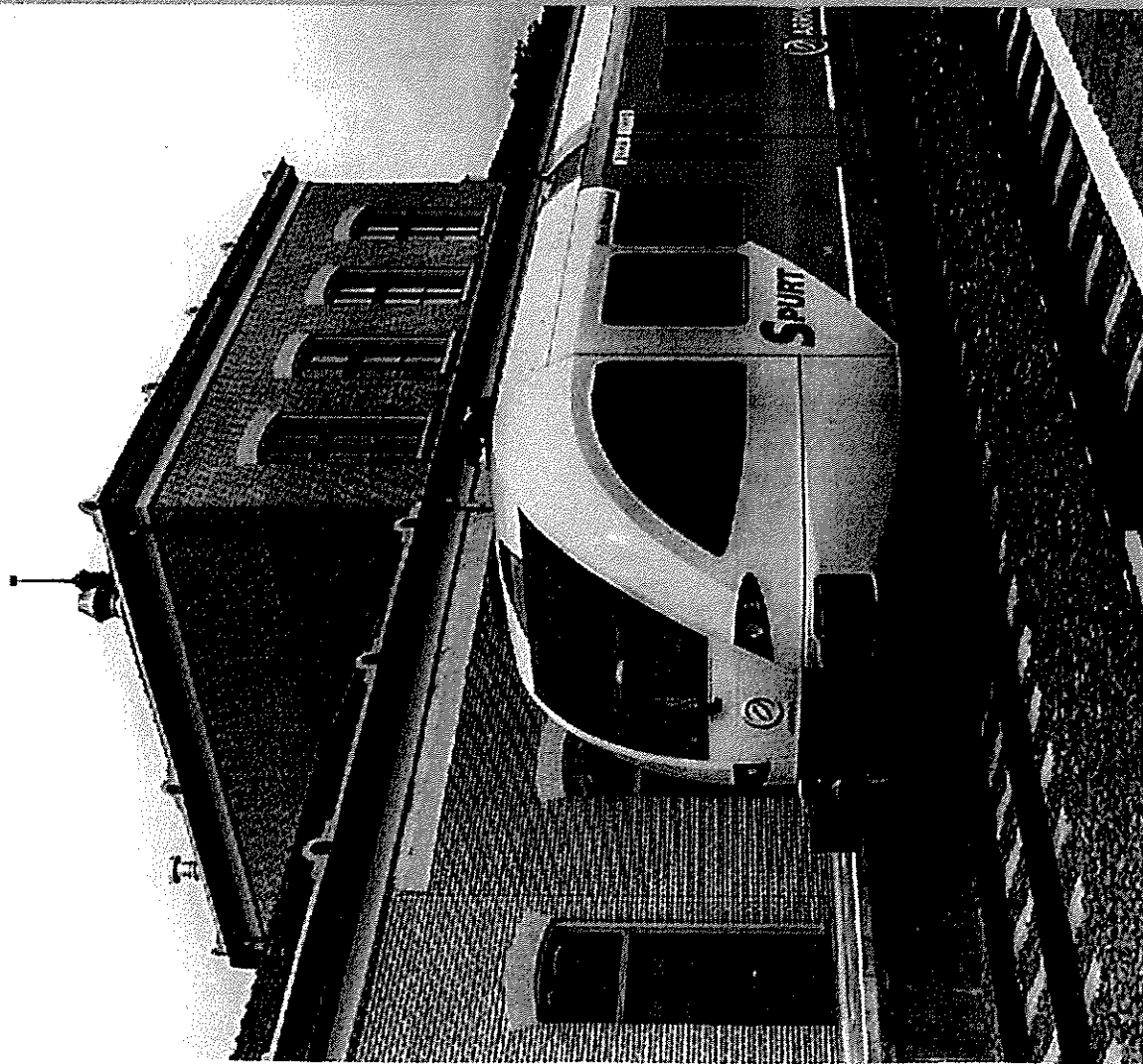
De gemeenteraad stelt de maatschappelijke agenda vast. De raad is lerendhoudend met voorschriften en beperkende voorwaarden, om ruimte te geven aan initiatieven in de samenleving. De raad houdt zijn belangrijke rol als volksvertegenwoordiger, die het algemeen belang bewaakt en erop toeziet dat geen enkele groep maatschappelijk of politiek wordt buitengesloten. De raadsleden gaan vaak op bezoek bij inwoners, bedrijven en organisaties om te kijken en te voelen wat er speelt, beweegt, knelt of mogelijk is. De raad vervult daarnaast een toezichthoudende rol: doet het bestuur de goede dingen, op de juiste wijze en binnen de afgesproken bestuurlijke en financiële kaders?

5 Hoe nu verder?

Het *Kompas* is de basis voor de nieuwe gemeente straks, maar ook voor de bestuurlijke *agenda* tot 2018. Ook burgers, bedrijven en organisaties kunnen actief aan de slag met de opgaven.

We gaan actief aan de slag, al voordat de herindelings officieel een feit is. Tussen nu en januari 2018 kunnen we al heel veel samen doen.

5 Hoe nu verder?

De verwachtingen zijn hooggespannen, zo bleek uit de gesprekken met burgers, ondernemers en organisaties. Het Kompas ligt er nu. Wij hoeven niet af te wachten tot we een gemeente zijn, wij kunnen er vandaag aan beginnen om de nieuwe rollen en taken waar te maken en de nieuwe grondhouding te oefenen. De toekomst begint vandaag!

Bestuurlijke agenda tot 2018

De drie colleges maken op basis van het Kompas een bestuurlijke agenda voor de komende twee jaar. Hierin staan de maatregelen en activiteiten die al van start kunnen gaan. De bestuurlijke agenda wordt door de drie gemeenteraden goedgekeurd. We werken zoveel mogelijk alsof er al een bestuurlijke en ambtelijke organisatie bestaat.

Daarbij streven we naar een gezonde balans tussen wat nu kan en moet, en wat later kan. Niet alles kan tegelijk. Soms moeten goede voornemens of ideeën nog even wachten. Wij rekenen bij voorbaat op begrip en medewerking van inwoners, ondernemers, organisaties en bestuurlijke omgeving.

Eigen bijdragen aan het Kompas

Zowel de mensen die er direct aan hebben bijgedragen als de mensen die zich later aansluiten, zullen zich het Kompas de komende tijd eigen maken. Wij gaan de mensen uit onze netwerken actief benaderen en uitnodigen om dit ook te doen. Tegelijkertijd vragen wij inwoners, ondernemers en organisaties om aan de slag te gaan met de opgaven uit het Kompas: neem het voortouw en vinut ons erbij. Ook dat is gelijkwaardigheid.

We gaan een nieuwe tijd tegemoet. Inwoners, ondernemers, organisaties en gemeente streven als gelijkwaardige partners gemeenschappelijke idealen en doelen na en gaan nieuwe, onbekende uitdagingen aan. Wij zien uit naar een dialoog waarbij we elkaar echt zien en horen, oordelen opschorten en nieuwsgierig zijn naar elkaar. Samen leren, samen leven, samen doen. Want samen kom je verder.

Notities

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

SWOT-analyse:

http://www.hssmnet.nl/projectsitehssm/kompas_42485/

Colofon

2016 © Gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde

Teksten	Hannie te Grotenhuis, Prachtrajecten en Gerbrich Dijkstra, gemeente Slochteren
Tekstredactie	Dorine van Kesteren en Corien Lambregtse (Voor alles is een woord)
Fotografie	Hiddema fotografie
Vormgeving	Johan van den Tol, grafisch ontwerp
Drukwerk	Scholma Print & Media

Bijlage 4 Nota van zienswijzen

Inleiding

De drie raden van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde hebben in december 2015 het herindelingsontwerp vastgesteld. Met dit stuk verklaren de gemeenten formeel samen één nieuwe gemeente te willen vormen. Op 30 december 2015 is het herindelingsontwerp vrijgegeven voor de inspraak. Inwoners, organisaties, bedrijven en andere belanghebbenden hebben van woensdag 30 december 2015 tot en met woensdag 24 februari 2016 de gelegenheid gehad om hun zienswijzen op het voornemen tot het samenvoegen van de gemeenten kenbaar te kunnen maken.

Communicatie over inspraak

Publicatie heeft plaats gevonden in de weekbladen binnen de drie gemeenten, te weten de Regiokrant, 't Bokkeblad en de Tussenklappen. Ook hebben we hierover gecommuniceerd op de gemeentepagina's, op de gezamenlijke website en via twitter. We hebben 245 volgers bij twitter. Doordat het bericht 7 keer is geretweet is het gezamenlijk bereik van deze actie meer dan 4.000 mensen. Tot slot is er een gezamenlijk persbericht uitgebracht op 18 december 2015. De lokale pers heeft dit opgepikt en er hebben artikelen in de lokale bladen gestaan en in het Dagblad van het Noorden en RTV Noord heeft er ook nog aandacht aan besteed.

Het herindelingsontwerp is aan de belangrijkste samenwerkingspartners toegezonden met de uitnodiging om uiterlijk 24 februari 2016 een reactie te geven. In deze uitnodiging zijn drie vragen gesteld (dit als hulpmiddel bij het opstellen: natuurlijk was een ieder vrij in het geven van de eigen opvattingen):

- Wat vindt u van het voorgenomen fusieproces?
- Welke consequenties van de fusie ziet u voor uw gemeenten en de regio in totaliteit?
- Hoe ziet u de toekomstige samenwerking met de fusiegemeenten?

Daarnaast is het ontwerp gepubliceerd op de gezamenlijke website en kon eenieder het ontwerp inzien bij de recepties van de drie gemeentehuizen.

In de inspraakperiode zijn 21 reacties ingediend die in deze nota zienswijzen worden becommentarieerd.

Deze nota wordt gedeeld met iedereen die een inspraakreactie heeft gegeven zodat zichtbaar is hoe een reactie is verwerkt en de nota wordt als onderdeel van de besluitvorming op de website van de gemeenten gepubliceerd.

Overzicht indieners reacties

De onderstaande tabel geeft de ingekomen inspraakreacties weer.

Volgnummer	Datum ontvangst	Indiener
1.	15-1-2016	Gemeente Haren
2.	22-1-2016	Provincie Groningen
3.	25-1-2016	Gemeenten Bellingwedde en Vlagtwedde
4.	25-1-2016	Gemeente Tynaarlo

5.	27-1-2016	Gemeente Veendam
6.	27-1-2016	Gemeente Bedum
7.	1-2-2016	Gemeente Delfzijl
8.	2-2-2016	Gemeente Appingedam
9.	4-2-2016	Gemeente De Marne
10.	10-2-2016	Ondernemingsraad gemeente Hoogezand-Sappemeer
11.	11-2-2016	Vereniging van Groninger Gemeenten
12.	16-2-2016	Eems Dollard Regio
13.	17-2-2016	Kamer van Koophandel Noord Nederland
14.	18-2-2016	Gemeente Aa en Hunze
15.	19-2-2016	Openbaar ministerie
16.	19-2-2016	Ondernemingsraad gemeente Slochteren
17.	23-2-2016	Ondernemingsraad gemeente Menterwolde
18.	25-2-2016	Veiligheidsregio Groningen
19.	26-2-2016	Gemeente Winsum
20.	26-2-2016	Gemeente Stadskanaal
21.	26-2-2016	Omgevingsdienst Groningen

Inhoud inspraakreacties

In onderstaande tabel geven we de binnengekomen zienswijzen op het herindelingsontwerp weer. In de tabel wordt per zienswijze eerst een samenvatting gegeven. Vervolgens geven we onze reactie hierop en in de conclusie geven we weer of en tot welke wijziging dit heeft geleid in het herindelingsadvies. In de samenvatting van de zienswijze wordt vaak de antwoorden op de drie vragen onder de inleiding als leidraad gehanteerd.

1. Zienswijze gemeente Haren
<p>Samenvatting zienswijze <i>Wat vindt u van het voorgenomen fusieproces?</i>   Positief. <i>Welke consequenties van de fusie ziet u voor uw gemeente/organisatie en de regio in totaliteit?</i>   Geen. <i>Hoe ziet u de toekomstige samenwerking met de fusiegemeenten?</i>   Onveranderende samenwerking met betrekking tot inkoop.</p>
<p>Reactie op zienswijze   We zijn blij dat de gemeente Haren de voorgenomen herindeling tussen Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde positief tegemoet ziet.</p>
<p>Conclusie   De zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.</p>
2. Zienswijze provincie Groningen
<p>Samenvatting zienswijze   De provincie Groningen geeft aan dat zij haar zienswijze zullen geven wanneer zij het herindelingsadvies ontvangen en doorsturen aan de minister van Binnenlandse Zaken en</p>

Koninkrijksrelaties.
Reactie op zienswijze nvt
Conclusie nvt
3. Zienswijze gemeente Bellingwedde en Vlagtwedde
<p>Samenvatting zienswijze <i>Wat vindt u van het voorgenomen fusieproces?</i>   Positief. <i>Welke consequenties van de fusie ziet u voor uw gemeente/organisatie en de regio in totaliteit?</i>   De gemeente Bellingwedde en Vlagtwedde geven aan het belangrijk te vinden dat de grotere gemeente zich niet terugtrekt uit bestaande intergemeentelijke samenwerking en nieuwe niet uitsluit. <i>Hoe ziet u de toekomstige samenwerking met de fusiegemeenten?</i>   Grensgemeenten Vlagtwedde en Bellingwedde hebben samen met Oldambt de relatie met Duitsland in een strategische grensagenda vervat en vinden het wenselijk om een koppeling met de gewenste brugfunctie van de nieuwe gemeente te exploreren.</p>
<p>Reactie op zienswijze   In hoofdstuk 3 van het herindelingsontwerp hebben we de argumenten voor een herindeling tussen de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde uiteengezet. Deze argumenten en voorgenomen herindeling hebben niet als doel om af te zien van bestaande intergemeentelijke samenwerking of nieuwe samenwerkingsverbanden uit te sluiten. Daar waar het kan willen we die wel verminderen, omdat de lappendeken van samenwerkingsverbanden, niet bevorderlijk is voor de democratische legitimiteit.   In 3h hebben we beschreven dat door de voorgenomen herindeling de brugfunctie tussen stad en Duitsland verder ontwikkeld kan worden. In samenwerking met bijvoorbeeld de gemeente Oldambt. Wij staan open om te exploreren of deze ontwikkeling ook gekoppeld kan worden aan de strategische agenda.</p>
<p>Conclusie   Deze zienswijze heeft geleid tot een wijziging in de tekst onder 3h over de brugfunctie tussen stad en Duitsland. Naast Oldambt zijn ook de grensgemeenten genoemd.</p>
4. Zienswijze gemeente Tynaarlo
<p>Samenvatting zienswijze <i>Wat vindt u van het voorgenomen fusieproces?</i>   Positief. <i>Welke consequenties van de fusie ziet u voor uw gemeente/organisatie en de regio in totaliteit?</i>   De gemeente Tynaarlo ziet voor haar eigen gemeente en de regio in totaliteit geen grote en/of noemenswaardige consequenties.   Daarnaast verzoekt de gemeente Tynaarlo om Groningen Airport Eelde te benoemen in het herindelingsadvies. <i>Hoe ziet u de toekomstige samenwerking met de fusiegemeenten?</i>   De gemeente Tynaarlo geeft aan dat op dit moment de samenwerking met de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde minimaal is, zij zijn meer georiënteerd op de Drentse regio. In de toekomst kunnen de aardbevingen die voortkomen uit de gaswinning wel tot een verkenning op nadere samenwerking leiden.</p>
<p>Reactie op zienswijze   We zijn blij dat de gemeente Tynaarlo de voorgenomen herindeling tussen Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde positief tegemoet ziet. Wij staan daarbij open om in de toekomst, mocht dat nodig blijken te zijn, een verdere samenwerking op het gebied van aardbevingen te verkennen.</p>
<p>Conclusie   Deze zienswijze heeft geleid tot een wijziging in de tekst onder 5.6.3 (samenhangende gebiedsopgaven en/of kansen door transport logistieke assen. In deze paragraaf is Groningen</p>

Airport Eelde nu opgenomen.

5. Zienswijze gemeente Veendam

Samenvatting zienswijze

De gemeente Veendam geeft een aantal punten in haar zienswijze aan:

- a. De gemeente Veendam geeft aan dat zij de inhoudelijke thema's voor de toekomst herkennen. Daarnaast geeft zij aan dat zij wel specifieke aandacht voor het belang van magnesium winning in het gebied mist.
- b. De gemeente Veendam geeft aan dat zij op veel terreinen de samenwerking tussen Veendam en de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde ook na de herindeling noodzakelijk en wenselijk acht.
- c. De gemeente Veendam verzoekt om het herindelingsontwerp op het punt van grenzen te heroverwegen. Veendam heeft in het verleden diverse malen de voorkeur voor een herindeling in westelijke richting (N33 variant) geuit. Behalve dat deze voorkeur is gestoeld op strategische economische en infrastructurele argumenten, speelt ook een aantal overwegingen van nodale aard een rol. Daarmee wordt bedoeld op de daadwerkelijke oriëntatie van inwoners op voorzieningen of stedelijke kernen en de nog levende cultuurhistorische verbanden in een gebied. Zo is een substantieel deel van de gemeente Menterwolde qua voorzieningen aangewezen op Veendam. Muntendam en Veendam lopen letterlijk in elkaar over en het dorp Borgercompagnie ligt op dit moment in drie gemeenten (Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde, Veendam). Ook Meeden heeft infrastructureel en qua voorzieningen oriëntatie een sterke relatie met Veendam. Uit oogpunt van interne samenhang en dorps-kernenbeleid – één van de criteria uit het beleidskader gemeentelijke herindeling – is het logisch dat dergelijke kernen in één gemeente komen te liggen. De gemeente Veendam geeft daarbij aan dat het voorgenomen besluit onder paragraaf 1.3 van het herindelingsontwerp om de bestaande gemeentegrenzen met Veendam ongewijzigd te laten geen recht doet aan die belangrijke uitgangspunten, nu de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde niet gekozen hebben voor een gemeente waar Veendam deel van uit maakt. Op dit moment oriënteert de gemeente Veendam zich op een mogelijke herindeling met Stadskanaal en Pekela.
- d. De gemeente Veendam verzoekt om Groningen Railport geheel binnen de gemeentegrenzen van Veendam te laten vallen.

Reactie op zienswijze

a/b. In hoofdstuk 3 van het herindelingsontwerp hebben we de argumenten voor een herindeling tussen de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde uiteengezet. Deze argumenten en voorgenomen herindeling hebben niet als doel om af te zien van bestaande intergemeentelijke samenwerking of nieuwe samenwerkingsverbanden uit te sluiten. Daar waar het kan willen we die wel verminderen, omdat de lappendeken van samenwerkingsverbanden, niet bevorderlijk is voor de democratische legitimiteit.

Er zal altijd samenwerking blijven bestaan, maar dan wel op een ander level. Natuurlijk moeten de nieuwe gemeente en de mogelijke gemeente waarvan Veendam deel uitmaakt met elkaar samenwerken. Het gaat immers om de belangen van deze regio in een breder perspectief. Met de voorgenomen herindeling is het dan ook allerm minst de bedoeling om samenwerking met Veendam op verschillende gebieden uit te sluiten. Wij gaan hier altijd graag over in gesprek waarbij niet de indruk moet ontstaan dat er tot dusverre nog niet met Veendam is gesproken. Er hebben reeds meerdere gesprekken plaats gevonden.

c. In het herindelingsontwerp zijn we in paragraaf 5.6.1 ingegaan op het nodale principe. Het nodale principe zegt iets over de oriëntatie van inwoners op voorzieningen of stedelijke kernen en de nog levende cultuurhistorische verbanden in het gebied. In de provincie Groningen in zijn geheel bekeken hebben we te maken met één grote stad, namelijk de stad Groningen. De rest van de provincie kent nog een aantal kleinere kernen/steden, maar heeft overwegend landelijk gebied. In onze regio zijn veel inwoners dan ook georiënteerd op de stad. Om voldoende massa /bestuurskracht te krijgen om de gemeentelijke complexe taken tegemoet te kunnen zien betekent dat de schaalvergroting binnen de provincie Groningen leidt tot geografisch grote gemeenten. Met als logisch gevolg dat aan de randen van deze nieuwe gemeenten de orientatie van inwoners kan

liggen op kernen buiten de gemeentegrenzen. In de afweging voor de gemeentegrenzen in paragraaf 1.3 zijn verschillende kaders afgewogen, namelijk het realiseren van voldoende bestuurskracht (c.q. massa) maar ook dat in de provincie in zijn geheel evenwichtige regionale verhoudingen moeten kunnen ontstaan (er mogen geen gemeenten overblijven die geen mogelijkheid meer hebben om tot schaalvergroting te komen). Met de voorgestelde gemeentegrenzen kunnen zowel gemeenten ten noorden, en ten zuidoosten komen tot eenzelfde schaalvergroting wat ten goede zal komen tot de bestuurskracht van de provincie in zijn geheel. Daarnaast heeft de gemeenteraad van Menterwolde zich unaniem uitgesproken dat zij als gemeente in zijn geheel op willen gaan in een nieuwe gemeente en niet opgedeeld willen worden. Ondanks het feit dat inwoners van Meeden en Muntendam gericht zijn op bijvoorbeeld Veendam blijven we in het herindelingsadvies dezelfde gemeentegrenzen hanteren zodat de nieuwe gemeente voldoende bestuurskracht behoudt en de overige gemeenten in de provincie de mogelijkheid behouden om tot een soortgelijke schaalvergroting te komen.

d. De gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde gaan graag verder in gesprek met de gemeente Veendam over een beperkte grenscorrectie bij Groningen Railport. We stellen voor om hier verder het gesprek over te voeren en dit mee te nemen bij de herindeling waar Veendam bij betrokken is.

Conclusie

Deze zienswijze heeft geleid tot een wijziging in het herindelingsadvies. In paragraaf 1.3 (ontwerp besluit) is aangegeven dat we in gesprek zijn met de gemeente Veendam over een beperkte grenscorrectie bij het Groningen Railport en dat dit meegenomen wordt bij de herindeling waar Veendam bij betrokken is.

6. Zienswijze gemeente Bedum

Samenvatting zienswijze

Wat vindt u van het voorgenomen fusieproces?

Het proces voldoet aan het vastgestelde herindelingskader. De gemeente Bedum ziet geen belemmering, zij hebben een focus op Hoogeland en de stad Groningen.

Welke consequenties van de fusie ziet u voor uw gemeente/organisatie en de regio in totaliteit?

Gemeente Bedum ziet geen consequenties voor de eigen gemeente en voor de regio, aangenomen dat alle clusters tot opschaling komen en er een evenwicht ontstaat in de bestuurskracht.

Hoe ziet u de toekomstige samenwerking met de fusiegemeenten?

De gemeente Bedum vertrouwt erop dat de huidige samenwerking wordt gecontinueerd.

Reactie op zienswijze

Wij zijn blij dat de gemeente Bedum geen belemmeringen ziet voor de voorgenomen herindeling tussen de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde.

Conclusie

De zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.

7. Zienswijze gemeente Delfzijl

Samenvatting zienswijze

Wat vindt u van het voorgenomen fusieproces?

De gemeente Delfzijl staat positief tegenover de voorgenomen fusie.

Welke consequenties van de fusie ziet u voor uw gemeente/organisatie en de regio in totaliteit?

De gemeente Delfzijl ziet op dit moment geen onoverkomenlijke consequenties van de voorgenomen herindeling.

Hoe ziet u de toekomstige samenwerking met de fusiegemeenten?

De gemeente Delfzijl geeft aan dat zij als buurgemeente van de nieuwe fusiegemeente de samenwerking op met name het gaswinningsdossier zou willen continueren en mogelijk uitbreiden.

Reactie op zienswijze

Wij zijn blij dat de gemeente Delfzijl positief tegenover de voorgenomen herindeling staat.

Conclusie

De zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.

8. Zienswijze gemeente Appingedam

Samenvatting zienswijze

De gemeente Appingedam geeft aan dat zij in het ronde tafel gesprek op 21 januari 2016 de vragen beantwoord heeft gekregen.
Reactie op zienswijze nvt
Conclusie nvt
9. Zienswijze gemeente de Marne
Samenvatting zienswijze De gemeente Marne geeft haar complimenten voor het ontwerp en heeft geen opmerkingen ten aanzien van het ontwerp.
Reactie op zienswijze Wij zijn blij met de complimenten van gemeente de Marne ten aanzien van het herindelingsontwerp.
Conclusie Deze zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.
10. Zienswijze ondernemingsraad Hoogezand-Sappemeer
Samenvatting zienswijze De ondernemingsraad van Hoogezand-Sappemeer geeft aan dat in de afgelopen jaren –mede door de jarenlange samenwerking met de gemeente Slochteren- gecontateerd is, dat complexe bestuurlijke en ambtelijke vraagstukken beter kunnen worden opgepakt door een grotere organisatie. Dit komt de kwaliteit van de dienstverlening ten goede, geeft bestuurlijke slagkracht en bovendien is de organisatie minder kwetsbaar. De OR van de gemeente Hoogezand-Sappemeer staat daarom achter de voorgenomen herindeling.
Reactie op zienswijze Wij zijn blij dat de OR van de gemeente Hoogezand-Sappemeer achter de voorgenomen herindeling staat.
Conclusie Deze zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.
11. Zienswijze vereniging van Groninger Gemeenten
Samenvatting zienswijze <i>Wat vindt u van het voorgenomen fusieproces?</i> De vereniging van Groninger gemeenten constateert dat het voorgenomen fusieproces in lijn is met de uitgangspunten van het rapport Jansen. <i>Welke consequenties van de fusie ziet u voor uw gemeente/organisatie en de regio in totaliteit?</i> De vereniging van Groninger Gemeenten geeft aan dat de schaalvergroting van gemeenten in de provincie Groningen leidt tot minder leden voor de VGG en leden die een ander karakter hebben dan voorheen. De VGG fungeert voor haar leden als hulpconstructie. Het dienstenaanbod dat VGG-leden wensen kan zich wijzigen als de schaalvergrotingen zijn doorgevoerd. Te zijner tijd zal het DB VGG voorstellen doen aan hun leden om tot eventuele wijzigingen over te gaan. <i>Hoe ziet u de toekomstige samenwerking met de fusiegemeenten?</i> De samenwerking tussen de huidige gemeenten en de VGG wordt momenteel door het DB VGG als uitstekend beoordeeld en zij verwachten dat dit zo zal blijven.
Reactie op zienswijze Wij zijn blij dat de vereniging Groninger Gemeenten constateert dat deze voorgenomen herindeling in lijn is met het rapport Jansen.
Conclusie Deze zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.
12. Zienswijze Eems Dollard Regio (EDR)
Samenvatting zienswijze De Eems Dollard Regio (EDR) adviseert om de schaalvoordelen van een grotere gemeente te gebruiken voor een proactieve houding en verder uitbouwen van de intensieve samenwerking over de grens. De EDR geeft aan dat als nieuwe grotere gemeente meer organiserend vermogen en middelen beschikbaar zijn om met een professionele aanpak de samenwerking met Duitse

<p>buurgemeenten op te kunnen pakken. De EDR wil hierbij graag van dienst zijn om als ondersteuning resultaten te kunnen boeken voor uw gemeente.</p>
<p>Reactie op zienswijze   In het herindelingsontwerp is onder 3h als argument voor de voorgenomen herindeling de mogelijkheid om de brugfunctie tussen stad en Duitsland verder te ontwikkelen benoemd. We zien degelijk de mogelijkheden om als nieuwe gemeente de samenwerking met Duitsland verder te ontwikkelen en vinden het fijn dat de EDR hier bij wil blijven ondersteunen. Dit punt is ook nadrukkelijk naar voren gekomen bij het bestuurlijk overleg met onze buurgemeenten.</p>
<p>Conclusie   Deze zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.</p>
<p>13. Zienswijze Kamer van Koophandel Noord Nederland</p>
<p>Samenvatting zienswijze   De Kamer van Koophandel geeft aan dat zij geen rol hebben om andere overheden te adviseren over zaken als fusies of herindeling. Om deze reden is de kamer van Koophandel in haar zienswijze niet inhoudelijk ingegaan op het herindelingsontwerp.</p>
<p>Reactie op zienswijze   nvt</p>
<p>Conclusie   nvt</p>
<p>14. Zienswijze gemeente Aa en Hunze</p>
<p>Samenvatting zienswijze <i>Wat vindt u van het voorgenomen fusieproces?</i>   De gemeente Aa en Hunze geeft aan dat zij de voorgenomen herindeling een logisch vervolg vind op de jarenlange samenwerking tussen de fusiegemeenten. <i>Welke consequenties van de fusie ziet u voor uw gemeente/organisatie en de regio in totaliteit?</i>   De gemeente Aa en Hunze staat open voor een verkenning over het delen van kennis en ervaring. <i>Hoe ziet u de toekomstige samenwerking met de fusiegemeenten?</i>   De gemeente Aa en Hunze geeft aan dat zowel bestuurlijk als ambtelijk er goede contacten zijn met de fusiegemeenten. De gemeente Aa en Hunze geeft aan dat de contacten nog extra versterkt kunnen worden in relatie tot de toervaart (Grevelingenkanaal) en de N33.</p>
<p>Reactie op zienswijze   Wij zijn blij dat de gemeente Aa en Hunze de voorgenomen herindeling een logisch vervolg vind op de jarenlange samenwerking tussen de fusiegemeenten.</p>
<p>Conclusie   Deze zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.</p>
<p>15. Zienswijze Openbaar Ministerie</p>
<p>Samenvatting zienswijze <i>Wat vindt u van het voorgenomen fusieproces?</i>   De beleidsofficier van justitie bij het Openbaar Ministerie onderschrijft het advies van de commissie Jansen om in de provincie Groningen over te gaan naar een bestuurlijke schaalvergroting en de daarbij genoemde argumenten. <i>Welke consequenties van de fusie ziet u voor uw gemeente/organisatie en de regio in totaliteit?</i>   Het openbaar ministerie geeft aan dat uit het herindelingontwerp niet op te maken valt hoe de fusie gemeente inhoud wordt gegeven aan de taken op het gebied van handhaving van de openbare orde en veiligheid. Mits voldoende aandacht en goede kwalitatieve en kwantitatieve invulling van deze taken worden geen nadelige consequenties door het openbaar ministerie aangedragen. <i>Hoe ziet u de toekomstige samenwerking met de fusiegemeenten?</i>   Het Openbaar Ministerie ervaart de huidige contacten met de drie gemeenten als prima en verwacht dat de goede samenwerking met de fusiegemeente wordt bestendig.</p>
<p>Reactie op zienswijze   Wij zijn blij dat het openbaar ministerie het advies van de commissie Jansen onderschrijft. Voor wat betreft de taken op het gebied van openbare orde en veiligheid is er geen aanleiding dat de nieuwe gemeente de invulling hiervan anders uit gaat voeren. We zullen hier bij het bouwen van de</p>

organisatie rekening mee houden.
Conclusie Deze zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.
16. Zienswijze ondernemingsraad Slochteren
Samenvatting zienswijze De ondernemingsraad van Slochteren geeft aan dat in de afgelopen jaren – mede door de jarenlange samenwerking met de gemeente Hoogezand-Sappemeer- gecontacteerd is, dat complexe bestuurlijke en ambtelijke vraagstukken beter kunnen worden opgepakt door een grotere organisatie. Dit komt de kwaliteit van de dienstverlening ten goede, geeft bestuurlijke slagkracht en bovendien is de organisatie minder kwetsbaar. De OR van de gemeente Slochteren staat daarom achter de voorgenomen herindeling.
Reactie op zienswijze Wij zijn blij dat de OR van de gemeente Slochteren achter de voorgenomen herindeling staat.
Conclusie Deze zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.
17. Zienswijze Ondernemingsraad Menterwolde
Samenvatting zienswijze De OR van de gemeente Menterwolde staat positief tegenover de naderende herindeling en zien het zelfs als een noodzakelijk ontwikkeling om de dienstverlening naar de burgers op peil te houden. Complexe vraagstukken die door overheveling van taken van het Rijk naar de gemeenten op ons af zijn gekomen kunnen beter worden opgepakt binnen een grotere organisatie.
Reactie op zienswijze Wij zijn blij dat de OR van de gemeente Menterwolde positief tegenover de naderende herindeling staat.
Conclusie Deze zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.
18. Zienswijze Veiligheidsregio Groningen
Samenvatting zienswijze De veiligheidsregio Groningen geeft aan dat met de regionalisering van de brandweer en het inrichten van de veiligheidsregio is een deel van de gemeentelijke taken regionaal belegd. Dit vraagt aan gemeentezijde specifieke aandacht voor de verantwoordelijkheden van de gemeente en de verbinding met andere beleidsterreinen. Met een nieuw in te richten organisatie heeft u de mogelijkheid om de gemeentelijke rol ten aanzien van het veiligheidsdomein en de verbinding met o.a. de veiligheidsregio goed te beleggen.
Reactie op zienswijze Wij danken de veiligheidsregio voor het onder de aandacht brengen van de verantwoordelijkheden van onze nieuwe gemeente ten opzichte van het veiligheidsdomein en de veiligheidsregio. We zullen bij het inrichten van de organisatie hier rekening mee houden.
Conclusie Deze zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.
19. Zienswijze gemeente Winsum
Samenvatting zienswijze De gemeente Winsum heeft kennis genomen van het herindelingsontwerp en de gemeente Winsum geeft aan dat zij geen opmerkingen heeft ten aanzien van dit ontwerp.
Reactie op zienswijze Nvt
Conclusie Nvt
20. Zienswijze gemeente Stadskanaal
Samenvatting zienswijze De gemeente Stadskanaal ondersteunt ons streven om tot een herindeling te komen met de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde.
Reactie op zienswijze

<p>Wij zijn blij dat de gemeente Stadskanaal het streven om tot de voorgenomen herindeling te komen ondersteunt.</p>
<p>Conclusie Deze zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.</p>
<p>21. Zienswijze Omgevingsdienst Groningen</p>
<p>Samenvatting zienswijze <i>Wat vindt u van het voorgenomen fusieproces?</i> De Omgevingsdienst Groningen geeft aan dat door de voorgestelde herindeling een robuuste en toekomstbestendige gemeente ontstaat op het schaalniveau dat aansluit bij het schaalniveau van de (bestuurlijke) vraagstukken en daarmee ook een gelijkwaardige partner vormt voor grote bedrijven, instellingen en maatschappelijke organisaties. <i>Welke consequenties van de fusie ziet u voor uw gemeente/organisatie en de regio in totaliteit?</i> De Omgevingsdienst geeft aan dat de schaalvergroting en daarmee samenhangende beperking van het aantal deelnemers van de Omgevingsdienst maakt dat het verantwoordelijkheidsgevoel voor het gemeenschappelijke doel toeneemt en dat het mogelijkheden voor samenwerking waarin krachten worden gebundeld biedt. <i>Hoe ziet u de toekomstige samenwerking met de fusiegemeenten?</i> De Omgevingsdienst vraagt om vroegtijdige afstemming opdat een efficiënte dienstverlening op het gebied van het omgevingsdomein verder vorm kan worden gegeven en een optimale uitvoering van de VTH-taken kan worden gewaarborgd.</p>
<p>Reactie zienswijze Wij zijn blij dat de omgevingsdienst de voorgenomen herindeling ziet als juiste stap om tot een robuuste en toekomstbestendige gemeente te komen. Bij verdere inrichting van de organisatie zal specifiek ook aandacht komen voor de organisatie in relatie tot de Omgevingsdienst.</p>
<p>Conclusie Deze zienswijze heeft niet geleid tot wijzigingen in het herindelingsadvies.</p>

Verzendlijst herindelingsontwerp

Het herindelingsontwerp is aan de onderstaande gemeenten en organisaties verzonden.

Gemeenten	Organisaties
- Gemeente Groningen	- Waterschap Noorderzijlvest
- Gemeente Haren	- Waterschap Hunze en Aa's
- Gemeente Tynaarlo	- GR Veiligheidsregio
- Gemeente Aa en Hunze	- GR Omgevingsdienst Groningen
- Gemeente Veendam	- GR Publieke Gezondheid en Zorg Groningen
- Gemeente Pekela	- Politie Noord-Nederland
- Gemeente Oldambt	- GR Wedeka bedrijven
- Gemeente Delfzijl	- VGG
- Gemeente Appingedam	- Regio Visie Groningen-Assen
- Gemeente Loppersum	- Openbaar Ministerie/Rechtbank Groningen
- Gemeente Ten Boer	- EDR/grensoverschrijdende samenwerking
- Provincie Groningen	- Leader/Agenda voor de Veenkoloniën
- Gemeente Eemsmond	- BOR en 3 afzonderlijke OR-en Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde
- Gemeente Bedum	- FNV/Abva-Kabo/
- Gemeente Winsum	- CNV Publieke zaak
- Gemeente De Marne	- Kamer van Koophandel Noord Nederland
- Gemeente Bellingwedde	- VNO/NCW Noord
- Gemeente Vlagtwedde	- MKB Nederland Noord
- Gemeente Stadskanaal	- Samenwerkingverband Noord Nederland
	- Noordelijke Ontwikkelings Maatschappij

BIJLAGE 5. Behorende bij Herindelingsadvies Midden-Groningen

LOGBOEK GEMEENTELIJKE SAMENWERKING/HERINDELING

HOOGZAND-SAPPEMEER, SLOCHTEREN, MENTERWOLDE.

Opmerking vooraf.

In het navolgende logboek slaat het grootste deel van de tekst op de gezamenlijke ontwikkelingen.

De teksten met een groene achtergrond zijn specifiek Menterwolde. Blauw is specifiek Slochteren en oranje specifiek Hoogezand-Sappemeer.

Datum / periode	Activiteit
Najaar 2004	<p><u>Ontstaan samenwerking Hoogezand-Sappemeer en Slochteren</u></p> <p>In het najaar 2004 is er binnen de kring van Groninger gemeentesecretarissen gesproken over het onderwerp samenwerking. Dat was voor Slochteren en Hoogezand-Sappemeer de inspiratie om de ambtelijke mogelijkheden te onderzoeken. Dit vanuit efficiency- en kwetsbaarheidsaspecten in de bedrijfsvoering van beide gemeenten. Over en weer is geïnventariseerd waar zoekmogelijkheden lagen.</p>
9 maart 2005	<p>Eerste overleg managementteams Slochteren en Hoogezand-Sappemeer. Doel: Kennismaking.</p> <p>Insteek ten opzichte van het begrip samenwerking: inventarisatie uitgangspunten, doel, kansen en bedreigingen, bestuurlijk commitment;</p>
1 ^e helft 2005	<p>In verschillende overleggen van de beide Managementteams de mogelijkheden geïnventariseerd en eerste aanzetten tot samenwerking gegeven:</p> <p>Allereerst werd er daarbij gezocht naar het laaghangend fruit, – of anders gezegd – de quick wins. Dat leverde het volgende lijstje aan onderwerpen op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ondersteuning van het oud-archief van Slochteren door HS. • Drukkerijwerkzaamheden voor Slochteren door HS • Samenwerking op inkoopgebied (ontw. van beleid en aanbestedingen); • Aanbesteding leerlingenvervoer; • Inzetten specialisten Slochteren voor HS en omgekeerd; • Salarisadministratie; • WMO-ontwikkeling; • Geo/vastgoed; • Milieuhandhaving (geluidsmetingen e.d.); • Activiteiten op terrein van beheer openbare ruimte (beleid, inzet ingenieursbureau, ontwikkeling waterplan, machinaal onderhoud en inzet kolkenzuiger); • Leerlingenadministratie. <p>Voorts werden enkele ontwikkelingstrajecten gezien die langere tijd zouden vergen en om een meer projectmatige aanpak vroegen. Genoemd werden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sociale Zaken/BVG; • I&A; • Vergunningverlening en handhaving. • Een verrekeningsmodel om een en ander financieel ook goed te regelen.

<p>Vanaf november 2006</p>	<p><u>Behoeftte aan bestuurlijke borging</u></p> <p>Na ruim één jaar samenwerken is geconstateerd dat dit te vrijblijvend is wanneer dat alleen op ambtelijk niveau is afgesproken. Er werden te weinig echte stappen gezet, of er was sprake van verschillende tempi en soms waren er discussies wie voor wie moest wijken. Bestuurlijke borging was onontbeerlijk.</p> <p>Daarbij komt dat de samenwerking na de verkiezingen ook meer in de politieke aandacht kwam te staan:</p> <p>Zowel in Hoogezand-Sappemeer als in Slochteren hadden de gemeenteraden de wens geformuleerd om te komen tot intensivering van de samenwerking met andere gemeenten. De twee raden hebben de colleges opgedragen te zoeken naar vormen van structureel partnerschap met één of meer andere gemeenten.</p> <p>Op 15 november 2006 heeft er een ontmoeting plaatsgevonden van de colleges van burgemeester en wethouders van Hoogezand-Sappemeer en Slochteren. Naast het kennismaken met de na de verkiezingen in maart 2006 gevormde colleges was de samenwerking tussen beide gemeenten het belangrijkste onderwerp. Op basis van de notitie "Slochteren en Hoogezand-Sappemeer, samen verder werken?" is geconstateerd dat beide colleges veel belang hechten aan het intensiveren van de samenwerking tussen beide gemeenten.</p> <p>Op het niveau van de beide Colleges van Burgemeester en Wethouders werd vervolgens aandacht besteed aan een meer strategische kijk op de samenwerking, gezien vanuit de verschillende posities van beide gemeenten.</p> <p>Van begin af is door Slochteren het standpunt ingenomen dat men – waar het samenwerking betrof – niet alleen zou "kijken" naar Hoogezand-Sappemeer maar ook naar Groningen. Dit in verband met de gezamenlijke (van Slochteren en Groningen) ontwikkelingen rond Meerstad. In die zin werd gesproken over preferent partnerschap zonder exclusiviteit. Voorts zou de samenwerking primair moeten plaatsvinden op operationeel gebied.</p> <p>Hoogezand-Sappemeer gaf aan dat de lange termijnvisie uitsprak dat de "blik meer naar de stadskant gewend zou moeten worden", hetgeen ook spoorde met het zijn van schragende gemeente in de Regiovisie. Samenwerking met de stad (hoewel die op onderdelen wel degelijk bestaat) lag niet onmiddellijk erg voor de hand vanwege het verschil in schaal. Samenwerking met Slochteren werd daarentegen wel als een reële optie gezien, omdat er op al heel wat terreinen werd samengewerkt. Samenwerking tussen deze twee gemeenten zou ook voldoende massa waarborgen. Efficiencyvoordeel en schaalvergroting zou ook tot kostenbesparing moeten kunnen leiden, zo was de gedachte in Hoogezand-Sappemeer.</p> <p>Met deze overwegingen op de achtergrond zijn op basis van meerder criteria zijn de gemeenten Hoogezand-Sappemeer en Slochteren elkaar gaan beschouwen als vanzelfsprekende partners: ligging, grootte, bestaande samenwerkingsrelaties, verzorgingsgebied van instellingen en voorzieningen, sociaaleconomische criteria. Beide zijn buurgemeente van Groningen en participeren in de Regiovisie Assen-Groningen 2030. Hoogezand-Sappemeer (Boegbeelden!) en Slochteren (het land van Slochteren!) hebben er expliciet voor gekozen invulling te geven aan de in de Regiovisie geformuleerde ambities en doelstellingen.</p>
----------------------------	---

<p>9 januari 2007</p>	<p>Formalisering van de niet-vrijblijvende samenwerking door de twee Colleges, via de realisatie van een intentieverklaring</p> <p>Het niet-vrijblijvende karakter van de samenwerking wordt als volgt gekarakteriseerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Beide gemeenten zien elkaar als vanzelfsprekende partner in samenwerking, waarbij vanzelfsprekend rekening wordt gehouden met bestaande samenwerkingsafspraken met andere gemeenten en wat uit die afspraken voortvloeit, waaronder de in het kader van Meerstad gemaakte afspraken met betrekking tot samenwerking. b. Deelname van een andere gemeente of ander overheidsorgaan aan een van de samenwerkingsthema's waar deze overeenkomst betrekking op heeft is slechts mogelijk met instemming van beide gemeenten. c. De gemeentebesturen van Hoogezand-Sappemeer en Slochteren zullen elkaar informeren over relevante ontwikkelingen met betrekking tot samenwerking in brede zin. Met inachtneming van het onder punt a. gestelde komt samenwerking van een van beide gemeenten met een andere gemeente pas in tweede instantie aan de orde, nadat hierover goed overleg tussen Hoogezand-Sappemeer en Slochteren heeft plaatsgevonden. <p>De thema's die als vruchtbare vorm van samenwerking worden voorgesteld door beide secretarissen zijn:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Realiseren van een gezamenlijke dienst Automatisering, 2. Gezamenlijk beheer en onderhoud van gemeentelijke en openbare gebouwen, 3. Een gezamenlijke dienst Sociale Zaken als uitvoeringsorganisatie voor taken op het gebied van werk en inkomen, 4. Een geïntegreerde salarisadministratie voor beide gemeenten, 5. Gezamenlijke inkoop en aanbesteding van goederen, diensten en werken. <p>In de komende periode kunnen we het aantal thema's waarop de gemeenten samenwerken verder uitbreiden. Daarbij kan gedacht worden aan zaken als informatiebeheer (met name GEO) en ruimtelijke ordening. Over uitbreiding van de samenwerking met nieuwe thema's zal aparte besluitvorming plaatsvinden.</p> <p>Ook voorzagen de formele afspraken in de besturing van het samenwerkingsproces.</p>
<p>Februari 2007</p>	<p>Instemming van de twee raden met voornoemde intentieverklaring om tot een geformaliseerde samenwerking te komen.</p>
<p>Juli 2007</p>	<p>Initiatief voor de samenwerking tussen de gemeenten Bellingwedde, Menterwolde, Pekela en Veendam (BMPV)</p>
<p>November 2008</p>	<p>Colleges van Hoogezand-Sappemeer en Slochteren akkoord met de formele samenwerking van beide gemeenten op het gebied van Werk en Inkomen, Automatisering, Gebouwenbeheer en Inkoop vorm geven op basis van het centrumgemeentemodel. De centrumgemeente zorgt voor huisvesting en is verantwoordelijk voor de dienstverlening. Ten aanzien van deze onderwerpen is Hoogezand-Sappemeer centrumgemeente voor W&I en Gebouwenbeheer en Slochteren voor de twee andere beleidsvelden. Goedkeuring met plannen van aanpak.</p>

Mei 2009	De gemeente Bellingwedde stapt uit de samenwerking met Menterwolde, Pekela en Veendam
3 december 2009	De raad van Menterwolde besluit niet mee te gaan in de ambtelijke fusie met Pekela en Veendam. Pekela en Veendam zijn daar wel mee verder gegaan en dat heeft op 1-2-2011 geleid tot de oprichting van één organisatie: de Kompanjie.
26 januari 2010	Formele ingangsdatum van voornoemde samenwerkingen. Dat betekent dat vanaf die datum het terrein Werk en Inkomen door Hoogezand-Sappemeer voor twee gemeenten verzorgd werd en Automatisering vanuit Slochteren werd gedaan. Medewerkers gingen daarbij over naar de andere gemeente, via een detachingsconstructie.
Medio 2010	Bestuurlijke oriëntatie om te bezien of de samenwerking ook naar andere beleidsterreinen uitgebreid kan worden, bijv. Beheer Openbare Ruimte. OR-geven aan de evaluatie over de samenwerking niet te richten op ontvlechting maar op leerpunten.
Medio 2011	Eerste signaal dat Menterwolde wel bij de samenwerking van Slochteren en Hoogezand-Sappemeer zou willen aansluiten
Najaar 2011 – begin 2012	Evaluatie van de samenwerking tussen Slochteren en Hoogezand-Sappemeer. De conclusie is dat er geen redenen zijn om de samenwerking op te zeggen. Samenwerking heeft zodanige voordelen dat een en ander definitief kan worden gemaakt.
26 januari 2012	Inventarisatie punten ter bespreking met Menterwolde: De sturing van de samenwerking, planmatig oppakken van nieuwe taakvelden en Menterwolde kan pas op termijn leveranciersgemeente worden. Eerst moet er evenwicht zijn tussen Slochteren en Hoogezand-Sappemeer.
Medio 2012	Formele besluitvorming in stuurgroep en colleges om samenwerking uit te breiden naar Beheer Openbare Ruimte, Belastingen, Informatisering/Geo en Brandweer. In februari 2012 eerste vragen om ook naar een gezamenlijke aanpak voor de drie decentralisaties te komen alsmede voor Sport en EZ.
7 mei 2012	Besluit in stuurgroep samenwerking om de drie decentralisaties via één programma voor de drie gemeenten vorm te gaan geven.
Medio 2012	De provincie en de Vereniging van Groninger Gemeenten hebben een visitatiecommissie ingesteld die de bestuurlijke organisatie in de provincie in de provincie Groningen onder ogen zal nemen. In de voorbereiding daarvan hebben Slochteren en Hoogezand-Sappemeer nauw samengewerkt en ook de gesprekken met de commissie – onder voorzitterschap van Geert Jansen – zijn in gezamenlijkheid gevoerd.
18 oktober 2012	Bespreking van het onderwerp Visie op de bestuurlijke toekomst van de gemeente Menterwolde. De raad stemt in met de notitie Menterwolde in perspectief die uiteindelijk de conclusie trekt om de samenwerking met Hoogezand-Sappemeer te onderzoeken en uit te werken.
21 januari 2013	De burgemeesters Geert-Jan ten Brink en Peter de Jonge tekenen de definitieve samenwerkingsovereenkomst tussen Slochteren en Hoogezand-Sappemeer. Dit als effect van eerdergenoemde evaluatie. Als gevolg van deze overeenkomst treden medewerkers van beide gemeenten in dienst van de uitvoerende gemeente (eerder centrumgemeente genoemd) Voor automatisering en inkoop is dat de gemeente Slochteren en voor gebouwenbeheer en werk & inkomen is dat de gemeente Hoogezand-Sappemeer. Met andere woorden er werd niet meer via detacheringen gewerkt. Medewerkers gingen over in dienst van de andere gemeente. Dit kon omdat de evaluatie van de samenwerking positief was uitgevallen.

	In deze periode werden ook voorbereidingen getroffen op het terrein van Integraal Beheer Openbare Ruimte, belastingen en informatisering/GEO. Ook dat zal tot verplaatsingen leiden. In plaats van detacheringen zullen dan van aanvang af medewerkers overgaan naar de uitvoerende gemeente.
28 februari 2013	De commissie Jansen komt uit met haar rapport "Grenzeloos Gunnen".
19 maart 2013	Debat in de raad van Slochteren over de uitkomsten van het rapport Jansen. Voor Slochteren is het vanzelfsprekend om op te trekken met Hoogezand-Sappemeer en Menterwolde. Mochten andere gemeenten daarbij willen aansluiten dan zal Slochteren dat met een openhouding ingaan. Geaccepteerd wordt dat er een herindeling komt. Hoe die er uit gaat zien, wordt zorgvuldig bezien.
21 maart 2013	De raad van Menterwolde besluit kennis te nemen van de intentieverklaring d.d. 20 februari 2013 waarin het college de intentie uitspreekt tot ambtelijke samenwerking met Hoogezand-Sappemeer en Slochteren.
9 april 2013	Discussieavond voor inwoners in het Klelzog over de herindeling en het rapport van de commissie Jansen, georganiseerd door de Raad van Hoogezand-Sappemeer
15 april 2013	Opiniërende raadsvergadering over het rapport van de commissie Jansen. Afsproken wordt dat het college (mede) aan de hand van de door de fracties in deze vergadering geformuleerde criteria met een uitwerking komt en dit verwoordt in een raadsvoorstel. In overleg met de Agendacommissie zal dat in mei/juni worden geagendeerd.
April 2013	College van Slochteren maakt ronde langs de 14 dorpen en bereiken daarmee ca. 300 inwoners. Conclusie van de ronde bij de meerderheid van de aanwezigen is dat er een voorkeur is voor een nieuwe gemeente met Hoogezand-Sappemeer en Menterwolde (en Haren). Daarnaast werden de volgende punten door burgers meegegeven: <ul style="list-style-type: none"> - Bestuur dichtbij de burger, menselijke maat; - Kleinschaligheid naast grootschaligheid; - Balans tussen landelijk en stedelijk gebied. NB In oktober 2013 heeft Haren besloten de oriëntatie richting Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde geen te onderzoeken optie te vinden.
16 mei 2013	De raad van Menterwolde bespreekt het rapport van de commissie Jansen en besluit: <ul style="list-style-type: none"> • De voorkeur uit te spreken voor voortzetting en uitbreiding van de ambtelijke samenwerking met Hoogezand-Sappemeer en Slochteren vanuit een positie van bestuurlijke zelfstandigheid. Binnen een dergelijk model een positieve grondhouding aan te nemen ten opzichte van uitbreiding van samenwerkingsverbanden met andere gemeenten bijvoorbeeld Haren; • In een situatie waarin samenwerking uitmondt in herindeling, de voorkeur te geven aan een herindeling met Hoogezand-Sappemeer en Slochteren. In die situatie een positieve grondhouding aan te nemen ten opzichte van uitbreiding van dit verband met die gemeenten waarbij van samenwerking al sprake was; • Uit te spreken dat Menterwolde zijn bedenkingen heeft over samenvoeging van meer stedelijke kernen; • Uit te spreken dat Menterwolde in het kader van bestuurbaarheid, logische verbanden, geografische ligging en bevolkingsdichtheid opschaling los ziet van inwoneraantallen. In de weg hierna toe hebben Raad en college zich laten voeren door een

	<p>dorpenronde:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 8 april in Tripscompagnie • 9 april in Noordbroek • 10 april in Meeden • 15 april in Zuidbroek • 24 april in Muntendam
24 juni 2013	De raad van Hoogezand-Sappemeer besluit het college van GS van de provincie Groningen te berichten dat de raad van Hoogezand-Sappemeer de Gorecht variant (Haren, Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde), de A7-variant (Hoogezand-Sappemeer, Slochteren, Menterwolde en Oldambt) én een combinatie van beiden betrokken wil zien worden in de herindelingsdiscussie, gezien de potentie van deze varianten, afgezet tegen de aanbevelingen van de commissie Jansen.
27 juni 2013	De raad van Slochteren besluit: <ul style="list-style-type: none"> • De voorkeur uitspreken voor de vorming van een nieuwe gemeente Gorecht waarin de gemeenten Menterwolde, Hoogezand-Sappemeer, Haren en Slochteren fuseren, uiterlijk op 1 januari 2018. • Het college verzoeken deze voorkeur uit te werken in een concept-herindelingsvoorstel met deze strekking en dit zo mogelijk nog in 2013 aan te bieden aan de raad voor besluitvorming. • Het college verzoeken op basis van het besluit van de raad over dit voorstel verder in gesprek te gaan met genoemde en omliggende gemeenten. • De VGG, andere gemeenten en de provincie te informeren over dit besluit van de gemeenteraad van Slochteren
Zomer 2013	Aanstelling J.A.M Hendriks door provincie als procesbegeleider herindeling in de provincie. Hij had als taak te bevorderen dat de gemeenten – zoals de provincie graag wilde – rond 1 december standpunten zouden innemen, als het kan eensluidend.
8 en 15 november 2013	Op deze momenten is getracht tot een eensluidend bestuurlijk standpunt te komen ten aanzien van de herindeling in Oost-Groningen. De heer Hendriks concludeerde dat er grosso modo twee varianten waren: de horizontale variant (met een A7-gemeente en Zuidoost Groningen) of de verticale variant (met een N33 gemeente en Oost-Groningen). Om de weging van de twee overgebleven scenario's zorgvuldig te kunnen maken, zijn de negen gemeenten tot de conclusie gekomen de eigen ideeën en bestaande dilemma's aan hun raad voor te leggen. In de wetenschap dat het waarschijnlijk niet mogelijk wordt ieders eerste voorkeur te honoreren, is ook uitgesproken een tweede scenario niet uit te sluiten. Hoe belangrijk een eigen voorkeur ook kan zijn/liken, we zijn het met elkaar eens dat een evenwichtig beeld voor de gehele regio voorop moet staan. Raden wordt gevraagd om met deze ogen ook naar het totale proces te kijken en de principebesluiten niet "in beton te gieten". Vervolgens zou daar op 20 december over doorgesproken worden.
2 december 2013	De raad van Hoogezand-Sappemeer besluit: <ul style="list-style-type: none"> • In principe in te stemmen met een herindeling van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren, Menterwolde en Oldambt; • De herindeling uiterlijk 1 januari 2018 te realiseren; • Het college opdracht te geven conform de wet Arhi een herindelingsontwerp voor te bereiden onder voorbehoud van gelijklopende principebesluiten bij de beoogde herindelingspartners;

	<ul style="list-style-type: none"> • Hiervoor het overleg met betrokken gemeenten te organiseren; • Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen van het principebesluit op de hoogte te stellen;
3 december 2013	<p>De raad van Slochteren besluit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In principe in te stemmen met een herindeling van de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde, Veendam en Slochteren tot een nieuw te vormen gemeente, waarbij Slochteren in zijn geheel over gaat naar de nieuwe gemeente en we over Meerstad praten vanuit de context van die nieuwe gemeente; • Uit te spreken dat een herindelingsvariant met de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde, Oldambt en Slochteren (de zogenaamde A7 variant) niet aan de orde is; • Dat mocht in de komende tijd duidelijk worden dat geen consensus kan worden bereikt over genoemd principebesluit, dan wel dat het herindelingsproces nieuw zicht geeft op de clustering van gemeenten, dat de herindelingsvariant met de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren alsmede de variant met de gemeenten Groningen, Haren, Ten Boer en Slochteren nader worden onderzocht en verkend; • De provincie, VGG en de andere gemeenten te informeren over dit besluit van de gemeenteraad van Slochteren
12 december 2013	<p>De raad van Menterwolde neemt het volgende standpunt in ten aanzien van de eigen bestuurlijke toekomst:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In een reactie op het rapport Grenzeloos Gunnen aan GS van Groningen mede te delen dat de gemeente Menterwolde per 1 januari 2018 een herindeling voorstaat met de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Veendam; • Op voorhand geen belemmering op te werpen voor herindeling met de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Oldambt; • Op 19 maart 2014 wordt onder auspiciën van het gemeentebestuur bij de uitgang van de stembureaus een peiling gehouden welke van de twee varianten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren, Menterwolde en Veendam of Hoogezand-Sappemeer, Slochteren, Menterwolde en Oldambt de voorkeur heeft van de bevolking. Ook zal er gepeild worden of er überhaupt draagvlak is voor herindeling onder de bevolking.
20 december 2013	<p>Op basis van de genomen besluiten zoals hiervoor aangegeven en ook die van de andere gemeenten werd de patstelling niet doorbroken. Er bestond consensus over de noodzaak tot herindeling, maar niet over aan welke variant nu de voorkeur gegeven zou moeten worden. Daarnaast opteerden Bellingwedde en Vlagtwedde voor een geheel eigen traject. Deze situatie leidde vervolgens tot het verzoek aan Geert Jansen en zijn commissie om de voorliggende varianten in Oost-Groningen nog eens te bestuderen en op grond daarvan tot een nader advies te komen.</p>
1 januari 2014	<p>De afdelingen Stadsbeheer van Hoogezand-Sappemeer en Openbare Werken worden per deze datum formeel samengevoegd en daaruit ontstaat de werkmaatschappij IBOR (Integraal Beheer Openbare Ruimte), aangehaakt bij de organisatie van de gemeente Slochteren. Alle medewerkers van het nieuwe IBOR worden bij die gemeente ondergebracht.</p>

6 februari 2014	Presentatie tweede rapport van de commissie Jansen. In haar rapport adviseert de commissie nu verder te gaan met de horizontale variant. Het belangrijkste argument voor dit advies is dat de gemeenten in deze indeling goed in staat zijn de sociaal-maatschappelijke opgaven op te pakken en goede kansen hebben zich economisch te ontwikkelen. Bovendien is het draagvlak onder gemeenten voor deze variant net iets groter.
21 februari 2014	Het college van Hoogezand-Sappemeer heeft het College van GS van Groningen laten weten in te stemmen met de bevindingen van de commissie Jansen II.
11 februari 2014	De fractievoorzitters in de raad van Menterwolde schrijven naar aanleiding van Jansen II de voorzitter van de raad een brief met o.a. de volgende opmerking over de peiling die onder de bevolking zou gaan plaatsvinden: "Bij nader inzien vinden een aantal fracties het wenselijk dat het aantal varianten waarover de bevolking wordt gevraagd zich uit te spreken wordt uitgebreid met twee opties. Dit zijn een herindeling van Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde, dan wel de mogelijkheid dat men een eigen advies kenbaar kan maken.
20 februari 2014	De raad van Slochteren besluit: <ul style="list-style-type: none"> • Op dit moment het inhoudelijk oordeel over het advies Grenzeloos Gunnen 2 opschorten. • Verkennen van de huidige opties voor herindeling als vervolg op het raadsbesluit van 3 december 2013. • Met de inwoners van Slochteren in gesprek gaan over de mogelijke opties. • In mei 2014 tot een raadsuitspraak komen over de herindeling van de gemeente Slochteren.
25 februari 2014	Het college van Menterwolde bericht het college van GS dat een inhoudelijk oordeel over het rapport van Jansen II wordt opgeschort tot na de raadsverkiezingen.
19 maart 2014	Gelijktijdig met de gemeenteraadsverkiezingen, heeft een peiling plaatsgevonden in Menterwolde over de herindeling. Circa een derde deel van de opgeroepen stemgerechtigden heeft het peilingsformulier ingevuld. Op de vraag of de kiezer voor of tegen herindeling is, heeft 52% van de deelnemers met "nee" geantwoord en 47% met "ja". Uit de antwoorden op de tweede vraag, die naar de gewenste samenstelling van de eventuele nieuwe gemeente, kan worden geconcludeerd dat in elk geval zeer brede steun bestaat voor de combinatie met Hoogezand-Sappemeer en Slochteren, omdat die in de ruime meerderheid van de antwoorden (van de ja-stemmers) voorkomt.
3 juli 2014	In het collegeprogramma van de gemeente Slochteren dat op 3 juli door de gemeenteraad werd vastgesteld, staat dat gekoerst wordt op een herindeling op 1 januari 2018, met in elk geval Hoogezand-Sappemeer en Menterwolde. Slochteren had een duidelijke voorkeur voor zo'n nieuwe gemeente met meer dan 60.000 inwoners (overigens is dat in het aangepast collegeakkoord "Grenzen verleggen en krachten bundelen" van 26-10-2015 nog eens bevestigd).
8 juli 2014	Het college van Menterwolde besluit om de taken en medewerkers van het team Beheer van die gemeente per 1 januari 2015 over te dragen aan de IBOR, waarna de IBOR ook haar diensten ten behoeve van Menterwolde zal verrichten. Een en ander gebaseerd op het besluit van 21 maart 2013.
8 juli 2014	De provincie Groningen start een eigen procedure om met de negen gemeenten in Oost-Groningen overeenstemming te krijgen over de toekomst van het lokaal bestuur. Het initiatief van het college van Gedeputeerde Staten

	<p>betekent dat de gemeenten Bellingwedde en Vlagtwedde hun al lopende procedure voor een fusie moeten staken. Deze procedure zal vanaf 1 september gaan lopen.</p>
25 september 2014	<p>De raad van Menterwolde besluit tot het volgende aangaande de gemeentelijke herindeling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Intrekking van het besluit van 12 december 2013, waarin tot een herindeling met Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Veendam is besloten; • Herindeling met de gemeenten Slochteren en Hoogezand-Sappemeer per 1 januari 2018 • Vaststellen als uitgangspunten voor deze herindeling dat: De couleur locale van de dorpen behouden dient te blijven; Dat de gemeentelijke dienstverlening dicht bij de mensen georganiseerd moet worden; Dat culturele verschillen tussen stedelijk gebied en platteland en in het beleid van de nieuw te vormen gemeente uitdrukkelijk een plaats moet krijgen; Dat een sterk dorpsbeleid ontwikkeld moet worden en bovendien moet worden geborgd in de nieuwe bestuursstructuur; Dat in alles de nadruk dient te liggen op leefbaarheid voor de toekomst in het nieuwe gebied; Dat dus een optimaal voorzieningenbeleid, gericht op de versterking van de lokale structuur, dient te worden ontwikkeld en uitgevoerd. • Uitwerking van de onder het vorige punt genoemde uitgangspunten in de Gebiedsvisie die in de komende jaren voor de nieuw te vormen gemeente moet worden geformuleerd.
6 oktober 2014	<p>Ondertekening samenwerkingsovereenkomst met Menterwolde in de stuurgroep samenwerking Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en nu ook Menterwolde.</p>
17 november 2014	<p>Naar aanleiding van de tijdens het open overleg gevoerde gesprekken, alsmede de andere werkelijkheid die na de raadsverkiezingen ontstaan is heeft de Raad van Hoogezand-Sappemeer de behoefte om de patstelling te doorbreken en spreekt de voorkeur uit – gekoppeld aan een aantal randvoorwaarden – voor een herindeling van Hoogezand-Sappemeer met Slochteren en Menterwolde.</p>
18 november 2014	<p>In het kader van het “open overleg” schreef het College van Gedeputeerde Staten op 18 november 2014 het volgende aan Provinciale Staten: “Wij stellen, mede op basis van gevoerde discussies in de gemeenteraden, vast dat de gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde kiezen voor de variant bestaande uit deze drie gemeenten. Bij de vorming van een nieuwe gemeente op deze schaal is er naar onze mening sprake van een robuuste nieuwe gemeente. Een dergelijke gemeente moet in staat worden geacht als zelfstandige entiteit in zowel de regionale context als in relatie tot haar maatschappelijke partners een speler van formaat te zijn.”</p>
Medio november 2014	<p>Tweede dorpenronde in de gemeente Slochteren omdat de contouren voor de nieuwe gemeente nu meer helderheid begon te krijgen. Er zijn drie bijeenkomsten georganiseerd in Froombosch, Harkstede en Hellum. In totaal zijn er 45 inwoners op de drie bijeenkomsten afgekomen. Tijdens de bijeenkomsten in 2014 is een terugblik gegeven op het rapport Grenzeloos Gunnen en de dorpenronde in 2013. Tijdens deze bijeenkomsten werd vooral aandacht gevraagd voor het leefbaar blijven van de dorpen en het behoud van voorzieningen. Daarnaast werden vragen gesteld over Meerstad en de</p>

	financiële kant van de herindeling.
6 januari 2015	De colleges van Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde (HSSM) stellen een startdocument gemeentelijke herindeling vast en spreken daarmee uit om per 1 januari 2018 met elkaar een nieuwe gemeente te willen vormen. In het startdocument is een gezamenlijk inhoudelijk perspectief beschreven en gezamenlijk gedragen randvoorwaarden.
27 januari 2015	Op 27 januari 2015 hebben de gemeenteraden van Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde (HSSM) in een gezamenlijke bijeenkomst "het startdocument gemeentelijke herindeling HSSM" besproken en daarmee de intentie om één gemeente te vormen onderschreven.
10 februari 2015	Onder aanbieding van het startdocument verzoeken de colleges van HSSM het college van GS om het open overleg o.b.v. artikel 8 Wet Arhi te mogen beëindigen.
4 maart 2015	Het college van GS schrijft aan Provinciale Staten over herindeling en het open overleg en meer specifiek ten aanzien van Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde (HSSM): "De gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren (hierna; HSSM-gemeenten) hebben elkaar gedurende het open overleg gevonden in het voornemen samen een nieuwe gemeente te vormen op de schaal van deze drie gemeenten. Vorming van een nieuwe gemeente uit deze drie gemeenten voldoet volgens ons aan de criteria en uitgangspunten van de 'Visie op de bestuurlijke organisatie van de provincie Groningen', zoals die door uw Staten op 25 september 2013 zijn vastgesteld. Wij hebben daarom op 3 maart 2015 het besluit genomen de provinciale procedure als bedoeld in artikel 8 Wet Arhi voor de drie betrokken gemeenten te beëindigen. Dit betekende dat Hoogezand-Sappemeer, Menterwolde en Slochteren vervolgens zelf de voorbereiding van een herindelingsvoorstel, zoals bedoeld in artikel 5 Wet Arhi, ter hand konden nemen." Hieraan werd nog het volgende toegevoegd: "Wij onderschrijven de visie en uitgangspunten in het startdocument van de drie gemeenten. Wij vinden dat de gemeenten de uitnodiging met enthousiasme hebben opgepakt. Vorming van een nieuwe gemeente uit deze drie gemeenten voldoet aan de criteria en uitgangspunten van onze visie op de bestuurlijke organisatie." Dit was ook het moment dat het "open overleg" voor de HSSM-gemeenten werd beëindigd.
10 maart 2015	Besluitvorming in een vergadering van de gezamenlijke college over het Plan van Aanpak herindeling en de invulling van het projectmanagement. De gemeentesecretaris van Hoogezand-Sappemeer, F.J.G. Wiertz zal die functie neerleggen en doorgaan in de rol van projectmanager herindeling.
11 maart 2015	Bekendmaking van voornoemd besluit in een 1e bijeenkomst voor alle leidinggevenden in Zeegse. Daar ook de presentatie van het Plan van Aanpak.
17 maart 2015	Presentatie van het Plan van Aanpak aan de gezamenlijke raadsleden van de drie gemeenten.
30 maart 2015 9 april 2015 en 23 april 2015	De drie raden stellen het Plan van Aanpak herindeling HSSM vast. Op 30 maart doet Hoogezand-Sappemeer dat. Slochteren volgt op 9 april en Menterwolde besluit op 23 april.
15 mei 2015	Opstart van het projectbureau Herindeling HSSM, dat opereert vanuit het gemeentehuis Menterwolde.
27 mei 2015	2 ^e bijeenkomst leidinggevenden HSSM in Zuidbroek.
9 juni 2015	Bijeenkomst gezamenlijke raden met presentatie van het Projectplan Herindeling HSSM. Op basis van het startdocument is het Projectplan, inclusief

	<ul style="list-style-type: none"> • Gesprekken met inwoners in buurthuizen of andere gemeenschapscentra (2 of 3 per gemeente) • Ontmoetingen en gesprekken met publieke en private ondernemers (december 2015) • Tafelgesprekken met stakeholders uit de omgeving (januari 2016) <p>Naast alle bovenstaande gesprekken is er ook een SWOT analyse uitgevoerd, waarin de trends ontwikkelingen en feiten van de nieuwe gemeenten naar voren zijn gekomen. Deze analyse in combinatie met de gesprekken heeft geleid tot het Kompas, waarin we de richting waarin onze gemeente zich wil gaan ontwikkelen beschrijven. Het Kompas gaat over doelen en intenties, want die inspireren en binden samen.</p>
26 oktober 2015	Lancering van de projectwebsite HSSM.
27 oktober 2015	Behandeling communicatieplan behorende bij het deelproject Het Kompas in de stuurgroep.
17 november 2015	Behandeling advies Boekenonderzoek BDO in de stuurgroep.
17 november 2015	Het herindelingsontwerp wordt gelijktijdig besproken in de colleges van B&W van HSSM. De Colleges stemmen in met het ontwerp.
25 en 26 november 2015	<p>Parallel aan de voorgenomen herindeling HSSM loopt een ontwerpvoorstel voor een grenscorrectie tussen Groningen en Slochteren betreffende het Meerstad gebied.</p> <p>De raden van de gemeente Groningen en Slochteren hebben het herindelingsontwerp voor de grenscorrectie Meerstad vastgesteld op respectievelijk 25 en 26 november 2015. Deze grenscorrectie moet per 1-1-2017 geëffectueerd zijn.</p> <p>Stand van zaken grenscorrectie Meerstad:</p> <p>Het herindelingsontwerp heeft gedurende 8 weken ter inzage gelegen, van 3 december 2015 tot en met 27 januari 2016. Gedurende deze periode zijn 32 zienswijzen ingediend. Op 3 december is in het gebied een brief huis aan huis verspreid waarin mensen de mogelijkheid is geboden om een keukentafelgesprek te voeren met ambtenaren van de gemeenten Slochteren en Groningen. Hiervan is door 14 mensen gebruik gemaakt.</p> <p>In deze regeling zijn passende maatregelen getroffen om tegemoet te komen aan onderwerpen die zijn aangedragen tijdens de periode van inspraak.</p> <p>Op basis van de ingediende zienswijzen en toelichtende keukentafelgesprekken is het herindelingsontwerp uitgewerkt tot een herindelingsregeling.</p>
1 december 2015	<p>Start naamgeving nieuwe gemeente.</p> <p>Alle inwoners zijn in de periode tussen 1 december 2015 en 17 januari 2016 in de gelegenheid gesteld om gemotiveerde voorstellen voor een naam voor de nieuwe gemeente in te sturen. Er kwamen in totaal 410 suggesties binnen, waarin 271 unieke namen zaten. Een onafhankelijke adviescommissie heeft uit deze 271 unieke namen 3 namen geselecteerd. De adviescommissie is samengesteld met een marketing deskundige, een hoogleraar Plattelandsontwikkeling, een universitair docent Economische- en Sociale Geschiedenis en de gemeentesecretaris van Oldambt, als ervaringsdeskundige. De burgemeester van Slochteren is, als voorzitter van de stuurgroep, de technisch voorzitter. De adviescommissie heeft deze namen gekozen aan de hand van een aantal criteria. Zo mag de naam niet elders voorkomen of lijken op een al bestaande naam. Ook moet de naam herkenbaar zijn, passen bij de identiteit van de nieuwe gemeente en makkelijk te onthouden zijn.</p> <p>Alle inwoners van 18 jaar en ouder hebben een stemkaart gekregen om in de</p>

	periode tussen 8 en 18 februari 2016 hun stem uitbrengen op hun favoriete naam.
1 december 2015	Presentatie boekenonderzoek aan de leden van de gezamenlijke raden. Door BDO is een boekenonderzoek gedaan in het kader van de aanstaande herindeling. Als ankerpunt voor het onderzoek gold het gezamenlijke uitgangspunt om financieel gezond aan de samenwerking te beginnen. Door BDO is naar een zestal aspecten gekeken wat deze betekenen voor de herindeling. Daarbij is gekeken naar de aspecten: achtergrond van de samenwerking, regionale ontwikkelingen, grondslagen en waarderingen, weerstandsvermogen, risico's en de meerjarenbegroting. Verder heeft het onderzoek zich gericht op financiën en de verbonden partijen, de kwaliteit van de organisatie en het sociaal domein. BDO komt uiteindelijk tot de conclusie dat haar onderzoek geen aanwijzingen heeft opgeleverd dat in de drie gemeenten nog ergens sprake is van zogenaamde onverwachte verrassingen.
10, 14 en 17 december 2015	In december 2015 hebben de drie individuele gemeenten het herindelingsontwerp vastgesteld. In Hoogezand-Sappemeer is het in meerderheid aangenomen op 14 december. Alleen de fractie van Roodgewoon (1 zetel in de raad) was tegen. In Slochteren is het herindelingsontwerp unaniem aangenomen en vrijgegeven voor de inspraak bij besluit van 17 december. In Menterwolde gaf de gemeenteraad op 10 december aan dat de gemeente ongedeeld de herindeling zou moeten ingaan en heeft unaniem ingestemd met de herindelingsontwerp.
10, 14 en 17 december 2015	De provincie stelt voor de drie gemeenten toezicht als bedoeld in artikel 21 van de wet Arhi in. De gemeente Menterwolde komt onder "gewoon" preventief toezicht. Dit vanwege het feit dat Menterwolde de jaarrekening 2014 nog niet heeft vastgesteld en de begroting 2016 en de meerjarenramingen niet sluitend zijn. De gemeenten Hoogezand-Sappemeer en Slochteren komen onder de "lichte" herindelingsvariant van preventief toezicht.
30 december 2015	Het herindelingsontwerp HSSM is vrijgegeven voor inspraak. Inwoners, organisaties, bedrijven en andere belanghebbenden hebben vanaf woensdag 30 december 2015 tot en met woensdag 24 februari 2016 de gelegenheid gehad om hun zienswijzen op het voornemen tot het samenvoegen van de gemeenten kenbaar te kunnen maken. Publicatie heeft plaatsgevonden in de weekbladen binnen de drie gemeenten, te weten de Regiokrant, 't Bokkeblad en Tussenklappen. Ook is hierover gecommuniceerd op de gemeentepagina's, op de HSSM website en via Twitter. Er zijn 245 volgers bij Twitter. Doordat het bericht 7 keer is geretweet, is het gezamenlijk bereik van deze actie meer dan 4.000 mensen. Tot slot is er een gezamenlijk persbericht uitgebracht op 18 december 2015. De lokale pers heeft dit opgepikt en er hebben artikelen in de lokale bladen gestaan en in het Dagblad van het Noorden en RTV Noord heeft er ook nog aandacht aan besteed. Het herindelingsontwerp is aan de belangrijkste samenwerkingspartners toegezonden met de uitnodiging om uiterlijk 24 februari 2016 een reactie te geven.
12 januari 2016	In de meest recente tussenrapportage van de Provincie (12 januari 2016) wordt het volgende weergegeven over de stand van zaken van de gemeentelijke herindeling: <u>"Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde (HSSM)</u> De gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde hebben in de afgelopen maanden een gezamenlijk herindelingsontwerp opgesteld. Dit

	<p>herindelingsontwerp is medio december door de drie afzonderlijke raden vastgesteld en ligt met ingang van 30 december 2015 gedurende 8 weken ter inzage. De drie gemeenten hebben inmiddels het traject "Het Kompas" opgestart, om samen met inwoners, organisaties, instellingen, medewerkers en bestuurders de strategische visie voor de toekomstige nieuwe gemeente te formuleren. Parallel hieraan loopt ook het traject voor de naamgeving van de nieuw te vormen gemeente.</p> <p>Ook hebben de drie gemeenten een gezamenlijke website gelanceerd met o.m. nieuws, achtergronden en een toelichting op het herindelingsproces (http://www.hssmnet.nl). Medio oktober jl. is daaraan voor de vergaderingen voor diverse bij het herindelingsstraject betrokken gremia, zoals bijvoorbeeld de klankbordgroep, een vergader-app (www.klankbordgroep.hssmnet.nl) toegevoegd. Hierdoor zijn alle openbare vergaderingen sindsdien live via internet voor het publiek te volgen.</p> <p>Eind oktober jl. zijn de uitkomsten van het boekenonderzoek, uitgevoerd door een externe accountant, opgeleverd. De resultaten zijn vervolgens op 1 december jl. gepresenteerd aan de gezamenlijke raden. Uit het onderzoek kwamen geen extremiteiten naar voren, wel hebben alle drie gemeenten voor de komende drie maanden huiswerk meegekregen. De gemeenten hebben eerder een verzoek bij ons ingediend om een herindelingsscan uit te willen voeren. Wij hebben daarop aangegeven deze herindelingsscan uit te willen voeren. Momenteel onderzoeken de drie gemeenten of op basis van de uitkomsten van het boekenonderzoek met een beperkte – in eigen beheer uit te voeren – herindelingscan kan worden volstaan. De planning van de gemeenten is er op gericht om het herindelingsadvies in de loop van april 2016 vast te stellen en per 1 januari 2018 met elkaar te fuseren."</p>
21 januari 2016	<p>Bestuurlijk overleg met een vertegenwoordiging van de colleges van B&W van Oldambt, Groningen, Haren, Appingedam, Veendam, Aa en Hunze en Delfzijl. De eerste opzet van het Kompas voor de nieuwe gemeente is toegezonden aan deze buurgemeenten met de volgende vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Herkent u ons in de beschreven toekomstbeelden en ambities en vindt u deze passend? - Sluit de geschetste ontwikkelingsrichting aan bij uw visie op de ontwikkeling van uw gemeente en die van de regio? - Waar kunnen wij elkaar verder versterken en ligt (meer) samenwerking voor de hand? <p>Dit overleg werd enorm gewaardeerd door onze buurgemeenten en kan gezien worden als eerste stap om naar een bestuurlijk evenwichtig speelveld te komen, richting 2020. Onderwerpen zoals samenwerking langs de A7, nieuwe bestuurlijke verhoudingen, kansen voor toerisme en economische ontwikkeling kwamen aan de orde. De uitkomsten van dit bestuurlijk overleg met de omliggende gemeenten is als input verder verwerkt in het Kompas.</p>
9 februari 2016	<p>Bestuurlijk overleg met de provincie. Daarin kwamen onder andere ter sprake het perspectief op Duitsland, recreatie en toerisme en nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Ook de uitkomsten van dit gesprek zijn als input meegenomen bij het opstellen van de definitieve versie van het Kompas.</p>
15 maart 2016	<p>Bespreking financieel huiswerk n.a.v. het boekenonderzoek in de vergadering van de gezamenlijke raden.</p>
15 maart 2016	<p>Presentatie van de strategische visie "het Kompas" aan raadsleden, betrokkenen, participanten en belangstellenden. Na die presentatie werden de winnaars van de fotowedstrijd bekendgemaakt. De avond werd afgerond met</p>

	de bekendmaking van de uitslag van de stemming over de naam van de nieuwe gemeente. Van alle kiesgerechtigden heeft 33,9% zijn of haar stem uitgebracht. Daarvan kreeg de naam Midden-Groningen maar liefst 48% van de 16.570 uitgebrachte stemmen.
23 maart 2016	De gemeenteraad van Slochteren stemt unaniem in met de grenscorrectie Meerstad.
4 april, 7 april en 26 april 2016	Vaststelling van het Kompas en bekendmaking naam voor de nieuwe gemeente. Op 4 april besluit Hoogezand-Sappemeer, gevolgd door Menterwolde op 7 april. Op 26 april neemt de gemeente Slochteren een besluit.
26 april 2016	Het herindelingsadvies wordt 26 april 2016 ter vaststelling aan de drie individuele raden aangeboden. Indien dit wordt vastgesteld, zal het herindelingsadvies worden doorgezonden naar het college van Gedeputeerde Staten van Groningen, met het verzoek om dit met een positief advies door te leiden naar de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkszaken (artikel 5 lid 3 en 4 Wet algemene regels herindeling (wet Arhi)).

Herindeling gemeente Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde

Onderwerp: activiteitenplan voortvloeiende uit het Boekenonderzoek BDO

Inleiding

Door BDO is een boekenonderzoek gedaan in het kader van de aanstaande herindeling. Als ankerpunt voor het onderzoek gold het gezamenlijke uitgangspunt om financieel gezond aan de samenwerking te beginnen. Door BDO is naar een zestal aspecten gekeken wat deze betekenen voor de herindeling. Daarbij is gekeken naar het aspect achtergrond van de samenwerking, regionale ontwikkelingen, grondslagen en waarden, weerstandsvermogen, risico's en de meerjarenbegroting. Verder heeft het onderzoek zich gericht op financiën en de verbonden partijen, de kwaliteit van de organisatie en het sociaal domein.

In aansluiting op het boekenonderzoek BDO is in een aanvullende notitie in beeld gebracht wat de drie gemeenten afzonderlijk en gezamenlijk moeten doen om het gedeelde uitgangspunt van financieel gezond aan de samenwerking te bereiken. In deze aanvullende notitie is weergegeven waar in de nog resterende twee jaar voor de herindeling definitief van start gaat, aandacht aan moet worden besteed. In het activiteitenplan zijn de verschillende activiteiten opgenomen waar het om gaat.

Activiteitenplan

Onderzocht is welke activiteiten de nog resterende tijd voor de herindeling moeten plaats vinden om het gezamenlijke uitgangspunt "financieel gezond aan de herindeling beginnen" zoveel mogelijk te kunnen benaderen. Onder financieel gezond wordt verstaan dat sprake is van een reëel en structureel sluitende begroting en meerjarenraming en een weerstandsvermogen gelijk of groter dan één. In beeld gebracht is, welke activiteit moet worden ontplooid om een bijdrage te leveren om de gewenste situatie te kunnen bereiken. Daarnaast is nog een aantal punten opgenomen, dat het financiële inzicht verder kan optimaliseren en zaken die bij de start van de nieuwe gemeenten in steigers dienen te staan. Het opnemen is vooral bedoeld opdat deze niet aan de aandacht ontglijpen. Verder is voor elke activiteit een einddatum aangegeven. Voor een totaalbeeld wordt verwezen naar het overzicht van het tijdspad.

Rol initiatiefnemer

Voor elke activiteit wordt een ambtelijke initiatiefnemer aangewezen. De initiatiefnemer heeft de opdracht om in gezamenlijk overleg met de andere gemeenten een advies tot stand te brengen. De initiatiefnemer brengt advies uit aan de werkgroep deelproject Financiën/Planning en Control herindeling.

Procedure afwikkeling

1. Initiatiefnemer stelt het advies op en biedt het aan het deelproject Financiën/Planning&Control. (FPC);
2. Het deelproject FPC legt het advies voor aan de bestuurlijk verantwoordelijk portefeuillehouder financiën herindeling.
3. Gezamenlijk afstemmingsoverleg met portefeuillehouders financiën HSSM.
4. Aanbieden van het voorstel aan de stuurgroep herindeling via de projectleider Herindeling.
5. Vaststelling in de bestuurlijk stuurgroep herindeling.
6. Indien noodzakelijk wordt het voorstel aangeboden ter bespreking aan gezamenlijke raad HSSM .
7. Eventuele vaststelling dient door de afzonderlijk raden te geschieden.

Inzet voor uitvoering

In onderstaand overzicht is in beeld gebracht welke activiteiten in de loop van 2016 en 2017 moeten worden uitgevoerd om de start van de nieuwe gemeente per 1 januari 2018 op het gebied van financiën gestroomlijnd te kunnen laten verlopen. De in beeld gebrachte werkzaamheden moeten, zoals in het overzicht aangegeven, worden uitgevoerd door bij de drie gemeenten aanwezige capaciteit. Dit betekent voor een aantal medewerkers dat deze taken in het kader van de herindeling in concurrentie komen te staan met de reeds bestaande taken. Door de leiding zullen vooraf medewerkers vrij moeten worden gemaakt om de taken in het kader van de herindeling op te kunnen pakken. Voor de reguliere werkzaamheden, die betrokken vrij gemaakte medewerkers laten vallen, zal door de leiding naar een andere oplossing moeten worden gezocht.

Risico

Indien de verwachting is dat deze nieuwe taken, naast de reeds bestaande taken van betrokken medewerkers moeten worden uitgevoerd, moet ernstig rekening worden gehouden met het feit dat medewerkers zodanig worden belast dat dit in eerste plaats ten koste zal gaan van de betrokken medewerker en in de tweede plaats het proces van de herindeling zal vertragen of dat de reguliere werkzaamheden in gevaar komen. Om dit te voorkomen moet door de leiding een in de benodigde capaciteitsberekening, opgesteld van uit de projectgroep herindeling financiën, worden meegenomen op welke wijze de medewerkers worden ingezet en op welke wijze de vrijvallende reguliere taken van deze medewerkers worden opgepakt.

Overzicht activiteitenplan in kader van Boekenonderzoek BDO

nr.	Omschrijving	Wat	Wanneer afgerond	Hoogezand-Sappemeer	Slochteren	Menterwolde
0	Begroting en meerjarenraming	<p>De begroting 2017 en de meerjarenraming 2018 dienen reëel sluitend te zijn. Dat wil zeggen:</p> <p>a. Geen beroep meer doen op de algemene reserve om een reëel sluitende begroting en meerjarenraming te krijgen; Structurele lasten dienen te worden gedekt door structurele baten.</p> <p>Hierbij wordt de kanttekening geplaatst dat lopende projecten waarover de raad al afspraken heeft gemaakt met betrekking tot inzet van algemene reserve hierop een uitzondering vormen.</p> <p>b. De eventueel opgenomen taakstellingen dienen reëel en volledig onderbouwd te zijn;</p> <p>c. Voor de opbouw dient te worden uitgegaan van de vooraf gezamenlijk vastgestelde uitgangspunten ten aanzien van loon- en prijsstijgingen, vervangingsinvesteringen, rente etc.</p> <p>d. De gemeente Menterwolde laat eind maart 2016 de contouren van een sluitende begroting 2016-2019 zien.</p>	Begroting 2017	X	X	X
			Maart 2016			X

1	Vervangings-investeringen	<p>a. Het in de financiële verordeningen opgenomen afschrijvingsbeleid voor investeringen dient vóór het opstellen van de begroting 2017 en volgende jaren op elkaar te zijn afgestemd.</p> <p>b. Opstellen van een meerjarig vervangings-investeringsplan voor de komende 4 jaren;</p> <p>c. Inzicht bieden in de vrijval van kapitaallasten doorgetrokken tot het jaar 2025.</p>	April 2016	X	X	X
2	Onderhoud wegen	De (bestaande) plannen op elkaar laten afstemmen, waarbij uit dient te worden gegaan van het criterium "verkeersveiligheid" en kwaliteitsambities voor asfaltwegen niveau "basis" en klinkerbestrating niveau "laag".	September 2016	X	X	X
3	Onderhoud gebouwen	<p>a. Het aanwezig conceptplan onderhoud gebouwen in de gemeente Hoogezand-Sappemeer verder uitbouwen door – op basis van dezelfde uitgangspunten - ook de gebouwen in de gemeente Slochteren en Menterwolde daarin op te nemen. Dit betekent dat het concept uitvoeringsplan Gebouwenbeheer (waarin wordt opgenomen hoe wordt omgegaan met het beheer/onderhoud gebouwen) voor de drie gemeenten gaan gelden. Dit dient z.s.m. aan de stuurgroep ter goedkeuring te worden voorgelegd.</p> <p>b. Als uitgangspunt voor het opstellen geldt voorlopig handhaving van alle bestaande gebouwen.</p> <p>c. Het plan moet resulteren in inzicht in het groot onderhoud van de afzonderlijke gemeentelijk gebouwen om te komen tot het opbouwen van een voorziening groot onderhoud,</p> <p>d. Verwerking van de uitkomst dient plaats te vinden in de begroting 2017.</p>	Mei 2017	X	X	X
			Juni 2016	X	X	X

4	Onderhoud groen	<p>a. De uitgangspunten voor groenonderhoud formuleren en laten vaststellen;</p> <p>b. Op basis van de vastgestelde criteria een beheersplan opstellen per gemeente en de eventuele financiële consequenties daarvan in beeld te brengen en vanaf 2017 in de begroting te verwerken.</p>	Juni 2016	X	X	X
5	Onderhoud infrastructurele kunstwerken	<p>a. De uitgangspunten voor onderhoud infrastructurele kunstwerken formuleren en laten vaststellen.</p> <p>b. Op basis van de vastgesteld criteria een beheersplan opstellen per gemeente de eventuele financiële consequenties vanaf 2018 in de begroting op te nemen.</p>	Augustus 2016	X	X	X
6	Inkomsten	De effecten van de overdracht van Meerstad aan Groningen in de meerjarenraming dienen door de gemeente Slochteren in de begroting 2017 en de meerjarenraming 2018 en volgende jaren te zijn verwerkt.	Juni 2016		X	
7	Uitgaven	Bij het opstellen van de begroting 2017 en de meerjarenraming 2018 en volgende jaren dient voor de gemeente Menterwolde duidelijkheid te bestaan over de financiële afwikkeling van de verdubbeling van de N33.	Juli 2016			X

8	Weerstands- vermogen	<p>a. Voor het inzichtelijk maken van de risico's en de berekening van de weerstandscapaciteit wordt het in de gemeente Hoogezand-Sappemeer gehanteerd model toegepast;</p> <p>b. Gemeente Slochteren en Menterwolde brengen in de begroting 2017 de risico's en de weerstandscapaciteit op basis van het model Hoogezand-Sappemeer in beeld.</p> <p>c. De ratio voor het weerstandsvermogen dient minimaal 1 te zijn.</p> <p>d. Indien niet aan dit criterium kan worden voldaan dient een plan van aanpak bij de begroting 2017 te worden overlegd.</p>	<p>Maart 2016 (a, b en c)</p> <p>Augustus 2016</p>	<p>X</p> <p>X</p> <p>X</p> <p>X</p>	<p>X</p> <p>X</p> <p>X</p> <p>X</p>	<p>X</p> <p>X</p> <p>X</p> <p>X</p>
9	Grondexploitaties	<p>a. Als basis voor het inzichtelijk maken van de financiële consequenties worden de bij de Jaarrekening 2015 geactualiseerde exploitatieopzetten gehanteerd;</p> <p>b. Eind juni 2016 dient een totaal beeld van de drie gemeenten beschikbaar te zijn en aan de raden te worden voorgelegd.</p>	<p>Juni 2016</p>	<p>X</p>	<p>X</p>	<p>X</p>
10	Voorziening pensioenen wethouders	<p>a. De pensioenverplichtingen wethouders van de gemeente Slochteren dienen medio 2016 te zijn ondergebracht bij de Loyalis;</p> <p>b. Gemeente Hoogezand-Sappemeer en Menterwolde hebben de pensioenen wethouders reeds bij Loyalis ondergebracht;</p> <p>c. Eventuele financiële effecten inzichtelijk maken en verwerken in de 2016.</p>	<p>Maart 2016</p>	<p>X</p>	<p>X</p>	<p>X</p>

15	IBOR	<p>a. Het proces om de bestaande dienstverlening door IBOR tegen het licht te houden is opgestart. Het is zaak om medio 2016 te kunnen beschikken over een aangepaste en ondertekende service level agreement (SLA), waarin helder niveau, kwaliteit en snelheid van serviceverlening zijn vastgesteld;</p> <p>b. Gekoppeld aan de SLA zijn de financiële consequenties in beeld gebracht die verwerkt kunnen worden in de begroting(en) 2017 van de individuele gemeenten.</p> <p>c. Alvorens tot verwerking in de begroting over te gaan, in een rapportage in beeld brengen welke verschillen bestaan en wat het betekent om deze verschillen op te heffen.</p>	Juli 2016	X	X	X
16	Krimp	<p>In de nieuwe gemeente zal de bevolkingsrimp consequenties hebben op het in stand kunnen houden van het voorzieningenniveau en op het inkomstenniveau. Daarom is het gewenst om:</p> <p>a. de demografische ontwikkelingen tot 2040 in beeld te brengen;</p> <p>b. op basis van dit beeld de verdere consequenties schetsen.</p>	Juli 2017	X	X	X
17	Verdere integratie organisatie	Door verdere integratie /optimalisatie van de back office/financiële functies bijdragen aan verbetering van de kwaliteit van de dienstverlening.	2016	X	X	X

18	Consolidatie begrotingen gemeenten	<p>Om een goed beeld te krijgen wat de begrotingsomvang van de nieuwe gemeente zal zijn is het noodzakelijk dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. de drie bestaande begroting 2016 op functie/kostenniveau in elkaar worden gevlochten; b. de onderlinge dienstverleningen/leveringen worden geëlimineerd; c. in beeld wordt gebracht wat het effect van de algemene uitkering voor de nieuwe gemeente op de geconsolideerde begroting zal zijn; d. wat betekent de herindeling op de uitkering sociaal domein. 	Juni/juli 2016	X	X	X
19	Aardbevingsdossier	Hiervoor dient separaat een plan/programma te worden opgesteld.				
20	Treasurybeleid	<ul style="list-style-type: none"> a. In het kader van de in- en uitgaande geldstromen, de kosten daarvan en de risico's daaraan verbonden, is het noodzakelijk meer aandacht aan het treasurybeleid te besteden dan tot nu toe gebruikelijk was. Door verscherping van regelgeving zal het noodzakelijk zijn tot een verantwoorde afstemming te komen tussen investeringen, vermogensbeslag en de invloed op het weerstandsvermogen. Ook aan het maken van liquiditeitsprognoses moet de nodige aandacht worden geschonken. b. Daar het gewogen rentepercentages op leningen bij de gemeente Menterwoide hoger ligt, zal worden bekeken of de leningenportefeuille naar een lager te betalen rentepercentage kan worden omgezet. 	Eind 2016	X	X	X
			Maart 2016			X

21	Verbonden partijen	<p>Voor het uitvoeren van taken zijn de gemeenten aangewezen op andere partijen. Om grip op de uitvoering te houden zal veelal gekozen worden om zowel bestuurlijk als financieel in dergelijke partijen te participeren. Participatie brengt de nodige risico's met zich mee. In het kader van de aanpassing van het Besluit Begroting en Verantwoording is het zaak de noodzakelijke informatie over de verbonden partijen in de begroting in overeenstemming te brengen met de geldende regelgeving.</p>	Juni 2016	X	X	X
22	Preventief toezicht gedurende herindelingsproces	<p>Gedurende de periode naar de herindeling per 1 januari 2018 staan de gemeenten onder preventief toezicht van de provincie. Het toezicht heeft betrekking op de instrumenten van de financiële beleidscyclus, de wijzigingen daarop en nieuw beleid met financiële gevolgen voor de nieuwe gemeente. Om een en ander in goede banen te leiden zijn procedure afspraken nodig.</p>	Maart 2016	X	X	X

Tijdsplan uitvoering activiteiten

In de onderstaande tijdsplan is aangegeven, wanneer de activiteiten dienen te zijn afgerond. De tijdsplan voor het jaar 2016 is onderverdeeld in maanden. Uit de tabel valt af te lezen dat de concentratie van werkzaamheden plaats vindt in het jaar 2016 en wel in de maanden maart tot en oktober. Voor de jaren 2017 en 2018 zijn de nog uit te voeren activiteiten beperkt. Voor die jaren is volstaan met aan te geven in welke maand een activiteit moet zijn afgerond.

nr	sub	omschrijving	2016												2017	2018		
			jan	febr	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec				
0	a	Sluitende begroting 2017 en mjr																
	d	Sluitende begroting 2016 Menterwolde																
1	a	afschrijvingsbeleid vervangingsinvesteringen																
	b	meerjarig vervangings investeringsplan																
	c	Inzicht in vrijval kapitaallasten t/m 2025																
2		Plannen onderhoud wegen afstemmen																
3	a	Onderhoud gebouwen: criteria vaststellen																
	d	verwerking uitkomst in begroting 2017																
4	a	Onderhoud groen: criteria vaststellen																
	b	beheersplan opstellen																
	c	financiële consequenties in begroting 2017																
5	a	Onderhoud infrastructuurele kunstwerken: criteria																
	b	plan opstellen en financiële consequenties																
6		Effecten overdracht Meerstad Slochteren																
7		Financiële afwikkeling N33 Menterwolde																

